

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EŞ SEÇME EĞİLİMLERİ

Esin EFE

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2013

KABUL VE ONAY

Esin EFE tarafından hazırlanan “Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimleri” başlıklı bu çalışma, 24.06.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Oya Gülendamar ERSEVER (Başkan)

Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM (Danışman)

Prof. Dr. Tuncay ERGENE

Prof. Dr. Mehmet GÜVEN

Yrd. Doç. Dr. İbrahim KEKLİK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

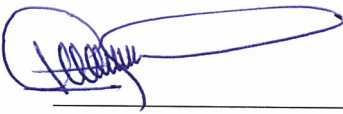
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

24.06.2013

Esin EFE

TEŞEKKÜR

Uzun bir molanın ardından, son bir çaba ve inançla tekrar koyduğum bu anlamlı yolda verdiği destek ve güvenle beni yüreklendiren, akademik olarak gelişmeme katkı sağlayan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürimde, değerli görüş ve önerileriyle araştırmama önemli katkılar getiren hocalarım Sayın Prof. Dr. Oya G. ERSEVER'e, Sayın Prof. Dr. Tuncay ERGENE'ye, Sayın Prof. Dr. Mehmet GÜVEN'e, Sayın Yrd. Doç. Dr. İbrahim KEKLİK'e ve lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca kendilerinden eğitim almaktan kıvanç ve gurur duyduğum anabilim dalı hocalarıma ve Yrd. Doç. Dr. Leyla ERCAN'a teşekkür ederim.

Bu zorlu süreçte beni bir an olsun çay ve kahvesiz bırakmayan, tezimi yazarken yerli yersiz duyduğum her heyecana eşlik eden ve sabırla bensizliğe katlanan sevgili eşim Zeynep EFE'ye, yaşam kaynağımız ve amacımız olan biricik kızlarımız Asu EFE ve Gökçe YILMAZ'a sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi iletirim.

Yüksek lisans eğitimimi sonuna kadar destekleyen değerli arkadaşım, büyük kızımın annesi Reyhan F. GÜNEŞ'e, kurum müdürüm Sayın Yakup BOZKURT'a, mesai arkadaşlarım Psikolojik Danışman Mehmet ERBAP ve Gürkan GÜL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yardıma hazır, ilgi ve sevgi dolu yaklaşımları ile beni bu yolda yalnız bırakmayan değerli arkadaşlarım Doç. Dr. İbrahim KISAÇ, Doç. Dr. Mehmet H. GÜNDOĞDU, Uzman Psikolojik Danışman Ahmet S. KILINÇER ve Olcay YILMAZ'a, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Gerek özel yaşamımda karşılaştığım güçlükleri aşabilmem gerekse üniversite öğrenimim boyunca okuyabilmem için candanlığı, ilgisi ve dostluğuyla hiçbir desteğini esirgmeden her zaman yanımda yer almış çocukluk arkadaşım, sevgili kardeşim, eşsiz insan Ömer ÇELTEK ve değerli eşi Emine'ye sonsuz minnet ve teşekkürlerimi iletirim.

Sıcaklık, içtenlik, fedakarlık ve yaşam doluluklarıyla, mutlu mutsuz her anımda kendilerini gönül kapımın eşiğinde hazır ve nazır bulduğum canım kardeşlerim Eylem, Erkin ve her daim neşe ve huzur kaynağımız Özgür EFE'ye, değerli eşleri Nesibe ve Hülya'ya sonsuz sevgi ve minnet duygularımı iletirim.

Erdemli insanlar olarak yetişmemiz için her türlü güçlüğü göğüs geren, yemeyip yediren, giymeyip giydiren, mutluluğumuz ve varolmamız için ömürlerini uğrumuzda tüketen, bizleri okutan canım babam Emekli Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Cahit EFE ve canım rahmetli emektar anam Fadime EFE'ye en sonsuz teşekkür ve minnet duygularımı sunuyorum, yattığın yer Cennet olsun.

ÖZET

EFE, Esin. *Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerinin incelenmesi amacıyla yapılan betimsel bir çalışmadır. Araştırma grubu 2011–2012 Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Hacettepe, Ankara, Gazi, Orta Doğu Teknik ve Başkent Üniversitesi'nin çeşitli fakülte ve bölümlerinde öğrenim görmekte olan 1955'i (%61.5) kız ve 1222'si (%38.5) erkek olmak üzere toplam 3177 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada, üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerini belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen 50 maddelik Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin bilgiler de, yine araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir. Cinsiyet, sınıf düzeyi, gelir düzeyi, potansiyel eşin politik görüşüne ve etnik yapısına ilişkin tercihler sosyodemografik değişkenler olarak, potansiyel eşte tercih edilen özellikler ise eş seçme eğilimi değişkenleri olarak ele alınmıştır.

Araştırmada, potansiyel eşte tercih edilen 50 özellikten ilk 10'unu, eş tarafından sevilme, eşin dürüst, güvenilir, sadık, saygılı, sorumluluk sahibi, ruhen sağlıklı, hoşgörülü, temiz/bakımlı ve merhametli olması şeklinde sıralanmıştır. Potansiyel eşte görece daha az tercih edilen 10 özellik ise, eşin duygusal, bakir/bakire, iyi yemek yapıyor, hamarat, güzel/yakışıklı, entelektüel, sportif, sanatsever, dindar ve zengin olması şeklinde izlenmiştir.

Cinsiyete göre tercih edilen özelliklerin önem derecesi sıralaması göz önüne alındığında, her iki grup tarafından da ilk on sırada, aynı özelliklere yer verilmiştir. Diğer yandan, cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin eşte tercih ettikleri 49 özellik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir. Sınıf düzeylerine göre yapılan karşılaştırmada ise kız öğrencilerin tercih ettikleri özelliklerden 19'u arasında manidar bir fark bulunurken, erkek öğrencilerin tercih ettikleri sadece yedi özellik arasında istatistiksel olarak manidar bir fark bulunmuştur. Bununla birlikte ailelerinin gelir düzeylerine göre üniversite öğrencilerinin tercih ettikleri özelliklerde 28 özellik arasında

manidar bir fark gözlenmiştir. Ayrıca potansiyel eşin politik görüşüne ilişkin tercihlerine göre “Benimki ile Aynı Olmalı” (BAO) ve “Benim için Önemli Değil” (BÖD) grubunda yer alan üniversite öğrencilerinin tercih ettikleri 27 özellik arasında istatistiksel olarak manidar bir fark bulunurken, eşin etnik yapısına ilişkin tercihlerine göre, BAO ve BÖD grubunda yer alan öğrencilerin, potansiyel eşte tercih ettikleri 41 özellik manidar olarak farklı bulunmuştur.

Araştırmanın bulguları literatür ışığında tartışılmış, alanla ilgili ileride araştırma yapacak araştırmacılara ve özellikle evlilik ve aile danışmanlığı alanlarında çalışan psikolojik danışmanlara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Eş Seçme Eğilimi, Eş Seçme Tercihi, Potansiyel Eş, Toplumsal Cinsiyet, Türk Kültürü, Üniversite Öğrencileri.

ABSTRACT

EFE, Esin. *College Students' Mate Selection Tendencies*, Master's Thesis, Ankara, 2013.

This descriptive study was conducted to investigate college students' mate selection tendencies. The sample consisted of 1955 female (68.5%) and 1222 male (38.5%) college students, 3177 as total, attending to the some faculties and departments of Hacettepe, Ankara, Gazi, Middle East Technical and Başkent Universities during the spring semester of 2011-2012. To determine the mate selection tendencies of college students, Mate Selection Preferences Scale (MSPS), consisting of 50 items, developed by the researcher was used. Knowledge about sociodemographic features of the college students were obtained by personal data form prepared by the researcher. Gender, level of grade, income level, preferences about mate's political and ethnic structure were sociodemographic variables, and characteristics preferred in a potential mate who should possess that handled as mate preferences variables.

Gender, grade level, income level, preferences about mate's political and ethnic structure were considered as sociodemographic variables, and characteristics that desired for potential mate who should possess that handled as mate preferences variables.

In this research, these qualifications such as to be loved by mate, being honest, trustworthy, loyal, respectful, responsible, psychologically healthy, tolerant, clean/well-groomed and compassionate took place in the first 10 order of 50 preferred mate characteristics. Relatively less preferred 10 characteristics that potential mate had, were viewed as being emotional, virgin, making good food, industrious, beautiful/handsome, intellectual, athletic, art-loving, religious and wealthy. Given the severity ranking of these characteristics according to the sexes, both groups were stated the same characteristics in the first group of ten. On the other hand, according to the sexes, differences among 49 preferred characteristics were observed as statistically significant. With respect to the comparison among grade level, while 19 characteristics were found to be significantly different between first and fourth grade females, on the other hand the

only seven characteristics were found to be significantly different between first and fourth grade males. In addition, based on the family income levels of college students, significant differences were observed between 28 preferred characteristics.

According to the preferences of potential mate's political views, between the group indicating that must be the "same with me" (SWM), and the group indicating "not important for me" (NIFM) that were found to be statistically significant differences on 27 preferred characteristics of mate. On the other hand, according to the preferences of mate's ethnic structures, it was found to be significant differences on 41 mate preferred characteristics between the SWM and NIFM groups.

The findings of this study were discussed in the light of the literature and recommendations suggested for researchers in the field to do research in the future and for psychological counselors in particular, working in the field of marriage and family.

Key Words: Mate Selection Tendency, Mate Selection Preference, Potential Mate, Gender, Turkish Culture, College Students.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM	8
1.1.1. Alt Problemler	8
1.2. TANIMLAR	9
1.2.1. Eş Seçimi	9
1.2.2. Eş Seçme Tercihleri	9
1.2.3. Evlilik	9
1.2.4. Evlenme	9
1.3. SAYILTILAR	10
1.4. SINIRLILIKLAR	10
1.5. ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ	11
BÖLÜM II	
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	15
2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE	15
2.1.1. Eş Seçimine Psikanalitik Yaklaşım	15

2.1.2. Benzerlik-Çekicilik Kuramı	15
2.1.3. Birbirini Tamamlayan Gereksinimler Kuramı	16
2.1.4. Süreç ve Süzgeç Kuramı.....	17
2.1.5. Uyarıcı-Değer-Rol Kuramı	17
2.1.6. Cinsel Stratejiler Kuramı	18
2.1.7. Evrimsel Kuram.....	20
2.1.8. Sosyal Rol Kuramı	21
2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	22

BÖLÜM III

YÖNTEM	36
3.1. ÇALIŞMA GRUBU	36
3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	38
3.3. İŞLEM YOLU	38
3.3.1. Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) ve Bilgi Formunun Oluşturulması	38
3.3.2. ESTÖ Uygulama Formunun Uygulanması İçin Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi.....	39
3.3.3. ESTÖ'nün Puanlanması	41
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu	41
3.3.5. ESTÖ ve Bilgi Formunun Çalışma Grubuna Uygulanması	41
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	42

BÖLÜM IV

BULGULAR	43
4.1. ESTÖ'nün Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmasına İlişkin Sonuçlar.....	43
4.1.1. ESTÖ'nün Uygulama Formundan Elde Edilen Veriler Üzerinde Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	43
4.1.2. ESTÖ'nün Ortak Faktör Varyansı ve Faktör-1 Yük Değerleri	45

4.1.3. Döndürme Sonrası Maddelerin Faktör Yük Değerlerine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları	47
4.1.4. ESTÖ'nün Güvenirlik Analizi.....	49
4.2. Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerinin Önem Sırasına İlişkin Sonuçlar	50
4.3. Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Önem Sırasına İlişkin Sonuçlar.....	52
4.4. Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları.....	57
4.5. Sınıf Düzeylerine Göre Kız Öğrencilerin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları.....	60
4.6. Sınıf Düzeylerine Göre Erkek Öğrencilerin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları.....	62
4.7. Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları.....	64
4.8. Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşin Politik Görüşüne Göre Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları.....	67
4.9. Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşin Etnik Yapısına Göre Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları.....	70
BÖLÜM V	
TARTIŞMA VE YORUM	73
5.1 Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerinin Önem Sırasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	73
5.2. Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Önem Sırasına İlişkin Bulgularının Tartışma ve Yorumu	76
5.3. Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin Bulgularının Tartışma ve Yorumu	83
5.4. Sınıf Düzeylerine Göre Kız Öğrencilerin Eş Seçme Eğilimlerine	

İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	93
5.5. Sınıf Düzeylerine Göre Erkek Öğrencilerin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	98
5.6. Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	99
5.7 Potansiyel Eşin Politik Görüşüne İlişkin Tercihlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimleri Bulgularının Tartışma ve Yorumu	102
5.8. Potansiyel Eşin Etnik Yapısına İlişkin Tercihlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimleri Bulgularının Tartışma ve Yorumu	104
BÖLÜM VI	
VARGI VE ÖNERİLER	107
6.1. ARAŞTIRMA SONUÇLARI	107
6.2. ÖNERİLER	113
6.2.1. Araştırmacılara Öneriler	113
6.2.2. Psikolojik Danışmanlara Öneriler	114
KAYNAKLAR	115
EKLER	
EK 1. Eş Seçme Tercihi Belirleme Formu	129
EK 2. Kişisel Bilgi Formu.....	130
EK 3. Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) Örnek Formu	131

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Öğrencilerin Üniversite ve Fakülterele Göre Dağılımları	36
Tablo 2. Öğrencilerin Üniversite, Cinsiyet ve Sınıflara Göre Dağılımları	37
Tablo 3. Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) Uygulama Formu Uygulanan Öğrencilerin Üniversite, Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımları.....	40
Tablo 4. ESTÖ'ye İlişkin Ortak Faktör Varyansı ve Faktör-1 Yük Değerleri	45
Tablo 5. Döndürme Sonrası Maddelerin Faktör Yük Değerlerine İlişkin Faktör Analizi.....	47
Tablo 6. Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özelliklerin Önem Sırası.....	50
Tablo 7. Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özelliklerin Cinsiyete Göre Önem Sırası.....	52
Tablo 8. Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşte Tercih Ettikleri Özellikler.....	57
Tablo 9. Sınıf Düzeylerine Göre Kız Öğrencilerin Potansiyel Eşte Tercih Ettikleri Özellikler.....	60
Tablo 10. Sınıf Düzeylerine Göre Erkek Öğrencilerin Potansiyel Eşte Tercih Ettikleri Özellikler.....	62
Tablo 11. Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşte Tercih Ettikleri Özellikler.....	64
Tablo 12. Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşin Politik Görüşüne Göre Tercih Ettikleri Özellikler	67
Tablo 13. Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşin Etnik Yapısına Göre Tercih Ettikleri Özellikler	70

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bireyin yaşamının büyük bir bölümünü, neredeyse tümü ile etki altına alan iki önemli süreç, evlilik ve meslek/iş yaşamı olarak bilinmektedir. Pines ve Nunes (2003) yaşamda varoluşsal anlam arayışına ilişkin sıklıkla seçilen iki alandan birini “iş” diğerini ise “eş” olarak tanımlamaktadır. İnsanın varlığını anlamlı kılan birçok özelliği içinde, onun diğerleri ile kurduğu, paylaştığı ve geliştirdiği ilişkiler en önemlilerindedir. Bu ilişkiler içinde evlilik, yapısı ve doğasına özgü birçok farklı beklenti ve sorumluluğu da içine alan daha özel bir konuma sahip olmasıyla dikkati çeker. İnsanların, soyun devamını ve çocukların güvenliğini sağlamak, yaşamın güçlükleri ile dayanışma içinde baş etmek, cinselliği toplumun onayladığı yasal sınırları içinde yaşamak, toplumsal statü ve ekonomik güç elde etmek, kendilerini güven içinde hissetmek, sevme-sevilme, ait olma ve kendini gerçekleştirme gereksinimlerini karşılamak gibi birçok nedene bağlı olarak evlendiklerini söylemek mümkündür.

İnsanın yaşamında önemli etki alanlarından biri olan evliliğin, yaklaşık beş bin yıldır bilinen bir kurum olduğu ileri sürülmektedir (Coontz, 2004). Zamanımızdan yaklaşık on bin yıl öncesine kadar geçen milyonlarca yıl ilkel topluluk dönemini, onu izleyen yaklaşık beş bin yıl ilkel topluluktan uygar topluma geçiş dönemini ve ancak son beş bin yıl uygar toplum dönemini oluşturmaktadır (Şenel, 1982). Dolayısıyla insanlığın uygarlaşma süreci içinde üreme davranışının kurumsal bir yapı içinde sürdürüldüğü söylenebilir. Aile, tarihsel süreçte yapısı ve işlevi bakımından birtakım değişimlere uğrasa da, Türkarlan’a (2012) göre tüm zamanlarda toplumsal yapının en önemli toplumsal birimi özelliğine sahip olmuş ve bu özelliğini tüm değişimlere rağmen devam ettirmiştir. Tarihsel süreç içinde incelendiğinde, literatürde çeşitli isimler ile nitelendirilen evlilik ve aile türlerine rastlamak mümkündür. Bunların, eşin seçilmesi, eş sayısı, evlenen bireylerin katıldığı çevre, eşler arasındaki işbölümü, ailenin kimlerden oluştuğu gibi ölçütlere dayalı sınıflandırıldığı görülmektedir. Kimi sosyal bilimciler aileyi evrensel bir sosyal kurum olarak görürken, diğerleri onu, belirli kültürlerin ve dönemlerin sosyal yaşamının ayırt edici bir özelliği olarak görme eğiliminde

olmuşlardır (Türkarlan, 2012). Evliliğin kültürel olarak evrensel olduğunu savunan bazı antropologlarsa, anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailenin de evrensel olduğu savını ileri sürmektedirler (Kottak, 1994). Ancak bununla birlikte, nasıl ele alınırsa alınsın, toplumların kendini oluşturan ailelere dayalı bir sistem olduğu söylenebilir. Diğer bir söyleyişle aile, toplumun çekirdeğini oluşturan, onun bir prototipidir. Buna göre toplumların temeli kabul edilen ailenin, insanlığın toplumsal gerçekliğinin belirlenmesinde temel ve vazgeçilmez bir unsur olduğu söylenebilir (Doğan, 2012). Antropologlar toplumların tarihsel süreç içinde geçirdikleri evrimi açıklarken, bu toplumları oluşturan toplulukların nasıl bir ilişki içinde olduklarını, aile yapıları ile birlikte ele almaktadırlar. Dolayısıyla bu günün toplumlarını anlayabilmek için de aile kurumunun yapı ve işlevini kavramak önemlidir.

On sekizinci yüzyılda Batıda başlayan Sanayi Devrimi ile birlikte, üretim uzmanlaşmış buna bağlı olarak sanayide işgücüne duyulan gereksinim artmış, kadınlar iş yaşamında daha etkin rol almaya başlamış, insanların bir bölümü eğitim ve iş gibi nedenlerle ailelerinden ayrı coğrafi bölgelere taşınmıştır. Yirminci yüzyıla gelindiğinde, özellikle kadınlar, sadece işgücü içinde yer almakla kalmamış, eşitlikçi ideolojilerin kültürler arasında yaygınlaşmasıyla birlikte kadın ve eş olarak bazı yasal haklar da elde etmişlerdir (Amato, 2007). Toplumsal değişime bağlı olarak baş gösteren bu gibi hareketlilikler, özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde daha sık rastlanan çekirdek aile yapısının oluşumuna etki etmiştir. İki veya daha fazla kuşağın birlikte yaşadığı geleneksel geniş aile yapısından, anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısına geçiş Türk toplumunda görece daha yakın zamanlarda olmuştur. Bunun nedeni, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Türkiye’de ekonominin kırsallığa dayanması, halkın büyük bölümünün köylerde yaşaması ve buna bağlı olarak geniş aile yapısının egemen olduğu bir sosyokültürel yapının varlığı olarak görülmektedir (Tuna, 2012).

Aile ile ilgili araştırmaların ortaya koyduğu verilere bakıldığında, Türkiye’deki ailelerin %68.6’sının çekirdek aile yapısına sahip olduğu görülmektedir (ASAGEM-TÜİK, 2011). Sagart, Todd ve Little’a (1992) göre Türkiye geçiş bölgeleri üzerinde yer alan bir ülke olarak, Avrasya ve Ortadoğu’da yaygın görülen ‘geniş aile’ ile Avrupa ülkelerinde

yaygın görülen ‘çekirdek aile’nin kesişim alanında yer almaktadır. Batı toplumlarında bireyler eşlerini daha özgürce seçebilseler de, geleneksel Asya ve Orta Doğu ülkelerinin çoğunda, hala ailelerin ve akrabaların, bireylerin eş seçme davranışları üzerinde güçlü etkileri olduğu ifade edilmektedir (Buunk ve Solano, 2010; Buunk, Park ve Dubbs, 2008). Dolayısıyla yapısal olarak ele alındığında büyük bölümü çekirdek aile kategorisinden oluşan Türk ailesinin, buna rağmen işlevsel olarak geleneksel geniş aile yapısının etki ve izlerini hala üzerinde taşıdığı söylenebilir. Hortaçsu ve Oral (1994) Türkiye’deki evliliklerin yarısından fazlasının hala aileler tarafından düzenlendiğini ifade etmektedir.

Ailenin geleneksel geniş aileden çekirdek aileye doğru kültürel dönüşümü, evliliğin yeni bir tarihsel aşamaya girerek işlevleri bakımından bu yeni durumuna uyum sağlayacak bazı mekanizmaları geliştirmesini de gerekli kılmıştır; çünkü teknolojik değişimin yol açtığı davranış ve yaşama biçimleri, toplumsal hareketliliği hızlandırırken, geleneksel değerlerin de büyük ölçüde sarsılmasına neden olmuştur (Doğan, 2012).

Geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aileye dönüşüm, eşleri bir araya getiren karşılıklı kişisel tercih ve kabullerle birlikte, ailelerin giderek kendi içinde demokratikleşmesini de beraberinde getirmiştir (Doğan, 2012). Eşler evliliği, neslin devamını sağlamanın bir aracı olarak görürken, diğer yandan kişisel gelişimlerine ve kendilerini gerçekleştirmelerine olanak sağlayan kurumlar olarak da değerlendirmeye başlamışlardır (Cherlin, 2004). Cherlin’e (2004) göre, ancak ne var ki bu değişim evlilik süreci içinde gereksinimlerinin doyuma ulaştığı duygusunu yaşayan eşlerin yeni ilişkilere yönelmelerini de bir ölçüde beraberinde getirmiştir.

Ortaylı (1984) tarafından çekirdek aile kültürünün, bütün dünyada kuşaklar arası uçurumu büyüttüğü ve klasik kültürün kuşaklara aktarılamadığı ifade edilmektedir. Bir yandan ailelerinin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin paylaşımı öne çıkaran beklentilerine uygun, diğer yandan modern çağın karı-kocalığa ilişkin iş bölümüne dayalı bir evliliği kurmak arasında sıkışıp kalan gençler, çoğu zaman neye göre karar vereceklerinden emin olamamaktadırlar. Kendi içindeki çeşitli bölünme ve değişimlere rağmen geleneksel özellikleri ağır basan aile, sahip olduğu değerlerin korunması ile yeni

değerlerin benimsenmesi açısından sosyo-kültürel değişimin doğasına uygun çatışmalara konu olabilmektedir (Doğan, 2012). Diğer bir söyleyişle bu kültürel değişim, evlenecek olan gençlerin eş seçme eğilimlerinde geleneksel normatif ölçütlerle, çağdaş değerler arasında gidip gelmesine ve hatta buna bağlı olarak evliliklerinde bir takım değer ve iletişim çatışmaları yaşamalarına da zemin oluşturabilmektedir.

Eş seçimi ile ilgili yapılan bazı araştırmalar, insanın evrimleşme sürecinde, ailelerin tercihlerinin çocuklara aktararak, onların eş seçme tercihleri üzerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koymaktadır (Apostolou, 2007a). Hatta bu etki, erkelerden daha çok, kızların eş tercihi davranışlarını denetlemeye dayalı olarak gözlenmektedir (Beckerman, 2000; Perilloux, Fleischman ve Buss, 2008).

Türkiye’de boşanma nedenlerinin araştırıldığı bir çalışmada, boşanma ile sonuçlanan evlilikler içinde, özellikle kızların ailelerinin onayı olmadan yapılan evliliklerin başı çektiği bulunmuştur (Battal, 2008). Dolayısıyla evliliği, içinde konumlandığı sosyal çevreden soyutlayarak, sadece iki kişilik bir birliktelik olarak düşünmenin doğru olmayacağı ortaya konulmaktadır. Evlilik bireysel olduğu kadar toplumsal bir olgudur ve içinde bulunduğu toplumu etkilerken, toplum tarafından da etkilenerek varlığını sürdürür. Bu açıdan ele alındığında her iki taraftan da çiftlerin aileleri, akrabaları, eş dost ve arkadaşlarının bu ilişkiye hem eş seçme hem de evlilik aşamasında az ya da çok eşlik ettikleri söylenebilir. Böylelikle eşlerin, sadece birbirleri ile sınırlı olmayan, aynı zamanda evlilikleri ile birlikte yaşamlarına giren diğerlerine karşı da üstlenmeleri gereken yeni görevleri oluşmaktadır. Bu yönüyle evlilik, diğer sosyal ve kişisel ilişkilerden daha fazla katkı ve sorumluluk isteyen bir ilişki biçimi olarak ortaya çıkar. Dolayısıyla böylesi beklenti ve katkı yüklü bir ilişkinin sekteye uğramasının, hem eşler ve çocuklar hem de aileler ve toplum açısından oldukça yıpratıcı sonuçlar doğuracağı söylenebilir. Buna bağlı olarak birçok insan, evliliğe adım attığında, bunun sonsuza değin süreceği inancı ile yola çıkar. Ancak bazı durumlarda bu inanç, dramatik bir değişikliğe uğrayarak, insanların bu yöndeki tutumlarının değişmesine neden olabilir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine (2013) bakıldığında, boşanan çiftlerin sayısının, 2012 yılında, bir önceki yıla göre %2,7 artarak 123.325’e ulaşmış olduğu

görülmektedir. Tam ve sürekli bir yaşam ortaklığı kurmak üzere bir araya gelmiş iki kişinin, bu amaçlarını gerçekleştirmede başarısızlığa uğrama oranları azımsanamayacak ölçülerdedir. Ayrıca, 2012 yılı içinde gerçekleşen boşanmaların %39.6'sı evliliğin ilk beş, %21.2'si ise ilk altı-on yılı içinde gerçekleşmiştir (TUIK, 2013). Diğer bir söyleyişle “bir ömür” sözü ile başlayan bu süreç, birçoğu için ne var ki ilk beş on yıl gibi kısa bir süre içinde boşanma ile sonlanmıştır. Boşanma ise en temel sosyal kurumlardan birinin sona ermesi anlamına gelmektedir. Boşanmanın sadece boşanan çiftler ve varsa çocukları üzerinde olumsuz etkiler oluşturacağını söylemek eksik kalır. Diğer yandan çiftlerin evliliklerinin oluşumunda ve sürdürülmesinde etkisi ve katkısı olan anne babaları, kardeşleri, her iki taraftan yakın ve uzak akrabaları ve toplumu da etkileyeceği söylenebilir.

Boşanmanın çocuklar üzerinde yarattığı olumsuzlukları ortaya koyabilmek amacı ile ilgili literatür incelendiğinde bir çok araştırmaya rastlamak mümkündür. Örneğin, boşanmış ailelerin kız çocuklarının evlenme çağına geldiklerinde, evliliğe yönelik görece daha düşük bir bağlılık ve güven içinde oldukları ve potansiyel olarak boşanma risklerinin de arttığı ifade edilmektedir (Whitton, Rhoades, Stanley ve Markman, 2008). West, Sweeting ve Richards (2000) yüksek düzeyde aile içi çatışmasının ve eşler arası dayanışma yoksunluğunun, boşanmış ailelerden gelen çocukların uyum düzeyleri ve akademik başarılarına olumsuz etki ettiğini; Clarke-Stewart ve Brentano (2006) evlilikleri süren ailelerin çocuklarının %13'ünün, boşanmış aile çocuklarının ise %27'sinin yüksek okulu bıraktığını belirtmektedir. Kayser ve Johnson (2008) tarafından, boşanmanın çocuklar üzerindeki etkilerinin sosyal güçlükler karşısında saldırganlık ve öfke, düşük benlik saygısı, duygusal karmaşa, yas ve suçluluk şeklinde ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu araştırmacılara göre boşanmanın gençler üzerindeki etkileri ise öfke, kaygı, yalnızlık ve zayıf fiziksel sağlık gibi ortaya çıkan yaygın belirtiler olarak ifade edilmektedir. Ayrıca boşanma altı yaşın altındaki çocukları, bu yaşın üstündeki çocuklardan daha fazla etkilemektedir (Emery, 1999; Hetherington, 1980; Wallerstein ve Blakeslee, 1989). Bunun önemli bir nedeninin, okul öncesi çağıdaki çocukların hala sosyal ve bilişsel yeteneklerini geliştirme aşamasında ve ebeveynlerine, kendilerinden yaşça büyük olan çocuklardan görece daha bağımlı olmaları ile ilgili olduğu belirtilmektedir (Hetherington, Stanley-Hegan ve Anderson, 1989; Leon, 2003). Ayrıca

Hetherington'a (2003) göre yaşam boyunca kurulan yakın ilişkilerin kalitesi, psikolojik ve fiziksel sağlık ile iyilik halini etkileyerek bireyin kendisini değerli ya da değersiz görmesine neden olmakta ve bireyin benlik saygısını etkileyebilmektedir.

Türkiye'deki boşanmaların yarıya yakınının, özellikle evliliklerin ilk on yılında olduğu göz önüne alınırsa, çocukların büyük çoğunluğunun 0-9 yaş gurubunda olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu çocukların, daha yaşamlarının ilk yıllarında bazı psikososyal sorunlarla baş etme zorluklarıyla karşılaştıkları ve bunun izlerini belki de bütün bir ömürleri boyunca taşıyarak yaşamlarını sürdürecekleri söylenebilir.

Boşanma olgusu sadece çocukları değil aynı zamanda boşanan eşleri de olumsuz etkilemektedir. Weis (1976) erkek ve kadının, boşanma olgusu karşısında yüksek düzeyde çatışma ve karmaşık duygular içinde tepkiler geliştireceğini ifade etmektedir. Weis (1976) ayrılan eşlerin öfke, isyan, incinmişlik, özlem, sevgi ve tekrar barışmayı isteme gibi duygu ve davranışlar arasında gelgitler yaşayabileceklerini ve hatta akut anksiyete ve panikle sarsılabileceklerini, ayrıldıkları eşlerine yoğun öfke besleyebileceklerini ve aynı zamanda aşk ve suçluluktan kaynaklanan bir pişmanlık duygusu içine girebileceklerini belirtmektedir. Çocukların varlığı ve diğer bazı nedenlere bağlı olarak boşanan eşlerin tümüyle ilişkilerini sonlandırmadıkları durumlarda, eşler arasında çatışmalar boşandıktan sonra da süregitmektedir (Fischer, De Graaf ve Kalmijn, 2005; Kline ve Tschann, 1991; Mc Lanahan ve Sandefur, 1994). Fischer ve arkadaşları (2005) eşler arasında, evlilik aşamasında olan kavga ve çatışmalarla, boşandıktan sonraki kavga ve çatışmalar arasında pozitif bir ilişkinin var olduğunu belirtmektedir. Ayrıca evlilik sorunları ve evlilikte istikrarsızlığın da Bloom ve arkadaşlarına (1978) göre eşlerin ve Emery (1982), Grych ve Fincham'a (1990) göre çocukların fiziksel ve duygusal iyi oluşları üzerinde olumsuz etkileri olduğu ifade edilmektedir. Veroff, Kulka ve Douvan, (1981) evlilik sorunlarının ve evlilikteki istikrarsızlığın, ebeveynleri ve çocukları psikolojik danışma yardım almaya iten başlıca nedenler arasında görmektedir.

Şentürk'e (2008) göre çözümler yaşayan aile kurumu çok ciddi risklerle karşı karşıya kalmıştır. Araştırmacıya göre aileyi riske atan etmenler, boşanma oranındaki hızlı artış, tek ebeveynli ailelerdeki artış, evliliğe karşı çıkış veya evliliği erteleme, nikahsız

birlikteliklerdeki artış, çocuk yapmama eğilimindeki artış, aile-içi şiddet gibi ailenin yeni dönemde karşılaştığı riskler olarak kabul edilmektedir. Boşanma, aile birliğini sona erdiren hem aile üyeleri hem de toplum açısından etkileri süre giden bir olgudur. Türkiye’de giderek artan boşanma oranları günümüzde aile yapısı ile ilgili önemli sorunlardan biridir. Boşanmaların önemli bir nedeninin, çiftlerin evlenmeden önce kendilerini, eşlerini, eşlerinin aile ve yakın çevrelerini yeterince akılcı ve gerçekçi bir gözle değerlendirememiş olmalarından kaynaklanabileceği söylenebilir. O halde evlenecek kişilerin daha başından, evliliğe hazır olup olmadıklarını, eş olarak karşı cinsten beklentilerini, evlilikle birlikte yaşamlarına girecek diğerlerinin beklentilerine nasıl tepki vereceklerini daha akılcı ve gerçekçi bir usla gözden geçirmeleri önem sunmaktadır. Bu yönde yapılan sağlıklı değerlendirmelere dayalı verilecek evlilik ve eş seçme kararlarının, evlilikte yaşanacak bir takım olumsuzlukların başından önüne geçmede ve buna bağlı olarak daha mutlu çiftler, çocuklar ve toplum oluşturmada etkili olabileceği söylenebilir. Diğer bir söyleyişle evlilik uyumunun ve evlilikten sağlanan doyumun, bireyin ve toplumun sağlığına olumlu etki edeceği ve bunun da bir ölçüde “eş seçiminin” bilinçli yapılmasına bağlı olacağı düşünülebilir. Böylelikle “bir ömür boyu” sözüne sadık kalmanın daha bir olanaklı olacağı söylenebilir.

Genç yetişkinlik döneminde bulunan üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerini bazı sosyo-demografik özellikler açısından incelemektir. Diğer bir söyleyişle üniversite öğrencilerinin cinsiyeti, sınıfı, ailesinin gelir düzeyi, potansiyel eşin politik görüşü ve etnik yapısına ilişkin tercihleri ile eş seçme eğilimleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını belirlemektir.

1.1. PROBLEM

Üniversite öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerine göre eş seçme eğilimleri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.1.1. Alt Problemler

Yukarıda anılan probleme göre geliştirilmiş alt problemler şöyledir.

1.1.1.1. Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) geçerli ve güvenilir bir araç mıdır?

1.1.1.2. Üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri önem derecelerine göre nasıl bir sıra izlemektedir?

1.1.1.3. Cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri önem derecelerine göre nasıl bir sıra izlemektedir?

1.1.1.4. Cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri manidar olarak farklı mıdır?

1.1.1.5. Sınıf düzeylerine göre kız öğrencilerin eş seçme eğilimleri manidar olarak farklı mıdır?

1.1.1.6. Sınıf düzeylerine göre erkek öğrencilerin eş seçme eğilimleri manidar olarak farklı mıdır?

1.1.1.7. Ailelerinin gelir düzeylerine göre üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri manidar olarak farklı mıdır?

1.1.1.8. Potansiyel eşin politik görüşüne ilişkin tercihlerine göre üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri manidar olarak farklı mıdır?

1.1.1.9. Potansiyel eşin etnik yapısına ilişkin tercihlerine göre üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri manidar olarak farklı mıdır?

1.2. TANIMLAR

Araştırmaya ilişkin kavramların tanımları aşağıda sunulmuştur.

1.2.1. Eş Seçimi: Özgüven (1997), eş seçimini, iki cinsin birbirlerini görme, tanışma ve tanımadan başlayarak flört, söz kesme, nişan, nikah, düğün gibi aşamaları da olan toplumsal bir süreç olarak tanımlamaktadır. Özgüven'e (1997) göre bu süreç, evlenmeden önce eşlerin birbirlerini iyice tanımalarına olanak tanıyan, evlilik kararının isabetli olma olasılığını artıran bir düzenlemedir.

1.2.2. Eş Seçme Tercihleri: Eş seçme eğilimi, evliliğe elverişli erkek ya da kadının evlenmek için karşı cinsten potansiyel eş adaylarını, beklentilerine uygunluğu açısından değerlendirip seçmek amacıyla göz önünde bulundurduğu toplumsal, kültürel, ekonomik, fiziksel, ruhsal, yaş ve kişilik özellikleri gibi değişkenlerin tamamıdır.

1.2.3. Evlilik: İki ayrı cinsten insanın birbirlerini benimsemek, birlikte yaşamaya alışmak, birbirlerine yardım etmek için bir araya geldikleri toplumca belirlenen yasal bir ilişki biçimidir (Atabek, 1989). Bir diğer söyleyişle evlilik hem bireysel, hem toplumsal hem de yasal düzenlemelerden oluşan bir ilişkiler sistemidir. Özügurlu'ya (1990) göre evlilik, insanoğlunun soyunun devamını sağlamaya yönelik bir kurum olmasının yanı sıra, insanın düzenli yaşamasını ve bunun sonucu olarak da bireyin toplumsal kurallara uymasını zorlayıcı bir kurumdur.

1.2.4. Evlenme: Türk Medeni Kanunu Evlendirme Yönetmeliği'ne göre evlenme, ehil erkek ve kadının, yetkili kanuni merci önünde yapmış oldukları çift taraflı bir akittir (T.M.K., 1985). Bir diğer ifadeyle evlenme, evliliğin yasal olarak onaylanması işlemidir.

1.3. SAYILTILAR

Araştırmanın sayıltıları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1.3.1. Üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri, evlenecekleri potansiyel eş adaylarının belirlenmesinde etkilidir.

1.3.2. Bireylerin eş olarak seçmeyi düşündükleri kişilerde bulunmasını istedikleri önemli bazı özellikler vardır. Bu özellikler araştırmada kullanılan Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) ve Bilgi Formu'na verilen yanıtlarla belirlenmiştir.

1.3.3. Araştırmaya katılan öğrenciler, Bilgi Formu ve Eş Seçme Tercihleri Ölçeği'ni (ESTÖ) kişisel bilgilerini ve eş seçme eğilimlerini yansıtacak biçimde içtenlikle yanıtlamışlardır.

1.4. SINIRLILIKLAR

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda belirtilmiştir.

1.4.1. Bu araştırma, 2011-2012 öğrenim yılı bahar döneminde, Hacettepe, Ankara, Gazi, Orta Doğu Teknik ve Başkent Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

1.4.2. Bu araştırmanın sonuçları, diğer evrenlere ancak araştırmanın yapıldığı evrene benzerlikleri oranında genellenebilir.

1.4.3. Bu araştırmada incelenen üniversite birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin eş seçme eğilimleri, araştırmacı tarafından geliştirilen, Eş Seçme Tercihleri Ölçeği'nin (ESTÖ) maddeleri ile sınırlıdır.

1.4.4. Bu araştırmada, öğrencilerin eş seçme eğilimleri sadece potansiyel eşte tercih ettikleri özelliklere ilişkin düşünceleri ile sınırlıdır.

1.5. ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ

Evliliğin, yaklaşık beş bin yıldır bilinen bir kurum olduğu ileri sürülmektedir (Coontz, 2004). Özüğurlu'ya (1990) göreyse evlilik, geçmişten günümüze kadar gelişip değişime uğramakla birlikte, hala temel niteliklerini koruyarak devam eden bir kültür olgusudur. Diğer bir söyleyişle aile, bilinen en eski kurumlardan biri olarak toplumun kültürünü üreten, kuşaklar aracılığı ile aktaran ve yaşatan en köklü toplumsal kurum olma özelliğini sürdürmektedir.

Aileyi, sadece eşler arasında cinsel gereksinimlerin yasal zeminde karşılandığı, nesillerin sürekliliğinin sağlandığı bir kurum olarak değerlendirmek eksik olur. Ailenin, yukarıda sözü edilen işlevlerinin yanında, aynı zamanda üyelerinin duygusal ve sosyal gereksinimlerinin karşılanmasına da önemli ölçüde katkı sağlaması beklenen önemli bir kurum olduğu söylenebilir. Eşler arasında bu yöndeki gereksinimlerinin karşılıklı karşılanma düzeylerininse, evlilikten sağlanan doyuma, eşlerin ve çocukların sağlığına olumlu yönde etki edeceği söylenebilir. Evlilik birliğinin zayıflaması ise hem eşler ve çocuklar hem de aile bireylerinin ilişki içinde olduğu eşlerin anne-baba-kardeş ve akrabalarının sağlığına olumsuz etki edebilir. Waltz, Badura, Pfaff ve Schott (1988), evlilikten sağlanan doyumun, eşlerin psikolojik sağlıklarını korumalarına ve karşılaştıkları olumsuz yaşam koşulları ile etkili bir biçimde baş etmelerine katkı sağladığını belirtilmektedir. Aynı zamanda eşlerin aralarındaki uyumun ve evliliklerinden sağlayacakları doyumun, geniş çapta eş seçiminin iyi yapılmasına bağlı olabileceği belirtilmektedir (Bilen 1978; Özgüven, 2001).

Endüstrileşmeyle birlikte artan ulaşım ve gelişen iletişim teknolojileri, beraberinde toplumsal hareketliliği de hızlandırmıştır. Buna bağlı olarak bireyler farklı kültürlerin insanlarıyla etkileşme olanaklarına geçmişe göre daha fazla sahip olmuşlardır. Geçmişte görece daha dar bir coğrafya ve sosyokültürel çevre içinde, çoğu zaman ailesinin beklentileri doğrultusunda eşini seçmek zorunda olan birey, bu gün kişisel tercihlerinin daha öne çıktığı bir seçimi yapmak durumunda kalmıştır. Son birkaç on yıldır bireylerin evlenecekleri kişiyi kendilerinin seçme ve karar verme yönündeki eğilimlerinin arttığı ifade edilmektedir (Durmazkul, 1991; Ceylan, 1994; Kaya, 2002; Ondaş, 2007; Buunk ve Solano, 2010).

Gençleri bir araya getiren karşılıklı kişisel tercih ve kabuller, ailelerin giderek kendi içinde demokratikleşmesini sağlarken (Doğan, 2012), diğer yandan kuşaklar arasında bir çatışmayı da beraberinde getirmiştir. İki veya daha fazla kuşağın birlikte yaşamasından oluşan geleneksel geniş aile, yavaş yavaş yerini anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileye bırakmaya başlamış; bu geçiş döneminde, aileler ve gençlerin eş seçme eğilimleri kısmen de olsa, geçmişe göre farklılaşarak, aralarında birtakım uyum sorunlarının ve çatışmaların yaşanmasına ortam hazırlamıştır. Aileler, daha çok geleneksel aile yapısını öne çıkaran toplumsal cinsiyet rollerine dayalı bir paylaşım ile biçimlenen aile özlemini dile getirirken, gençler, özellikle de kızlar cinsler arasındaki rollerin çağdaş ölçütlere dayalı dağılımına uygun bir evlilik kurmak istemektedirler ve bu yönde daha seçici davranmaktadırlar (Bacanlı, 2001; Yıldırım, 2007, Keklik, 2011).

Buss ve Schmitt (1993) insanın evrimsel tarihinde, bireylerin ailelerden bağımsız eş seçmelerinin bir dereceye kadar olanaklı olabildiğini, ancak bu davranışın çok yaygın olmadığını belirtmişlerdir. Buunk ve Solano (2010) eş seçme tercihlerinde, gençler ve aileleri arasında, eşte önemsenen bazı özelliklerin farklılaşmasına bağlı çatışmaların yaşandığını ifade etmektedir. Bu araştırmacılar, eş seçiminde ailelerin çocukları adına daha çok ebeveyn olarak yatırım olanakları ve eşler arasında işbirliğine işaret eden özellikleri önemserken, gençlerin eşin genetik niteliğine işaret eden özelliklere daha çok önem verdiklerini belirtmektedirler.

Buunk, Park ve Dubbs (2008), aileler ve çocuklar arasında eş seçme tercihleri konusunda yaşanan çatışmanın, erkek çocuklardan daha çok kız çocukları ve aileleri arasında yaşandığını belirtmektedir. Ayrıca aileler, damatlarının çalışkan, hırslı, eğitilmiş, zeki ve parasal olanaklara sahip olmasını, gelinlerinin bu özellik ve olanaklara sahip olmasından daha fazla önemserken; gelinlerindeyse ev işleri ve yemek yapma becerilerini, namuslu ve fiziksel olarak çekici olma özelliklerini daha fazla önemsemektedirler (Apostolou, 2007b, 2008). Diğer yandan Sprecher ve Chandak (1992) tarafından, düzenlenmiş evlilik (arranged marriage) sistemlerinde din, sosyal sınıf, eğitim, aile yapısı ve kast gibi özelliklerin, buna karşın aşk (sevgi) temelli evlilik sistemlerinde ise dışa dönük kişilik yapısı, fiziksel çekicilik ve atletik yapılı olma gibi

özelliklerin daha çok önemsendiği belirtilmektedir. Dolayısıyla gençler ve aileleri arasında, potansiyel eşte olması istenen özelliklerin bazı boyutlarına ilişkin farklılaşmaların, bu iki grup arasında çatışma yaratabileceği söylenebilir. Araştırmanın çalışma evreni açısından ele alındığındaysa, çoğu ailelerinden uzak, birden fazla kültürden kişi ile iç içe bulunan üniversite öğrencilerinin bu riski görece daha fazla taşıdığı ifade edilebilir.

Türkiye'nin içinde bulunduğu çağdaşlaşma süreci ekonomik, teknolojik ve demografik faktörlerdeki değişimi de beraberinde getirmektedir (Çileli, 2000). Bu hızlı toplumsal değişim, yaşam biçimi ve aile yapısı üzerinde de önemli etkiler yaratmaktadır. Kadınlar iş gücü içinde geçmişte olduğundan daha fazla yer almakta, eğitim olanaklarından daha fazla yararlanmakta ve buna bağlı olarak da toplumsal rollerinde bazı köklü değişimler gerçekleşmektedir. Türkiye'de, özellikle seksenli yıllardan başlayarak ivme kazanan kurumsal, kültürel ve ekonomik değişimler, Türk erkekliğini, kadının yeni rol gerçeği karşısında değişmeye zorlamakta, erkeklerse geleneksel cinsiyet rolleri ile karşılaştıkları bu yeni durum arasında tutarsız mesajlar vermektedirler (Lease, Çiftçi, Demir, Boyraz, 2009). Lease ve arkadaşları (2009) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada, toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin inancın, Türk erkeği tarafından hala güçlü biçimde korunduğu ortaya konulmaktadır. Ancak evlilik ilişkisi birçok konuda eşler arasında işbirliği ve dengeli bir paylaşımı gerekli kılar. Geleneksel geniş aile içinde rollerin toplumsal cinsiyet algısına göre biçimlenmesi çok fazla yadırganmazken, özellikle kadınların ev dışı işlerde çalışmaya başlamasıyla, evle ilgili birçok sorumluluğun eşler arasında dayanışma içinde ele alınması da bir zorunluluk haline gelmiştir.

Evliliğin emek isteyen bir ilişki olduğu çoğu kişi tarafından kabul edilse de, bu çabanın evlenmeden önce başlaması gerektiği göz ardı edilebilmektedir. Dolayısıyla eş seçme aşamasında bulunan üniversite öğrencilerinin, evliliği öncelikle ebeveyn rollerindeki geleneksellikten çağdaşlığa doğru değişimi içinde kazandığı yeni anlamı ile gözden geçirmeleri önem sunmaktadır. Diğer yandan gençlerin seçeceği eşi beklenti ve değerleri doğrultusunda tercih ederken, öncelikle bu beklenti ve değerlerinin gerçeği ne kadar temsil ettiğinin farkında olması da önemlidir. Bu anlamda bireyin karşı cinsten biri

ile yakınlaşmadan önce kendisini tanıması, iletişim, duygusal yakınlık, sorumluluk duygusu gibi konularla ilgili kendisini geliştirmesi ve böylelikle evliliğe hazır olup olmadığına karar vermesi de ayrıca önemlidir. Bu bağlamda, araştırmada eş seçiminde üniversite öğrencilerinin potansiyel eşte hangi özellikleri daha yüksek oranda önemseme eğiliminde oldukları; bu özelliklerin öğrencilerin sosyodemografik yapılarına ilişkin özelliklerine göre anlamlı olarak farklı olup olmadıkları incelenmiştir.

Eş seçimi ile ilgili araştırmaların, gerek farklı kültürlerde gerekse Türkiye’de belirli aralıklarla tekrarlanmasının, güncelliğini her zaman koruyan eş seçme eğilimleri konusundaki değişimleri izlemek açısından ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Ayrıca biri vakıf, dördü kamu olmak üzere toplam beş üniversitenin öğrencileri ile yapılan bu araştırmada, Türkiye’de konu ile ilgili yapılan diğer birçok araştırmaya göre daha geniş çapta bir evrene ulaşılmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen bulguların, üniversitede öğrenim gören gençlere, aile ve evlilik danışmanlığı hizmeti veren psikolojik danışmanlara ve konu ile ilgili araştırma yapacak olan diğer araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde eş seçimi ve eş seçme eğilimleri ile ilgili kuramsal bilgi ve yaklaşımlar sunulmuştur. Ardından konu ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Eş seçiminde bireysel tercihlerin önem kazanmasıyla birlikte bu tercihlerin nelerden etkilendiği ve nelere yöneldiği gibi konular da önem kazanmıştır.

Bireylerin eşlerini nasıl seçtikleri ile ilgili olarak çeşitli kuramlar ve tezler ortaya atılmıştır. Bu kuramların temelindeki görüş ise, eş seçiminin “bilinçli” ve “amaçlı” bir seçim olduğu anlayışıdır (Bacanlı, 2001).

2.1.1. Eş Seçimine Psikanalitik Yaklaşım

Bilinen en klasik eş seçme yaklaşımı Freud’un psikanalitik kuramıdır. Esasen Freud bireyin eş seçme tercihinin oral, anal, fallik ve genital olarak adlandırılan psikoseksüel gelişim basamaklarında belirlendiğini iddia etmektedir. Freud, eş seçme tercihlerinde psikoseksüel gelişim dönemlerinden fallik dönemde saplanmanın önemli etkileri olduğunu, bu dönemde erkeğin çözülmemiş oidipal kompleksinin, onun annesine bezeyen ve hatta kendisinden yaşça büyük ya da bu özellikler açısından tamamen annesinin zıttı olan bir kadını eş olarak tercih edeceğini ifade etmektedir. Bu kurama göre, erkeklerin annelerine, kızların da babalarına benzeyen kişileri eş olarak tercih edecekleri ileri sürülmüştür (Parsons, 1997).

2.1.2. Benzerlik-Çekicilik Kuramı

Eş seçimi ile ilgili olan diğer bir yaklaşım da benzerlik-çekicilik kuramıdır. Literatürde Heider’in (1958) denge kuramı, Newcomb’un (1961) bilişsel uyum kuramı, Byrne’in

(1969) pekiştirme kuramı gibi çekicilikle ilgili çok sayıda yaklaşıma rastlamak olanaklıdır. Bu kuramların tamamı da çekicilik üzerinde dururken, eş seçimi üzerinde belirgin bir biçimde yoğunlaşmadıkları görülmüştür (Parsons, 1997). Benzerlik-çekicilik kuramı, eş seçiminde iki kişinin birbirlerine ne kadar çok özellik açısından benzerlerse, birbirleri tarafından o oranda çekileceklerini ileri sürmektedir. Bu kurama göre yaş, etnik köken, din, eğitim ve zeka, kişilik özellikleri, fiziksel çekicilik, değerler ve sosyoekonomik faktörler gibi özellikler açısından benzeyen kişilerin birbirleri ile daha az çatışma yaşayacakları düşünülmektedir.

2.1.3. Birbirini Tamamlayan Gereksinimler Kuramı

Benzer özellikler kuramına göre birey, kendisi ile benzer sosyal özelliklere sahip olanlar içinden birini eş olarak seçer. Diğer bir anlatımla, bireyler ırk, din, sosyoekonomik düzey ve eğitim gibi bazı sosyal faktörler açısından kendileri gibi olan kişilerle evlenme eğilimi içindedirler. Buna rağmen benzerlik ilkesi ile ilgili araştırmalar, bireyin kendisine benzeyen kişiler grubundan, eşini nasıl seçtiğini açıklamada yetersiz kalırlar (Winch, 1958; Akt., Parsons, 1997).

Birbirini tamamlayan gereksinimler kuramı Winch, Ktsanes ve Ktsanes (1955) tarafından eş seçmeye ilişkin oluşturulmuş klasik kuramlardandır. Bu kuramın varsayımına göre, birey benzer arkadaş grubu ya da eş olmaya elverişli kişilerden oluşan çevre içinden bazı psikolojik faktörler temelinde evleneceği eşi seçer. Başka bir anlatımla, eş seçmede her bir birey, kendisine evlenebileceği kişiler grubu içinden gereksinimlerini en üst düzeyde doyurabileceğini vadeden kişiyi arar. Dahası, ikinci kişi ya da çekilen kişi olarak adlandırılan B'nin gereksinim örüntüleri, kendisini çeken kişi olarak adlandırılan A'nın gereksinim örüntüleri ile benzer olmaktan ziyade birbirlerini tamlayıcıdır. Bu kuramın bir diğer varsayımına göreyse, gereksinimlerin düzeyine göre benzerlikler zıttır. Bir diğer söyleyişle, örneğin kişinin başat olma gereksinimi yüksekse, aynı gereksinim itibarıyla düşük düzeyde olan bir başkası tarafından çekilecektir. Winch ve arkadaşları (1955) bu şekilde birbirini tamamlayan gereksinimlere tip-I tamamlayıcıları adını vermişlerdir.

Freud'un genel inanış sistemlerinden, Freudcu çıkarsama psikolojisinden ve sağduyudan esinlenilerek oluşturulan diğer varsayım ise şu şekildedir. Erkeğin bir gereksinim ya da özelliği, kadının farklı bir gereksinim ya da özelliği tarafından tamamlanmaktadır. Örneğin birindeki yüksek itaatkarlık gereksiniminin, diğerindeki yüksek hükmetme gereksinimi tarafından çekildiği öne sürülmektedir. Birbirini bu şekilde tamamlayan gereksinimler ise tip-II tamamlayıcıları olarak adlandırılmıştır.

2.1.4. Süreç ve Süzgeç Kuramı

Eş seçiminin karmaşık yönü ve sürecini açıklayan diğer bir kuram da süreç ve süzgeç kuramıdır (process and filter theory). Bu kuramın ilk örneği, Kerckhoff ve Davis (1962) tarafından, tamamlanan gereksinimler ve benzerlik kuramlarından esinlenerek oluşturulmuştur. Bu kurama göre değerlerin uyumu, eşlerin özellikle kısa dönemli ilişkilerinde birbirlerini süzgeçleyerek gözden geçirmelerine olanak tanıyan fırsatları yaratır. Kısa süreli ilişkilerin, daha uzun süreli ilişkilere doğru ilerletilmesinde ise psikolojik uyum veya tamamlanan gereksinimlerin rolü daha fazla önem kazanır. Süzgeçler eş seçimi sürecinin farklı aşamalarında, farklı özellikleri seçecek biçimde etkinleşmişlerdir. Örneğin, din ve eğitim gibi bazı sosyal faktörler içindeki benzerliklerin süzgeçlenmesinin ardından, tutum ve değerlerin benzerliklerini süzgeçleyen bir diğer süreç devreye girer. En son süreç ise gereksinimlerin tamamlanması aşamasıdır. Bu kurama göre gereksinimlerin karşılıklı tamamlanması, çiftlerin bütünüyle benzer olduğu durumlarda da gerçekleşir. Örneğin gereksinimleri açısından birbirleri ile oldukça benzer olan kadın ve erkek, bu gereksinimlerini karşılamak üzere oynamak istedikleri rolleri birbirlerinin yerlerine geçerek de başarabilirler.

2.1.5. Uyarın-Değer-Rol Kuramı

Murstein (1970) tarafından geliştirilen bu kurama göre, eş ve flört ilişkisinin karşılıklı oluşumu ve sürdürülmesine yönelik kararlılıkta, uyarın-değer-rol (UDR) dizisini izleyen, değiş-tokuş dengesi önemli bir unsurdur. Bu kuram, ilişkinin gelişimi içinde alınan karmaşık kararları üç (UDR) aşamada değerlendiren bir değiş-tokuş kuramıdır

(Murstein, 1976). Bu modelin ilk aşamasında eşler, fiziksel çekicilik ve statü gibi denk uyaran değişkenlerini dikkate alırlar. Karşılıklı olumlu uyaran değişimi, eşlerin ilişkinin ikinci basamağı olan birbirleri ile ilgili sahip oldukları değerleri karşılaştırabilecekleri aşamaya doğru ilerlemesi ile sürdürülebilir. Değer aşaması, ilgiler, tutumlar, inançlar ve gereksinimlerin karşılıklı olarak sözlü anlatımlarını içerir. Eşlerin değerlerinin benzerliği konusunda edindikleri farkındalık, üçüncü aşama olan rol aşamasına doğru ilerlemelerini hızlandırır. İnsanlardan bazıları henüz bu aşamada iken evlenebilirler. Diğer bir söyleyişle bu aşamada, değerler gerçek yaşam koşullarında gözlenmeden ya da sınanmadan evlilik kararı verilmiş olabilir. Üçüncü aşama ise ilk iki aşamaya göre daha karmaşık olan, rol aşamasıdır. Bu aşamada eşler, karşılıklı beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığını ya da davranışlarının gerçekte sözü edilen değerlere uygun olup olmadığını gözleme ve değerlendirme şansı bulurlar. Eşler ilişki içinde karşılıklı oynadıkları rollere göre birbirlerine uygun olup olmadıklarını belirlerler. Erkeğin, kadının davranışlarına ilişkin algısı, onun kadının rolüne ilişkin beklentilerini tanımlar. Diğer bir söyleyişle bu algının bazı bölümleri, algılayanın kendisine özgü yapısından etkilenir. Bu algılar, aynı toplumda yaşayan bir başka erkek ya da kadın için daha farklı olabilir. Örneğin bir erkek, karısından iyi bir anne olmasını, diğeri ise ahlaklı ve dindar olmasını bekleyebilir. Dolayısıyla rol aşaması, eşlerin birbirlerinin beklentilerine uygun rolleri oynama yeteneği üzerine odaklanmış karmaşık sosyal, kişilerarası ve bireysel parçaları olan algılardan etkilenir.

2.1.6. Cinsel Stratejiler Kuramı

Cinsel stratejiler kuramına göre insanlığın evrimsel tarihi içinde, hem erkek hem de kadın, neslin devamını sağlamaya yönelik (üreme) faydaların daha ağır bastığı koşulları gözeterek kısa ve uzun dönemli ilişkilere girme uğraşı içinde olmuşlardır (Buss ve Schmitt, 1993). Cinsel stratejileri yaşama geçirirken ortaya çıkan uyum sorunları ile ilgili olarak, her iki cinsel strateji için de (kısa ve uzun dönemli) farklı çözümlerin üretilmesi gerekmektedir. Cinsler arasında, aileye ait yatırım konusunda oluşan asimetriden dolayı, erkekler kadınlara göre eşleşme çabalarının büyük çoğunluğunu kısa dönemli ilişkilere harcamaktadırlar. Kadın ve erkekler için üreme fırsatları ve üreme sınırlılıkları her iki cinsel strateji içinde farklılaşmaktadır. Bazı problemler, kadın ve

erkek için ortak olmasına rağmen, her iki strateji için de kadın ve erkeklerin geliştirdikleri çözümler birbirinden farklılaşmıştır. Bu iki strateji içinde kadın ve erkeklerin baş etmesi gereken farklı uyum sorunları ortaya çıkmıştır. Erkekler tarihsel olarak eşleşebilecekleri doğurgan kadın bulma konusunda sınırlı üreme başarısına sahip olmuşlardır. Bu üreme sınırlılıkları, kısa dönemli ilişki arayışı içinde olan erkeğin, çözmesi gereken dört problem alanı doğurmuştur. Bunlar, (a) eş sayısı problemi, (b) hangi kadına cinsel olarak ulaşabileceği sorunu, (d) hangi kadının doğurgan olduğunu belirleme sorunu, (e) bağlılık ve yatırımı en aza indirme sorunu. Uzun dönemli cinsel stratejiler geliştirmede de, tarihsel olarak üreme sınırlılıklarına sahip olan erkek baş etmesi gereken dört problemle karşılaşmıştır. Bunlar, (a) üremeye elverişli kadını belirleme sorunu, (b) babalık yapabilme sorunu, (c) aile ve eve ilişkin uğraşlar konusunda becerikli kadını bulma sorunu, (d) uzun dönemli ilişkiye bağlı olma isteğinde olan kadını bulma sorunu. Tarihsel olarak üretkenlik ve doğurganlık başarısında kadınlar, cinselliğe elverişli erkeğin sayısı ile ilgili bir sorun yaşamamış, ancak daha çok kendisini ve çocuklarını güvence altına alacağı kaynakların niteliği ve miktarı ve hatta belki de erkeğin genlerinin nitelikli olup olmadığı ile ilgili sorunlarla karşılaşmıştır. Bu üreme sınırlılıkları, kısa dönemli ilişki stratejisi uğraşı içinde olan kadını, baş etmesi gereken iki problemle karşı karşıya getirmiştir. Bunlar, (a) kaynakları kısa sürede kestirme sorunu, (b) müstakbel eşi uzun dönemli ilişki için değerlendirme sorunu. Ayrıca üremeye ilişkin bu sınırlılıklar, kadının tarihsel olarak uzun dönemli ilişkilerde farklı uyum problemleri ile karşılaşmasına da neden olmuştur. Bunlar, (a) kendisini ve çocuklarını geçindirebilecek kaynaklara sahip erkeği belirleme sorunu, (b) uzun dönemde kendisine ve çocuklarına bakabilmeye istekli erkeği belirleme sorunu, (c) iyi babalık becerisine sahip erkeği belirleme sorunu, (d) uzun dönemli ilişkiye hangi erkeğin daha yatkın ve istekli olduğunu belirleme sorunu (e) hangi erkeğin onu diğerlerinden ve dış tehlikelerden korumaya istekli olduğunu belirleme sorunu. Bu psikolojik düzenlemeler ve davranışsal ifadeleri, içinde bulunulan zamanın koşullarında birbirleri ile etkileşerek kadın ve erkeğin evrimleşen stratejileri olarak günümüze taşınmıştır. Bu stratejiler, stratejistler (erkek ve kadın) tarafından açıkça vurgulanmadan uyumsal, aynı zamanda bilinç ve farkındalık dışı üretilen çözümler olmuşlardır.

2.1.7. Evrimsel Kuram

Caporaël'e (1997) göre evrim kuramı, temelini Darwin'in evrim kuramından alan sosyo-biyolojik bir kuramdır. Hem sosyo-biyoloji hem de evrimsel psikoloji, temelini her duruma uyum ve bencil gen kavramından almaktadır. Bu kurama göre, insan davranışları ve öğrenme, tıpkı bağışıklık sistemimizde olduğu gibi doğal bir elemenden geçerek evrimleşmektedir. Böylelikle evrim düşüncesine göre, insanın bugünkü eş seçimi stratejileri, onun geçirmiş olduğu tarihsel evrimin bir sonucu olarak oluşmuştur. Bu doğrultuda, erkek ve kadınlar farklı yöntemler geliştirmek zorunda kalmışlardır. Evrimci kuramın bakış açısıyla eş seçimi tercihlerini çeşitli araştırmalarla ortaya koyan Buss (1999)'a göre, erkekler doğurgan kadınları tercih etmektedirler; çünkü amaç soyun devamını sağlamaktır. Bu nedenle erkekler, sağlıklı ve fiziksel açıdan çekici kadınlarla evlenmeye çalışırlar. Yıldırım'a (2007) göre kadınların üretkenlik değeri ve verimliliği, erkeklere oranla yaş, sağlık ve fiziksel özelliklerle daha fazla ilişkilidir. Yaş ve sağlık durumunu doğrudan değerlendirmek zor olduğu için erkekler, yaş ve sağlık durumuna işaret eden ipuçlarını yakalamak istemektedirler. Dış görünüşün, sağlıklılığa ilişkin en güçlü ipuçlarını verdiği düşünülmektedir. Örneğin Symons'a (1979) göre bu ipuçları arasında pürüzsüz ve kusursuz bir cilt, parlak saç, beyaz dişler, berrak gözler ve dolgun dudaklar, canlı yürüyüş, diri vücut sayılabilir (Akt., Yıldırım, 2007).

Kadınlar ise, kendisine ve doğacak çocuğuna bakabilecek, onları bırakıp gitmeyecek erkeklerle eşleşmeleri gerektiğini öğrenmişlerdir (Buss, 1999). Buss'a (1994) göre kadınlar, erkeklerden genelde ebeveyn olarak yatırım imkanları istemektedirler. Bir başka söyleyişle çocuklarına ve kendisine uzun süreli yatırım yapacak, kendisini hamile bıraktıktan sonra terk etmeyecek eş aramaktadırlar. Doğal olarak bunun kökeninde, üreme davranışlarının erkekler için çok kısa süreli bir yatırım olmasına karşılık, kadın için bunun yıllar süren bir durum olması yatmaktadır. Kadınlar ekonomik kapasite, sosyal statü, yaş, hırs ve çalışkanlık, güvenilebilirlik ve istikrar, zeka, benzerlik, bedensel güç, sağlık, aşk ve bağlılık gibi özellikleri önemli görmektedirler (Buss, 1994). Bu kuramın vardığı en önemli sonuçlardan biri ise, erkeklerin kadınların fiziksel çekiciliklerine; kadınların ise erkeklerin mal varlıklarına önem verdiğidir (Buss, 1999).

2.1.8. Sosyal Rol Kuramı

Evrım kuramına alternatif olarak insan davranışlarını açıklayan bir diğır yaklaşım da insanların toplumsallaşma sürecinde bir takım kalıp davranışları çevreden kazandıklarını ileri süren sosyal yapı kuramıdır. Jaime, Easton, Fleischman, Goetz, Lewis, Perrilloux ve Buss'a (2010) göre sosyalleşme sürecinin insanın gelişimi, kişiliğı ve cinsiyet farklarının oluşumu üzerinde güçlü bir etkisi olduğu ifade edilmektedir. Psikologlar tarafından insanın gelişimi üzerinde, geçirmiş olduğu evrimin rolüne ilişkin artan ilgiye rağmen, tarihsel olarak birçok sosyalleşme kuramı, insanı boş bir tabloya benzetmiş ve bu tabloya aile, öğretmen ve diğır sosyalleşme ajanları tarafından yazılanların, bireyin davranışları üzerinde önemli etkileri olduğunu ileri sürmüşlerdir (Pinker, 2002). Bununla birlikte günümüzde evrimsel psikologlar, insan davranışları üzerinde çevrenin etkisinin nereden geldiğini dikkate almaksızın kabullenerek, sosyalleşme kuramlarının evrimsel psikoloji çözümlenmeleriyle birlikte daha güçlü hale geleceğini ileri sürmektedirler (Buss, 2008; Ellis, Jackson ve Boyce, 2006). Örneğın, ailelerin kız ve erkek çocuklarını, geçirdikleri evrimsel uyum mekanizmalarına bağılı olarak toplumsal cinsiyet rol yüklemeleriyle tutarlı bir biçimde yetiştirmeleri sonucunda, kız çocukları erkek çocuklara göre kendilerini cinsel olarak sakınmayı daha çok öğrenmişlerdir (Perilloux ve ark., 2008). Yıldırım'ın da (2007) belirttiğı gibi, sosyal rol kuramı, kadın ve erkeğın toplumsal rollerindeki farklılaşmalara bağılı olarak eş seçiminde ortaya çıkan cinsler arası farklılıkları açıklamaktadır. Sosyal rol kuramına göre cinsiyete dayalı iş bölümü, kadın ve erkeğın rolleri, kadın ve erkekten beklentiler, nasıl yetiştirildikleri, sınıf ve cinsler arası eşitsizlikler, ataerkil ideoloji ve sosyalleşme süreci bireyin eş seçimi tercihlerinde etkin rol oynamaktadır. Örneğın Brehm (1985) geleneksel olarak Amerikan toplumunda erkeklerin ekonomik başarılarının ölçüt alındığını; kadınların ise fiziksel görünümüne göre değerlendirildiğini ifade etmiştir. Benzer biçimde Cameron, Oskamp ve Sparks da, (1977) Amerikan toplumundaki kadınların uzun boylu, yaşça kendilerinden büyük, zeki ve statü sahibi erkekleri tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Yıldırım'a (2007) göre bir yandan erkeklerin kazanç kapasitesine, diğır yandan kadınların fiziksel çekiciliğine verilen sosyal değer sonucunda, toplumsal roller yapısal olarak üremektedir. Böylelikle erkek ve kadınların

eş olarak seçecekleri kişilere ilişkin tercihleri de, içinde yaşadıkları toplumun cinsiyete yüklediği görevler doğrultusunda biçimlenmektedir.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Aşağıda, Türkiye’de ve yurtdışında eş seçimi ile ilgili çeşitli psikososyal ve sosyodemografik değişkenlerin etkilerinin incelendiği araştırmalar ve araştırmalara ilişkin bulgular sunulmuştur.

Bu araştırmaların bazıları, eş seçimi tercihlerinde bireylerin nasıl davrandıklarına ilişkin genel saptama niteliğine sahipken, bazılarında ise doğrudan sosyal rol kuramı ve evrim kuramı karşılaştırılmış ve geçerlilikleri sınanmıştır.

Tütengil (1978) tarafından İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin aile ve evlilik konusundaki görüşlerini belirlemek amacıyla 1.614 öğrenci ile yapılan araştırmada öğrencilerin, %49.4’ü ailenin toplumun temeli olduğunu, %75.3’ü evlenmede karşılıklı anlaşmanın çok önemli olduğunu, %45.6’sı evliliğin ana motifinin yakın bir arkadaş edinmek olduğunu belirtmiştir. Ayrıca öğrencilerin %68.9’u evlenilecek erkeğin iş gücü sahibi olmasını çok önemli, %27.2’si askerliğini yapmış olmasını önemli bulmuştur. Öğrencilerin %52.4’ü kadının, erkekten yaşça büyük ve %56.5’i de erkekten eğitilmiş olmasını çok sakıncalı bulmuşlardır.

Uraz’ın (1979) 49’u kız, 62’si erkek olmak üzere toplam 111 Hacettepe Üniversitesi öğrencisi ile yaptığı araştırmada, müstakbel eşe ilişkin dokuz beklenti boyutu belirlenmiştir. Bu boyutlar önem derecelerine göre kişilik özellikleri, evlilik ilişkileri, fiziksel özellikler, sosyal ilişkiler, duygusal özellikler, ekonomik tutum ve davranışlar, ekonomik durum, politik-ideolojik görüşler ve manevi değerler biçiminde sıralanmıştır. Fiziksel özellikler, manevi değerler ve evlilik ilişkileri boyutlarına verilen önem sıraları cinsiyet değişkeni ile ilişkili bulunmuştur. İlk iki boyuta erkek öğrenciler manidar düzeyde önem verirlerken evlilik ilişkileri boyutuna ise kız öğrenciler manidar düzeyde daha fazla önem vermişlerdir.

Hoyt ve Hudson (1981) 1939'da yapılan eş seçiminde önemli özellikler araştırmasını üniversite öğrencileri ile tekrarlamışlardır. Araştırmaya katılan öğrenciler genel olarak aile yaşamını ilgilendiren özelliklerden daha çok sosyal özelliklere vurgu yapmışlardır. 1939'da yapılan araştırmada erkekler, evlenecekleri eşin sahip olması gereken özellikleri önem derecelerine göre güvenilir karaktere sahip olma, duygusal kararlılık ve hoş görünüm olarak sıralarken, bu araştırmada duygusal kararlılık, karşılıklı çekim ve güvenilir karaktere sahip olma biçiminde sıralanmıştır. 1939'da kızlar tarafından önem derecelerine göre duygusal kararlılık, güvenilir karaktere sahip, hırslı ve çalışkan olma özellikleri ilk üç sırada vurgulanırken bu araştırmada, ilk üç sırada karşılıklı çekim, duygusal kararlılık ve güvenilir karaktere sahip olma özellikleri vurgulanmıştır.

Durmazkul (1991) eş seçimi tercihlerinin neler olduğunu ve bu tercihlerin cinsiyetlere göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak üzere Hacettepe Üniversitesi öğrencileri ile araştırma yapmıştır. Araştırma bulgularına göre üniversite öğrencilerinin eş olarak seçecekleri kimse ile nikahsız olarak yaşamayı tercih etmedikleri gözlenmiştir. Bu oran kızlarda erkekler göre daha fazla olmuştur. Hem kızlar hem de erkekler yüksek oranda eş olarak seçecekleri kendileri seçmek istediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu eş olarak seçecekleri kişinin ideolojik görüşlerinin kendi ideolojik görüşlerine yakın olmasını tercih etmişlerdir. Evlenilecek kimsenin yaşının kendilerinkinden büyük olmasını isteyen kızların oranı erkeklerden önemli düzeyde fazla bulunmuştur. Kız ve erkek öğrenciler eş olarak seçecekleri kimsenin fiziki çekiciliğinin kendilerinkine kadar olmasını tercih etmişlerdir. Kız öğrenciler eş olarak seçecekleri kimsenin ekonomik durumun kendilerinden fazla olmasını tercih etmişlerdir. Bu fark cinsiyetler arasında anlamlı bulunmuştur.

Bilen (1993) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada, öğrencilerden evlenmek istedikleri kişide bulunmasını istedikleri tek bir özelliği yazmaları istenmiştir. Elde edilen yanıtlar ile belirlenen özellikler önem derecelerine göre güvenilir, zeki, anlayışlı, olgun, sevecen, eğitilmiş ve kültürlü, sorumluluk duygusuna sahip, cazip bir görünüme sahip ve ilgili olmak biçiminde sıralanmıştır.

Sprecher, Sullivan ve Hatfield, (1994) tarafından bireylerin eş seçimi tercihlerinde fiziksel çekicilik, yaş ve sosyo-demografik değişkenlerin, cinsiyete, ırka ve yaş

gruplarına göre değişip değişmediği araştırılmıştır. Araştırma A.B.D’de, 19-35 yaş aralığında, toplam 1329 kişi ile yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kadınlar, eş olarak seçecekleri kişide fiziksel çekiciliği erkeklere göre daha az önemsemişlerdir. Bunun yanında kadınlar, eş olarak seçecekleri kişinin eğitiminin, kazancının ve yaşının kendilerinden daha fazla olmasını istemişlerdir. Erkeklerin kendilerinden daha eğitimli olmasını isteyen kadınların daha çok 19-22 yaş grubunda yer aldıkları gözlenmiştir. Erkekler, kadınların kendilerinden yaş olarak daha küçük olmasını, kazançlarının ve eğitimlerinin daha az olmasını tercih etmişlerdir. Eş olarak seçecekleri kişinin kendilerinden yaş olarak daha küçük olmasını isteyen erkeklerin, daha çok 28-35 yaş grubunda yer aldıkları gözlenmiştir. Eş olarak seçecekleri kişinin kendilerinden daha küçük olmasını isteyen kadınların da daha çok 28-35 yaş grubunda oldukları gözlenmiştir. Kadınların kendilerinden daha az kazancı olmasını isteyen erkeklerin daha çok 23-27 yaş grubunda yer aldıkları gözlenmiştir. Erkekler fiziksel çekiciliği az olan kadınları daha az tercih etmişlerdir. Kadınlar eş olarak seçecekleri kişinin çocuğunun olmasını erkeklere göre daha az sorun olarak görürken, erkekler, kadınlara göre eş olarak seçecekleri kişinin diğer bir ırktan olmasını daha fazla tercih etmişlerdir. Eş olarak seçecekleri kişinin çocuğunun olmasını sorun olarak görmeyen kadınların daha çok 28-35 yaş grubunda yer aldıkları gözlenmiştir. Hem siyah, hem de beyaz kadınlar, erkeklere göre eş olarak seçecekleri kişinin sürekli bir işinin olmamasını daha az tercih etmişlerdir.

Ceylan’ın (1994) Cumhuriyet Üniversitesi öğrencileri ile yaptığı üniversite öğrencilerinin eş seçimindeki tercih ve beklentileri konulu araştırmasında, öğrencilerin eş seçimi tercihlerinin, sınıf, cinsiyet, aile biçimi ve çevre ve ailenin gelir düzeyinden etkilenip etkilenmediğini incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrenciler, evlenecekleri kişinin seçimi konusunda kendileri karar vermeyi tercih etmişlerdir. Yaşamı, sevgi ve duygusallığı bir eşle paylaşmak, çocuk sahibi olmak evliliği düşünme nedenlerinin başında gelmiştir. Ayrıca öğrenciler evlenecek kişilerde, erkeğin yaşının daha büyük olmasını veya eşlerin yaşlarının birbirine yakın olmasını tercih etmişlerdir. Bekaret öğrencilerin büyük çoğunluğu tarafından önemli bulunmuştur. Öğrenciler evlenecek kişilerde eğitim farkı olmamasını, ideolojik görüşlerinin yakın ya da aynı olmasını, dini inançların aynı olmasını, yaşlarının aynı olmasını tercih ederken, maddi durum farkının

ve fiziksel çekiciliğin önemli olmadığını belirtmişlerdir. Öğrenciler kadının aile açısından en önemli görevlerini eşine ve çocuklarına manevi destek olmak, aile içi uyumu ve huzuru sağlamak, annelik görevini yerine getirmek olarak görürken, erkeğin en önemli görevlerini de, ailenin geçimini ve güvenini sağlamak olarak görmüşlerdir.

Knox, Zusman ve Nieves, (1997) California State Üniversitesi öğrencileri ile flört ve eş seçimi tercihleri konusunda benzer özelliklerin ne kadar dikkate alındığını incelemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Öğrencilerden cinsel değerler, dini değerler, yaş, aynı aile statüsü, çocuk sahibi olma, zeka, ırk, fiziksel görünüm, eğitim ve iş özelliklerinin önem derecelerini “0” önemli değil ile “10” çok önemli arasında derecelenmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgulara göre genel olarak eş seçiminde benzer özelliklerin oldukça fazla önemsendiği ortaya konulmuştur. Flört ilişkisinde kızlar erkelere göre istatistiksel olarak manidar bir farkla flörtlerinin eğitilmiş olmasını dikkate almışlardır. Kızlar aynı zamanda flörtlerinin iyi bir işi olmasını erkeklerden daha çok önemsemişlerdir. Diğer yandan erkekler, fiziksel özellikleri kızlardan daha çok vurgulamışlardır. Eş seçimi açısından ele alındığında, kızlar benzer dini değerlere sahip erkekleri daha çok tercih etmişlerdir. Aynı aile statüsü, çocuk isteme, eşin eğitilmiş olması, iş sahibi olması kızlar tarafından daha çok vurgulanan özellikler olurken, erkekler flört ilişkisinde olduğu gibi eş seçiminde de fiziksel görünümü, kızlardan daha fazla oranda vurgulamışlardır. Kız ve erkeklere “benzerliklerin mutlu bir evliliğe neden olup olmayacağı” sorulduğunda ise grubun tamamı da anlamlı biçimde benzerliğin mutluluk getireceğini ifade etmişlerdir. Ancak kızlar, benzerliğin ilişkide mutluluk sağlayacağını erkeklere göre manidar biçimde daha fazla belirtmişlerdir.

Pines (2001) tarafından, 93 Amerikalı ve 83 İsraili olmak üzere yaş ortalamaları 23 olan toplam 182 kişi ile yapılan çalışmada, romantik çekicilik üzerinde cinsiyet ve kültürün rolü incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre erkeklerin, fiziksel görünüme kadınlardan daha çok önem verdikleri gözlenmiştir. Erkekler aynı zamanda kadınların kişiliğine, fiziksel görünümünden daha çok önem vermişlerdir. Hem kadınlar, hem de erkekler statü özelliğini önemserken, kadınların tamamına yakını, en fazla oranda erkeklerin kişiliğini önemsemişlerdir. Amerikalılar statü özelliğini %8 oranında

önemserken, İsraililerden hiç biri bu özelliği önemsememiştir. Ayrıca kadınların, cinsellik özelliğini erkeklerden anlamlı düzeyde daha fazla önemsedikleri gözlenmiştir.

Aytaç ve Bayram (2001) tarafından Üniversite Gençliğinin İş ve Eş Seçimindeki Etkin Kriterlerinin Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) ile Analizi konulu araştırma yapılmıştır. Araştırmaya Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde, mezuniyet aşamasında olan ve farklı bölümlerden rastgele seçilen 55 öğrenci katılmıştır. Bu öğrenciler ile doğrudan görüşülerek karşılaştırma matrisleri oluşturulmuş ve öğrencilerin eş seçimindeki etkin kriterler fiziksel özellik, kişilik, sevgi, aile yapısı (ailelerin sosyoekonomik anlamda uyuşması), kişinin sosyo-kültürel düzeyi, kişinin sosyal statüsü, kişinin yaşam felsefesi ve dünya görüşü biçiminde belirlenmiştir. Araştırma sonunda erkek öğrencilerin eş seçiminde birinci kriterlerinin sevgi, ikinci kriterlerininse kişilik olduğu dikkati gözlenmiştir. Kızlarda ilk sırada kişilik, ikinci sırada ise sevgi yer almıştır. Yine erkeklerde, evleneceği kişinin sosyal statüsü en son sırada yer alırken, kızlarda bu kriter beşinci sırada gözlenmiştir. Erkeklerde fiziksel özellik kriteri altıncı sırada yer alırken, kızlar bu özelliği en son sırada yer vermişlerdir. Kızlar, evlenecekleri erkeğin aile yapısı ile kendi aile yapılarının sosyoekonomik anlamda uyuşmasını altıncı sırada belirtirken, erkek öğrenciler bu kriteri dördüncü sırada belirtmişlerdir. Ayrıca, bireysel olarak yapılan analizler sonucunda, erkek öğrencilerin birçoğunda aile yapılarının uyuşma kriteri birinci sırada yer almıştır.

Bacanlı (2001) tarafından yapılan çalışmada, eş tercihinde dikkate alınan faktörler incelenmiştir. Bu çalışmada bir yandan evrimci psikolojinin konuyla ilgili hipotezlerini test etmek, diğer yandan da muhtemel eşte aranan özellikleri belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmaya, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin ikinci sınıfında okuyan öğrencilerle, Selçuk Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde okuyan, çoğunlukla ikinci sınıf öğrencilerinden, öğretmenlik formasyonu derslerine katılan veya Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun yurtlarında kalan öğrenciler dahil edilmiştir. Araştırma bulgularına göre Konya grubundaki öğrencilerin evlenmeyi bekledikleri yaş kızlarla erkekler arasında farklılık göstermezken, Ankara grubundaki erkek öğrenciler (26.75) kızlardan yaklaşık iki yaş (24.97) sonra evlenmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir. Ankaralı erkekler diğer gruba göre evlenecekleri kızlar ile aralarında daha az yaş farkını tercih etmişlerdir. Her

iki grupta da kızların tamamına yakını, eşlerinin kendilerinden yaşça büyük olmasını tercih etmişlerdir. Özelliklerin önem derecelemelerine ilişkin olarak Ankara grubunda birinci sırayı karşılıklı sevgi (aşk) alırken, bu özellik Konya grubunda ikinci sırada yer almıştır. Konya grubunda birinci sırada olan güvenilir kişilik ise Ankara grubunda ikinci sırada yer almıştır. En son sırada yer alan özellikler ise erkekler için iyi maddi gelir, kızlar için görünüş güzelliğidir. Politik düşünce benzerliği de hemen hemen en sonlarda yer almıştır. Dini inanç benzerliği, Konya grubunda en üst sıraları işgal ederken, Ankara grubunda daha aşağı sıralarda yer almıştır. Erkekler, potansiyel eşte iyi yemek yapma, bekaret, yuva ve çocuk arzusu, görünüş güzelliği ve dini inanç benzerliğini kızlardan daha yüksek derecede önemsemişlerdir. Kızlar ise sosyal, benzer eğitim geçmişine sahip, iyi maddi gelire sahip, güvenilir bir kişiliğe sahip, iyi sosyal statü ve mevkiye sahip, öğrenim düzeyi ve zeka düzeyi yüksek olma özelliklerini daha yüksek oranda önemsemişlerdir. Bu araştırmada, erkelerin önemsedikleri özelliklerin daha çok geleneksel, kızlarınsa modern kültüre uygun olduğu gözlenmiştir.

Kaya (2002) tarafından, Hacettepe Üniversitesi öğrencileri ile cinsiyetleri farklı öğrencilerin eş seçimi tercihlerine göre denetim odağı puanları arasında anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerden ekonomik durumu benim için önemli değildir diyenlerin, ekonomik durumu benimle aynı olmalı diyenlere göre, yaş benim için önemli değildir diyenlerin, yaş benimle aynı olmalı diyenlere göre, evlilikten önce birlikte yaşamalıyım diyenlerin, evlilikten önce nikahsız birlikteliği onaylamıyorum diyenlere göre daha içten denetimli oldukları bulunmuştur. Eş olarak seçeceğim kişinin eğitim düzeyi benimle aynı olsun diyen erkeklerin, benden farklı olmalı diyen erkeklere göre, eğitim düzeyi benim için önemli değildir diyen kızların ise eğitim düzeyi benden farklı olmalı diyen kızlara göre daha içten denetimli oldukları bulunmuştur.

Schmitt (2003) tarafından Kuzey ve Güney Amerika, Batı, Doğu ve Güney Avrupa, Orta Doğu, Afrika, Okyanusya, Güney ve Doğu Asya olmak üzere dünyanın 10 farklı bölgesinde, 52 ulustan 16.288 kişi ile yapılan kültürlerarası araştırmada, kadın ve erkeklerin kısa dönemli ilişki yaşamaya karşı tutumları araştırılmıştır. Araştırma sonunda erkeklerin, birden fazla cinsel eş ile birlikte kısa dönemli ilişki yaşamaya,

kadınlara oranla daha fazla eğilimli oldukları görülmüştür. Her iki cinsin de konu ile ilgili tutumlarının anlamlı bir biçimde farklılaştığı ve bu farkın evrensel olarak gözlemlendiği ifade edilmiştir.

Toro-Morn ve Sprecher (2003) Çinli ve Amerikalı üniversite öğrencilerinin eş seçme tercihlerini iki kültür açısından araştırmışlardır. Çinli örneklem grubu, Lanzhou Üniversitesi, Northwest National Minorities Üniversitesi ve kuzey doğu Çin’de yer alan Tıp Okulu öğrencisi toplam 648 öğrenciden oluşurken, Amerikalı örneklem grubu 735 öğrenciden oluşmak üzere güneydoğu ve doğu Amerikan üniversitelerinden ve Kanada’daki bazı üniversitelerden oluşmuştur. Araştırma sonunda Amerikalı kız ve erkekler arasında eş seçme tercihlerinin birbirlerine benzediği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, erkekler kızlara göre eş tercihlerinde fiziksel çekicilik ve seksi görünümü güçlü bir biçimde daha çok önemsemişlerdir. Ayrıca erkekler eşin yaşça kendilerinden daha küçük olmasını, kızlara göre oldukça yüksek derecede vurgulamışlardır. Kızlar ise eşin cana yakın, nezaketli, çocuk isteyen, yüksek kazanç potansiyeline sahip, yüksek sosyal statüye sahip ve varlıklı olmasını erkeklere oranla anlamlı bir biçimde daha yüksek oranda önemsemişlerdir. Ayrıca her iki grupta da kızlar, evlenecekleri erkeklerin kendilerinden yaşça daha büyük olmasını anlamlı bir biçimde daha yüksek oranda tercih etmişlerdir.

Tolmacz, Goldzweig ve Guttman, (2004) tarafından yapılan araştırmada, bağlanma türleri, ideal eş imgesi ve ideal benlik ve anne imgesi arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonunda, bağlanma türü ile ideal eş imgesi arasında ilişki olduğu doğrulanmıştır. Bağlanma türlerinin, bireyin ideal eş imgesi ile ideal benlik ve anne imgesi arasındaki ilişkinin ortaya çıkmasında etkili olduğu saptanmıştır. Bağlanma türlerinin, bireyin kişilik oluşumunu etkilediği ve romantik ilişkilerinin niteliğini belirlediği yönündeki kanı da böylelikle desteklemiştir. Aynı zamanda, farklı bağlanma türlerine sahip bireylerin, kişiler arası ilişkileri içine alan görevlerde kullandıkları baş etme stratejilerinin farklı olduğu yönündeki yargı da doğrulanmıştır. Güvenli bağlanma türüne sahip erkeklerin, diğer iki (güvensiz) bağlanma türüne sahip erkeklerden ideal eş imgesi ile ideal benlik ve anne imgesi ilişkisi açısından farklılıklaştıkları bulunmuştur. Güvensiz bağlanma türüne sahip erkeklerin ideal eş imgeleri ile ideal benlik ve anne

imgeleri arasındaki ilişkiye göre tercih yaptıkları gözlenirken, güvenli bağlanmaya sahip erkelerin tercihlerinde böyle bir ilişkinin etkili olmadığı gözlenmiştir. Bu durum, güvenli bağlanmaya sahip bireylerin, yaşantılara açıklık ve esneklik, toplumsal ve bireysel kararları alırken yeni bilgilere başvurmaya daha istekli olmaları gibi özelliklerinin varlığı ile ilişkilendirilmiştir. Bu araştırmada, güvenli ve güvensiz (kaçınma-kaygılı), bağlanma türüne sahip erkekler arasında ortaya çıkan fark, güvensiz bağlanma türüne sahip erkeklerin, önemli gördükleri kararları verirken daha az zarar görmelerini sağlayacak mekanizmalar geliştirmiş olmaları ile açıklanmıştır.

Ondaş (2007) tarafından, üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçimi ile ilgili görüşlerini incelemek amacıyla Gazi, Hacettepe ve Ankara Üniversitesi öğrencileri ile yapılan araştırma sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası en uygun evlenme yaşının 26-29, yarıya yakını ise 22-25 olması gerektiğini belirtmişlerdir. Evliliğin “neslin devamını sağladığı”, “cinselliğin daha rahat yaşanmasına olanak tanıdığı” ve “daha düzenli bir hayat sağladığı” yargılarına, öğrencilerin büyük çoğunluğu katılmışlardır. Kız ve erkek öğrenciler, evlenecekleri kişide bulunmasını istedikleri özellikleri cana yakın, hoşgörülü, dürüst, bilgili, kültürlü, çalışkan ve becerikli olarak belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler evlenecekleri kişinin bağımsız gelir sahibi, daha önce evlenmemiş ve bakır/bakire olmasını istediklerini yüksek oranda belirtmişlerdir. Evlilikte kadının daha yüksek eğitilmiş olması ve daha yaşlı olması öğrencilerin büyük çoğunluğu tarafından istenmeyen özellik olarak saptanmıştır. Birinci ve dördüncü sınıf kız ve erkek öğrenciler, eşlerden birinin aynı cinsten, umursamaz, asabi, sinirli ve hırçın olmasını yüksek oranda evliliğe engel bir durum olarak görmüşlerdir.

Yıldırım (2007) tarafından Hacettepe Üniversitesi sağlık bilimleri, fen bilimleri ve sosyal bilimler son sınıflarında okuyan öğrenciler ile eş seçme kriterleri konulu yapılan araştırmada, Türk Kültürü’nde cinsiyete göre eş seçme kriterlerinin neler olduğu incelenirken, eş seçme sürecinde, evrim kuramı ile sosyal rol kuramının geçerlilikleri sınanmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin tamamının seçecekleri eşte en çok arzu ettikleri 20 özellik önem sırasına göre: eşin güvenilir, dürüst, kişilikli, sadakatli, anlayışlı, güçlü karakterli, değer bilen, destekleyici, duygusal yönden sağlıklı, cinsel

uyumlu, temiz, paylaşımcı, kültürlü, açık görüşlü, iletişim becerisine sahip, hoş sohbet ve özverili olması biçiminde belirtilmiştir. Bu özelliklerin tercih edilmesinde her iki cins de genel olarak birbirine oldukça yakın yanıtlar vermişlerdir. Bununla birlikte, çoğu özellikler açısından kızların puan ortalamalarının erkeklerinkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Dikkati çeken nokta, potansiyel eşte olması arzu edilen özelliklerden fiziksel çekicilik maddesinin 31. sırada, zenginlik maddesinin ise 46. sırada çıkmış olmasıdır. Bunun yanı sıra ekonomik bağımsızlık özelliğine her iki cinsin de fiziksel çekicilik ve zenginlik özelliklerine kıyasla daha çok önem verdikleri gözlenmiştir. Potansiyel eşte bulunması arzu edilmeyen 20 özellik ise yalancı, ilgisiz, art niyetli, sadakatsiz, eşcinsel, zayıf karakterli, anlayışsız, şiddet kullanma eğilimi, nankör, pis, kaba, düşük zihinsel potansiyel, sinsî, suçlayıcı, itici, dar görüşlü, engelleyici, kendini kontrol edememe ve cinsel taciz eğilimi olarak sıralanmıştır. Arzu edilmeyen özelliklerin önem sıralaması konusunda her iki cins de genel olarak birbirlerine oldukça yakın yanıtlar vermişlerdir. Bununla birlikte çoğu özellikler bakımından, kızların puan ortalamalarının erkeklerden manidar olarak yüksek olduğu gözlenmiştir. Arzu edilmeyen en önemli 20 özelliğin tümünde kızların puan ortalamaları, erkeklerin puan ortalamalarından manidar olarak yüksek bulunmuştur.

Tüzmen ve Özdağoğlu (2007) tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Doktora programına kayıtlı 23 bekar öğrenciden oluşan bir grup ile eş seçimi kriterlerinin ve bu kriterlerin önem düzeylerinin belirlenmesini amaçlayan bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonunda doktora öğrencilerinin sevgi faktörünü daha fazla dikkate aldıkları gözlenmiştir. Bunun yanında aile faktörü ikinci, karakter faktörü ise üçüncü sırada yer almıştır.

Bugay ve Tezer (2008) tarafından Orta Doğu Teknik Üniversitesinde okumakta olan 467 (252 kız, 215 erkek) öğrenci ile öğrencilerin evlenecekleri eşlerde aradıkları özellikler konulu bir araştırma yapılmıştır. Araştırmacılar tarafından bu özellikleri belirlemeye yönelik altı faktörde toplanan 21 maddelik bir anket geliştirilmiştir. Çekicilik olarak adlandırılan birinci faktör dört maddeden (seksi, cinsel yaşama önem veren, tutkulu, çekici); güvenilirlik olarak adlandırılan ikinci faktör dört maddeden (güvenilir, dürüst, sadık, içten); öz-güven olarak adlandırılan üçüncü faktör dört

maddeden (kendine güvenen, olgun, kararlı, girişken); dışa-dönüklük olarak adlandırılan dördüncü faktör (mizah, sportif, eğitilmiş, sağlıklı, zengin); aile/politik görüş benzerliği olarak adlandırılan beşinci faktör iki maddeden (benzer politik görüş, benzer aile yapısı); başatlık olarak adlandırılan altıncı faktör ise iki maddeden (baskın, popüler) oluşmuştur. Geliştirilen altı faktörlü aracın uygulanması ile elde edilen bulgular kız ve erkek öğrencilerin puanları arasında öz-güven, dışa dönüklük, aile/politik görüş benzerliği ve başatlık özellikleri açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde kız öğrenciler lehine farklılık olduğunu göstermiştir. Çekicilik ve güvenilirlik boyutlarında ise cinsiyete bağlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Diğer bir söyleyişle, kız ve erkek öğrenciler evlenecekleri eşlerde çekicilik ve güvenilirliği benzer derecede önemsemişlerdir. Bu çalışmanın, cinsiyet farklılıkları ile ilgili bulguları, eş seçiminde kız öğrencilerin pek çok boyutta erkek öğrencilere göre daha seçici olduklarına işaret eder nitelikte gözlenmiştir. Bu seçiciliğin aile/politik görüş benzerliği dışında, özgüven, dışa dönüklü ve başatlık gibi erkeklere yüklenen bazı cinsiyet rolleriyle ilişkili olabileceği düşünülmüştür.

Pınar (2008) tarafından üniversite öğrencilerinin evliliğe bakışlarını incelemek üzere 2006-2007 öğretim yılı bahar döneminde, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi son sınıfında okuyan ve flörtü olan öğrenciler (n=70) ile bir araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmada öğrencilerin, eşin iyi huylu olmasını %94.2, eğitilmiş olmasını %97.1, dünya görüşlerine uygun olmasını %81.4, güzel/yakışıklı olmasını %62.8 ve aynı kültürden olmasını %47.1 oranlarında önemsedikleri gözlenmiştir.

Türkarlan ve Süleymanov (2010) tarafından, Türkiye’de 1680, Azerbaycan’da 530 üniversite son sınıf öğrencisi ile yapılan araştırmada, öğrencilerin evlilik konusundaki görüş ve düşünceleri iki ülke karşılaştırılarak incelenmiştir. Türkiyeli erkeklerin %78.1’i eşin iyi huylu, %65.2’si güzel, %64.7’si aynı dünya görüşüne sahip, %61.4’ü iyi bir aileden, %61.7’si tahsilli, %37.4’ü dindar, %22.9’u iyi bir meslek sahibi, %21.6’sı zengin, %18’i iş sahibi olmasını tercih etmişlerdir. Kızların ise %75.6’sı evlenecekleri eşin iyi huylu, %74.8’i aynı dünya görüşüne sahip, %72.1’i tahsilli, %62.8’i iyi bir meslek sahibi, %62.3’ü iyi bir aileden, %47.6’sı iş sahibi, %47.4’ü yakışıklı, %39.2’si de dindar, %32.8’i de zengin olmasını tercih etmişlerdir. Türkiyeli

kız ve erkek öğrenciler tarafından potansiyel eşte birinci sırada iyi huylu olma, ikinci sırada ise aynı dünya görüşüne sahip olma özellikleri tercih edilmiştir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında, erkeklerin eş tercihlerinde manevi özellikler ile eşin güzel olmasını daha yüksek oranda önemsedikleri gözlenmiştir. Kızlarınsa evlilikte uyumun ve mutluluğun kaynağı olarak görülen iyi huy özellikleri ile birlikte, eşin aileyi geçindirmeye yönelik kazanma yeterliğine işaret eden özellikleri de hemen bu özelliklerin ardından tercih ettikleri görülmüştür. Her iki ülkenin öğrencileri karşılaştırıldığında ise, erkeklerin evlenecekleri eşte aradıkları özellikler çok benzer olup, kızların ailevi özellikler ve iyi huylu olma özelliğinin ardından, eşin iyi bir mesleği ve işi olması gibi maddi unsurlara da benzer oranda değer verdikleri görülmüştür.

Langeroodi, Masoud ve Masoud (2010) tarafından İran İslami Azad Üniversitesi öğrencileri ve aileleri ile öğrenci ve ailelerinin bakışı açısından biyolojik ve psikolojik evlilik kriterleri konulu bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya, 283 öğrenci ve bu öğrencilerin anne-babaları olmak üzere toplam 566 ebeveyn katılmıştır. Araştırma sonunda, erkek öğrencilerin evlenecekleri eşlerde biyolojik kriterler olarak anılan güzellik, dış görünüş ve yaş ölçütlerini daha fazla önemsedikleri, kız öğrencilerin ise, sosyal ve psikolojik kriterler olarak adlandırılan ortak değer ve ahlak anlayışına sahip, sadık ve sorumluluk sahibi gibi özellikleri daha fazla önemsedikleri gözlenmiştir. Öğrencilerin ebeveynlerince ise sosyal ve psikolojik kriterler olarak adlandırılan özellikleri, çocuklarının eş seçiminde göz önünde bulundurmaları gereken ölçütler olarak daha fazla önemsedikleri gözlenmiştir. Genel olarak bakıldığında eş seçiminde öğrencilerin biyolojik, ebeveynlerince sosyal ve psikolojik kriterleri önemsemeleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Keklik (2011) tarafından Hacettepe Üniversitesi öğrencileri (n=1126) ile yapılan eş seçimi tercihleri konulu araştırmada, üniversite son sınıf öğrencilerinin evlenmek üzere seçecekleri eşlerinde ne tür özellikleri önemsedikleri cinsiyet, dini inanışlar ve siyasi yönelimler açısından incelenmiştir. Yapılan analizler sonunda öğrencilerin en çok önem yüklediği 33 özellik, kişilik özellikleri, aile ilişkileri, güç/çekicilik ve benzerlik/geleneksellik adı altında dört faktörde toplanmıştır. Kız öğrenciler dört

faktörden üçünde (kişilik özellikleri, güç/çekicilik ve benzerlik/geleneksellik) erkeklerden daha yüksek puanlar elde etmişlerdir. Ancak bununla birlikte bütün faktörlerde, her iki cinsiyet de oldukça yüksek puanlar elde etmişlerdir. Öğrencilerin eş seçme tercihleri, aile ilişkileri ve benzerlik/geleneksellik boyutlarında, siyasi yönelime göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Sünni ailelerde yetişen öğrenciler, Alevi ailelerde yetişenlere oranla bütün faktörlerde de anlamlı derecede yüksek puanlar elde etmişlerdir. Bulgular, uluslararası literatürde yer alan çalışmalara kıyasla, Türkiye'deki öğrencilerin genel olarak evlenecekleri potansiyel eşe ilişkin birçok özelliğe daha çok anlam yüklediklerini göstermiştir.

Shipman'ın (2011) Modern Hindistan'da Eş Seçimi konulu araştırmasında, eş seçimi tercihlerinin kuşaklar arasında anlamlı biçimde değiştiği bulunmuştur. Aileler, sosyal kriterleri daha fazla önemserken, ailelerin evlilik çağında olan çocukları kişilik özelliklerini eş seçimi tercihlerinde daha ön planda tutmuşlardır. Ayrıca erkekler, eşin fiziksel çekiciliğine daha ön sıralarda yer verirken, kızlar evlenecekleri eşin maddi güvenceye işaret eden olanaklarını daha önemli ölçüde göz önünde bulundurmuşlardır. Ayrıca erkekler potansiyel eşin bakire olmasını da, oldukça önemli bir kriter olarak belirtmişlerdir.

Bener (2011) tarafından Süleyman Demirel Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 305 erkek ve 286 kız öğrenci ile dindarlık ve eş seçimi ilişkisini incelemeye yönelik bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin eş seçimindeki tercih ve beklentileri, dindarlık algıları ve dindarlık düzeyleri ile dindarlık-eş seçimi arasındaki temel etkileşim noktalarının belirlenmesi, dindarlık ve eş seçimine hangi demografik unsurların ne düzeyde etki ettiği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonunda gelir düzeyi ile dindarlık arasında ters bir orantı olduğu bulunmuştur. Dindarlık düzeyinin, ekonomik gelir düzeyi yükseldikçe azaldığı gözlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça, dindarlık düzeyleri de düşmüştür. Ancak dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinden daha az dindarken, üçüncü sınıf öğrencilerinden daha dindar oldukları gözlenmiştir. Siyasi görüş ile dindarlık puanı arasındaki ilişki de oldukça anlamlı bulunmuştur. Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin %32.5'i eş seçiminde ilk tercihlerinin dindarlık olduğunu belirtirken, kız

öğrencilerde bu oran %43 olarak erkek öğrencilerde olduğu gibi ilk sırada yer almıştır. Erkek öğrencilerin %24.9'u, iyi bir meslek ve gelir sahibi olma özelliğini ikinci; %23.3'ü de fiziksel çekicilik özelliğini üçüncü sırada vurgulamışlardır. Kız öğrencilerin %29.4'ü fiziksel çekiciliği ikinci ve %22'si de, iyi bir iş ve gelir sahibi olmayı üçüncü sırada tercih etmişlerdir. Bir diğer söyleyişle, erkekler iyi bir meslek ve gelir sahibi olma kriterini kızlara göre daha çok tercih ederken, kızlar fiziksel çekiciliği erkeklere göre daha yüksek oranda tercih etmişlerdir. Bununla birlikte ailesinin gelir düzeyi “çok iyi” olarak belirlenen üniversite öğrencilerinin %73.7'si fiziksel çekiciliği önemli ölçüde tercih ederken, bu özelliğin hemen ardından %13.2'lik bir oranla iyi bir meslek ve gelir sahibi olma kriterini önemsemişlerdir. Ailesinin gelir düzeyi “çok iyi” olan öğrenciler fiziksel çekiciliğe diğerlerine oranla daha çok önem verirken, dindarlık tercihine, eş seçiminde gözettikleri en önemli kriterler arasında yer vermemişlerdir. Ailesinin gelir düzeyini “kötü” olarak nitelendiren üniversite öğrencileri eş seçiminde %18.6 oranında iyi bir meslek ve gelir sahibi olma kriterini ve %81.5 oranında da dindar olma özelliğini tercih etmişlerdir. Dindarlık düzeyini, ailesinin gelir düzeyi çok “kötü” şeklinde tanımlayan öğrencilerin en fazla tercih eden grup olduğu gözlenmiştir. Sınıf değişkeninin göz önüne alındığı durumlarda ise birinci sınıf öğrencilerinin %37.1 oranında dindarlığı, %31.4 oranında fiziksel çekiciliği ve %15.7 oranında ise iyi bir meslek ve gelir sahibi olmayı tercih ettikleri görülmüştür. Dördüncü sınıf öğrencileri ise eş seçiminde %42.3 oranında dindarlığı, %26.6 oranında iyi bir meslek ve gelir sahibi olmayı, %20.1 oranında fiziksel çekiciliği, %3.6 oranında ailenin özelliklerini ve %2 oranında da zeki olma kriterini tercih etmişlerdir. Her iki grupta da dindarlık kriteri ilk sırada önemsenirken, fiziksel çekicilik kriteri birinci sınıflar tarafından, iyi bir meslek ve gelir sahibi olma kriteri de dördüncü sınıflar tarafından daha fazla önemsenmiştir.

Soureh (2011) tarafından Türkiye’de Gazi (n=384) ve İran’da Tebriz Üniversitesi (n=374) öğrencilerinin eş seçimi ile ilgili görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, her iki ülkenin öğrencileri de en uygun evlenme yaşını genelde 26-29 aralığında belirtmişlerdir. Bu yaş aralığını belirten Türk öğrencilerin oranı, İranlı öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin, evlenecekleri kişiye kimin karar vermesi gerektiğine ilişkin görüşlerinde, Türk öğrenciler daha çok kendilerinin karar vermeleri gerektiğini belirtirken, İranlı öğrenciler daha çok aileleriyle

birlikte karar vermeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin eş seçiminde tercih ettikleri ölçütler incelendiğinde, her iki grupta da dürüst, saygılı, sadık, cana yakın, iyi meslek, iyi maddi gelir ve güvenilir kişiliğe sahip olmak ölçütlerinin ilk sıralarda yer aldığı görülmüştür. Dürüst, eve bağlı, karşılıklı seviyor, saygılı, okuma kültürüne sahip olma özelliklerini Türk öğrenciler İranlı öğrencilere göre daha çok tercih etmişlerdir. Anlayışlı, giyim tarzının istediği gibi, ilgi alanının benzer, fiziksel ve ruhen sağlıklı olma özelliklerini ise İranlı öğrenciler, Türk öğrencilere göre daha çok tercih etmişlerdir. Her iki grupta da kız öğrenciler eve bağlı, saygılı, iyi maddi gelir sahibi, fiziksel olarak çekici, iyi meslek sahibi, benzer eğitim düzeyi ve iyi sosyal statü sahibi olma ölçütlerini erkeklere göre daha çok tercih etmişlerdir. Erkekler ise iyi yemek yapma özelliğini kızlara göre daha çok tercih etmişlerdir. Sosyal alan öğrencileri eve bağlı, iyi maddi gelir ve iyi meslek sahibi olma özelliklerini fen alanı öğrencilerine göre daha çok tercih ederken, fen alanı öğrencileri de fiziksel olarak çekici ve iyi yemek yapma özelliklerini sosyal alan öğrencilerine göre daha çok tercih etmişlerdir.

Eş seçimi ile ilgili yukarıda yer verilen araştırmalarda, bazı psikososyal ve sosyodemografik değişkenlerin eş seçme tercihleri ile ilişkileri incelenmiştir. Araştırmaların çoğunda eş seçme tercihi özellikleri gerek tek başlarına gerekse faktörler (boyut) bazında ele alınmış olsun genel olarak birbirleri ile benzer ve bazı özelliklerin de bire bir aynı oldukları görülmüştür. Eş seçme tercihi özellikleri ile ilişkileri incelenen psikososyal ve sosyodemografik değişkenler arasında da farklılaşan yanlar olmakla birlikte, cinsiyet değişkeni incelenen konunun doğası gereği araştırmaların tamamında ortak değişken olarak ele alınmıştır. Ayrıca araştırmaların bazılarında incelenen bağımsız değişkenlerin aralarında da benzerlikler olduğu gözlenmiştir. Diğer yandan araştırmaların bazılarında ise, bağlanma türleri, yaş, kültür, okunulan sınıf düzeyi, din, mezhep, ırk gibi değişkenlerin de ele alındığı görülmüştür. Sonuç olarak incelenen araştırmaların bulguları, ele alınan değişkenler arasındaki ilişkiler açısından kimi zaman birbirlerini destekler nitelikteyken, birbirleri ile tutarlı olmayan bulgular da gözlenmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerinin incelenmesi için yapılan betimsel bir çalışmadır. Bu bölümde, araştırmaya katılan bireyler, araştırmada kullanılan Eş Seçme Tercihi Ölçeği'nin (ESTÖ) geliştirilmesi, Bilgi Formu'nun oluşturulması ve araştırma grubuna uygulanması aşamasında izlenen işlem yolu ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. ÇALIŞMA GRUBU

Tablo 1. Öğrencilerin Üniversite ve Fakülteye Göre Dağılımları

Fakülte		Üniversite					Toplam
		H.Ü.	A.Ü.	G.Ü.	O.D.T.Ü.	B.Ü.	
Eğitim	N	309	463	244	209	79	1304
	%	9,7	14,6	7,7	6,6	2,4	41,1
Fen-Edebiyat	n	204	284	133	4	43	668
	%	6,4	8,9	4,2	0,1	1,4	21,0
Mühendislik	n	233	114	157	98	77	679
	%	7,3	3,6	4,9	3,1	2,4	21,4
İktisadi ve İdari Bilimler	n				121		121
	%				3,8		3,8
İletişim	n					15	15
	%					0,5	0,5
Hukuk	n					127	127
	%					4,0	4,0
Mesleki Teknik Eğitim	n			184			184
	%			5,8			5,8
Mesleki Eğitim	n			79			79
	%			2,5			2,5
Toplam	n	746	861	797	432	341	3177
	%	23,5	27,1	25,1	13,6	10,7	100

H.Ü.: Hacettepe Üniversitesi, A.Ü.: Ankara Üniversitesi, G.Ü.: Gazi Üniversitesi, O.D.T.Ü.: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, B.Ü.: Başkent Üniversitesi

Bu araştırmaya, 2011-2012 yılı bahar döneminde Hacettepe niversitesi'nden 746 (%23.5) Ankara niversitesinden 861 (27.1) Gazi niversitesi'nden 797 (%25.1) Orta Doğu Teknik niversitesi'nden 432 (%13.6) ve Başkent niversitesi'nden 341 (%10.7) olmak üzere toplam 3177 ğrenci katılmıştır (Tablo 1).

Öğrenci sayıları fakülteler bazında incelendiğinde, eğitim fakültesinden 1304 (%41.1), fen edebiyat fakültesinden 668 (%21.0), mühendislik fakültesinden 679 (%21.4), iktisadi ve idari bilimler fakültesinden 121 (%3.8), iletişim fakültesinden 15 (%0.50), hukuk fakültesinden 127 (%4.0), mesleki teknik eğitim fakültesinden 184 (%5.8) ve mesleki eğitim fakültesinden ise 79 (%2.5) ğrenci araştırmaya katılmıştır (Tablo 1).

Tablo 2. Öğrencilerin niversite, Cinsiyet ve Sınıflara Göre Dağılımları

Üniversite	Sınıf	Cinsiyet		Toplam	Cinsiyet	Sınıf		Toplam
		Erkek	Kız			1.	4.	
Hacettepe Üniversitesi	1.	148	285	433	Erkek	148	148	296
	4.	148	165	313	Kız	285	165	450
Ankara Üniversitesi	1.	174	308	482	Erkek	174	114	288
	4.	114	265	379	Kız	308	265	573
Gazi Üniversitesi	1.	127	209	336	Erkek	127	211	338
	4.	211	250	461	Kız	209	250	459
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1.	89	142	231	Erkek	89	101	190
	4.	101	100	201	Kız	142	100	242
Başkent Üniversitesi	1.	61	126	187	Erkek	61	49	110
	4.	49	105	154	Kız	126	105	231
Toplam	n	1222	1.955	3.177	n	1669	1508	3177
	%	38.5	61.5	100	%	52.5	47.5	100

Tablo 2. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin 1.222'sini (%38.5) erkek, 1955'ni (%61.5) ise kız öğrenciler oluşturmuştur. Ayrıca bu öğrencilerin 1669'u (%52.5) birinci, 1508'i (%47.5) ise dördüncü sınıf öğrencileridir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı bekardır.

3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) geliştirilmiştir. Diğer yandan araştırmada ele alınan sosyodemografik değişkenleri belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu'ndan yararlanılmıştır.

3.3. İŞLEM YOLU

Ölçeğin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılması ve uygulanması aşamasında izlenen işlem yolu aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) ve Bilgi Formunun Oluşturulması

ESTÖ'nün madde havuzunu oluşturabilmek amacıyla, öncelikle eş seçme tercihleri ile ilgili literatür taranmış, yurt dışında ve Türkiye'de kullanılmakta olan konu ile ilgili anket ve ölçekler incelenmiş, ardından da üniversite öğrencileri ile eş seçme eğilimlerini belirlemeye yönelik bir ön çalışma yapılmıştır.

Eş seçme eğilimlerini belirlemek ve farklı sosyo-demografik değişkenler açısından incelemek amacıyla, yurt dışında uygulanan anket ve ölçeklerden bazıları gözden geçirilmiştir. Gözden geçirilen yabancı ve yerli kaynaklar aşağıda verilmiştir.

Marital Preferences Scale (Gough, 1973, Akt., Howard, Blumstein ve Schwartz, 1987), Marital Preferences Questionnaire (Buss ve Barners, 1986), Mate Selection Preferences Questionnaire (Sprecher, ve ark., 1994), Ideal and Real Partner Preferences Questionnaire (Eastwick, 2009), Attitudes About Romance and Mate Selection Scales (AARMS) (Myers, 2008) ve Sources and Stages of Relationship Inventory (SSRI) (Parsons, 1997).

Müstakbel Eşten Beklentiler Anketi (Uraz, 1977), Eş Seçme Tercih ve Beklentileri Anketi (Ceylan, 1994), Eş Seçimi Tercihleri Anketi (Bacanlı, 2001), Eş Seçme Kriterleri Check-List (Yıldırım, 2007), Eş Seçimi Tercihleri Ölçeği (Bugay ve Tezer,

2008) ve Güngör, Yılmaz ve Balcı, (2011) tarafından uyarlanan Romantizm ve Eş Seçimi Tutum Ölçeği.

Madde havuzunun oluşturulmasında söz konusu ölçeklerde yer alan bazı maddeler olduğu gibi alınırken bazıları da yeni maddelerin oluşturulmasına kaynaklık etmiştir.

Üniversite öğrencilerinin evlenecekleri potansiyel eşte olmasını önemsedikleri olumlu özellikleri belirleyebilmek amacıyla, 147 kişilik bir gruba “Evleneceğiniz kişide olmasını önemseydiğiniz özellikler nelerdir? Maddeler halinde sıralayınız” biçiminde bir soru yöneltilmiştir (Bknz. Ek. 1). Elde edilen yanıtlar listesi incelenmiş ve en yüksek frekansı veren 51 olumlu özellik belirlenmiştir. Bu özellikler 5’li Likert tipi (1= Hiç önemli değil, 2= Önemli değil, 3= Kısmen önemli, 4= Önemli, 5= Çok önemli) biçiminde düzenlenmiştir (Bknz. Ek. 3). Ayrıca öğrencilerin okuduğu üniversite, cinsiyeti, sınıfı, fakültesi, bölümü, medeni durumu, ailesinin ortalama aylık geliri, eş olarak seçecekleri kişinin politik görüşü ve etnik yapısına ilişkin tercihleri (1= Benimki ile aynı olmalı, ile 2= Benim için önemli değil) gibi sosyo-demografik değişkenlere ilişkin özelliklerinin belirlenmesine yönelik bilgilere de Bilgi Formu içinde yer verilmiştir (Bknz. Ek. 2).

3.3.2. Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) Uygulama Formunun Uygulanması İçin Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi

Literatür incelendiğinde, örneklem büyüklüğüne ilişkin farklı ölçütlerin önerildiği dikkati çekmektedir. Tavşancıl (2006) faktör analizinde örneklem, korelasyonun güvenilirliğini sağlayacak kadar büyük olmasına işaret etmiştir. Kline (1994) örneklem büyüklüğünün madde (değişken) sayısının 10 katı kadar olmasını önermiştir. Comrey ve Lee’ye (1992) göreyse faktör analizinde yeterli örneklem büyüklüğü için 500’ün çok iyi ve 1000’nin mükemmel olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte örneklem, literatürde yer verilen büyüklüğüne dayalı ölçütlerden en az ikisini karşılaması uygun görülmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyükoztürk, 2010). Araştırmacılar tarafından önerilen ölçütler doğrultusunda tez danışmanının da onayı alındıktan sonra, 51

maddeden oluşan ESTÖ uygulama formu, toplam 610 üniversite öğrencisine uygulanmıştır (Bknz. Tablo 3).

Tablo 3. Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) Uygulama Formu Uygulanan Öğrencilerin Üniversite, Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımları

Üniversite	Sınıf	Cinsiyet		Toplam	Cinsiyet	Sınıf		Toplam
		Erkek	Kız			1.	4.	
Hacettepe Üniversitesi	1.	40	42	82	Erkek	40	44	84
	4.	44	35	79	Kız	42	35	77
Ankara Üniversitesi	1.	11	64	75	Erkek	11	26	37
	4.	26	54	80	Kız	64	54	118
Gazi Üniversitesi	1.	47	50	97	Erkek	47	111	158
	4.	111	13	124	Kız	50	13	63
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1.	11	20	31	Erkek	11	11	22
	4.	11	1	12	Kız	20	1	21
Başkent Üniversitesi	1.	8	1	9	Erkek	8	5	13
	4.	5	16	21	Kız	1	16	17
Toplam	n	314	296	610	n	294	316	610
	%	51.50	48.50	100	%	48.20	51.80	100

ESTÖ'nün uygulama formu, Hacettepe, Ankara, Gazi, Orta Doğu Teknik ve Başkent Üniversitesi'nde 2011-2012 öğrenim yılı güz döneminde, birinci ve dördüncü sınıflardan toplam 610 öğrenciye uygulanmıştır (Tablo 3). Bu öğrencilerin 294'ü (%48.2) birinci, 316'sı (%51.8) dördüncü sınıf; 314'ü (%51.5) erkek, 296'sı (%48.5) ise kızlardan oluşmuştur.

Araştırma kapsamına sadece birinci ve dördüncü sınıf üniversite öğrencileri alınmıştır. Böylelikle, aynı zamanda öğrencilerin eş seçme eğilimlerinin üniversite öğrenimi boyunca farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmek istenmiştir.

3.3.3. Eş Seçme Tercihleri Ölçeğinin (ESTÖ) Puanlanması

Elli maddeden oluşan ESTÖ’de reverse madde bulunmamaktadır. Ölçek maddeleri Likert tipi beşli derecelendirme sistemine sahiptir. Maddeler, hiç önemli değil, önemli değil, kısmen önemli, önemli, çok önemli şeklinde yanıtlanmaktadır. Puanlamada “hiç önemli değil” 1, “önemli değil” 2, “kısmen önemli” 3, “önemli” 4 ve “çok önemli” yanıtına 5 puan verilmektedir. Puanın artması, maddeye ilişkin özelliğin potansiyel eşte olması isteğinin artması anlamına gelmektedir.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu, araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Kişisel bilgi formunda öğrencilerin üniversitesi, cinsiyeti, sınıfı, fakültesi, bölümü, medeni durumu, ailesinin ortalama aylık geliri, eş olarak seçecekleri kişinin politik görüşü ve etnik yapısına ilişkin tercihleri (1= Benimki ile aynı olmalı, ile 2= Benim için önemli değil) gibi sosyodemografik değişkenlere ilişkin kişilik özelliklerinin belirlenmesine yönelik sorular bulunmaktadır (Bknz. Ek. 2).

3.3.5 Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) ve Bilgi Formunun Çalışma Grubuna Uygulanması

Veri toplama araçlarının uygulanabilmesi için ders sorumluları ile görüşülmüş ve uygulama için uygun gün ve saatler kararlaştırılmıştır. Uygulama esnasında öğrencilere, çalışmanın amacının, üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerine yönelik tutum ve eğilimleriyle ilgili bilgiler toplamak olduğu; bu bilgilerin tamamıyla gizli tutulacağı ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilerek bilimsel yayımlarda kullanılacağı açıklanmıştır. Ayrıca çalışmaya katılımın gönüllülük temelinde olması gerektiği; kendilerinden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmediği; araçta genel olarak kişisel rahatsızlık verecek soruların bulunmadığı, ancak katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendilerini rahatsız hissettikleri durumda, yanıtlama işini yarıda bırakabilecekleri söylenmiştir. Ardından Kişisel Bilgi Formu’nun ve

ESTÖ'nün nasıl yanıtlanacağına ilişkin bilgi verilmiştir. Veri toplama araçlarına içten ve doğru bir şekilde cevap verilmesinin, araştırma sonuçları için önemli olduğu vurgulanmıştır. Uygulamalar araştırmacının kendisi tarafından yapılmış, ESTÖ ve Kişisel Bilgi Formu aynı oturumda verilmiştir. Uygulamalar yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

ESTÖ'nün uygulama formunun uygulanmasından elde edilen sonuçlar üzerinde, ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve iç tutarlık düzeyini belirlemek için Cronbach Alfa güvenilirlik analizinden yararlanılmıştır.

ESTÖ'nün ve Bilgi Formu'nun araştırma grubuna uygulanması ile toplanan verilerin istatistiksel analizleri, SPSS (Statistical Packages for the Social Sciences) programı 13 sürümü ile yapılmıştır. Araştırma grubunun sosyodemografik yapısını ortaya koyabilmek amacıyla, bağımsız değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir.

Araştırmanın sosyodemeografik değişkenlerine ilişkin oluşturulan grupların, ESTÖ'ün her bir maddesinden elde ettikleri puan ortalamaları ve standart sapmaları göz önüne alınarak özelliklere ilişkin tercih sıralamaları oluşturulmuştur. Ayrıca, ortalamalar arasındaki farkların manidarlığı t-testi ile analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında incelenen alt problemlere ilişkin toplanan verilerin istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgular ve bulgulara ilişkin tablolar verilmiştir.

4.1. EŞ SEÇME TERCİHLERİ ÖLÇEĞİNİN (ESTÖ) GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASINA İLİŞKİN SONUÇLAR

“Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) geçerli ve güvenilir bir araç mıdır?” sorusu, araştırmanın ilk alt problemi olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda, ESTÖ'nün geçerliğini incelemek amacıyla, Hacettepe, Ankara, Gazi, Orta Doğu ve Başkent üniversitesinden 314 erkek (%51.50) ve 296 kız (%48.50) olmak üzere toplam 610 öğrenciden (Bknz. Tablo 3) elde edilen veriler üzerinde açımlayıcı (exploratory) faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik analizi ise Cronbach Alpha iç tutarlık tekniği ile test edilmiştir.

4.1.1. Eş Seçme Tercihleri Ölçeğinin (ESTÖ) Uygulama Formundan Elde Edilen Veriler Üzerinde Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Öncelikle örneklem büyüklüğü açısından faktör analizi için veri yapısının uygunluğunu test etmeye yönelik olarak Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi kullanılmıştır. KMO, gözlenen korelasyon katsayılarının büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğünü karşılaştıran bir testtir (Kalaycı, 2005). KMO değerinin yüksek olması, ölçekteki her bir değişkenin, diğer değişkenler tarafından mükemmel bir şekilde kestirilebileceği anlamına gelir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). KMO değeri, .910 olarak bulunmuştur. Akgül ve Çevik'e (2005) göre, KMO ölçütü, .90-1.00 arasında mükemmeldir. Bu durumda ESTÖ'de yer alan maddelerin her birinin diğerlerini mükemmel bir biçimde yordayabileceğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla veri yapısının faktör analizi yapmaya uygun olduğu gözlenmiştir.

Bartlett testi ile ölçekteki maddeler (değişkenler) arasında ilişki olup olmadığı, kısmi korelasyonlar bazında incelenmiştir. Söz konusu test, verilerin çoklu normal dağılımdan gelmiş olmasını gerektirir (Akgül ve Çevik, 2005). Bartlett testi sonunda Ki-kare (χ^2) değerinin (12547.628), $p < .001$ düzeyinde anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumda verilerin çoklu normal dağılımdan gelmiş olduğu kabul edilmiştir.

KMO değerinin yüksek çıkması ve verilerin çoklu normal dağılımdan gelmiş olması sayıtlılarının sağlanmasına bağlı olarak, ESTÖ'nün yapı geçerliğini ve faktör yapısını incelemek amacıyla açıklayıcı (exploratory) faktör analizi, faktörleştirme tekniği olarak da temel bileşenler analizi uygulanmıştır (Kleine, 1994). Analizlerde faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansı, maddelerin faktör yükleri ve açıklanan varyans oranları incelenmiştir.

4.1.2. Eş Seçme Tercihleri Ölçeğinin (ESTÖ) Ortak Faktör Varyansı ve Faktör-1 Yük Değerleri

Tablo 4. ESTÖ'ye İlişkin Ortak Faktör Varyansı ve Faktör-1 Yük Değerleri

Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Madde No	Faktör-1 Yük Değeri	Madde No	Faktör-1 Yük Değeri
1	0,643	26	0,645	37	0,709	39	0,516
2	0,564	27	0,512	24	0,682	34	0,515
3	0,624	28	0,636	16	0,648	10	0,505
4	0,619	29	0,668	20	0,615	26	0,503
5	0,715	30	0,537	22	0,604	23	0,496
6	0,700	31	0,622	18	0,604	32	0,487
7	0,593	32	0,576	25	0,603	33	0,484
8	0,669	33	0,572	46	0,598	29	0,472
9	0,768	34	0,649	35	0,591	38	0,467
10	0,656	35	0,616	49	0,591	47	0,457
11	0,689	36	0,587	45	0,588	42	0,457
12	0,606	37	0,669	36	0,583	31	0,454
13	0,527	38	0,606	27	0,581	41	0,454
14	0,547	39	0,547	19	0,580	04	0,451
15	0,506	40	0,594	15	0,575	44	0,441
16	0,590	41	0,721	13	0,575	28	0,409
17	0,627	42	0,760	08	0,567	11	0,409
18	0,681	43	0,561	30	0,565	02	0,405
19	0,513	44	0,720	06	0,562	40	0,398
20	0,570	45	0,673	12	0,561	21	0,387
21	0,493	46	0,656	09	0,554	14	0,385
22	0,510	47	0,729	17	0,538	01	0,374
23	0,638	48	0,539	05	0,528	43	0,372
24	0,578	49	0,640	07	0,527	03	0,363
25	0,505	50	0,592	48	0,525	50	0,339

Tablo 4.'de ölçeğe ait her bir maddenin ortak bir faktördeki varyansı birlikte açıklama oranları ve faktör-1 yük değerleri verilmiştir. Tablo incelendiğinde, faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansının, .493 ile .768 arasında değiştiği görülmüştür. Buna göre ikinci sütunda yer alan yirmi birinci maddenin, varyansın, %49.3'ünü, dokuzuncu maddeninse %76.8'ini açıkladığı ifade edilebilir.

Maddelerin faktör yüklerinin ise birinci faktörde, .339 (sekizinci sütun, 50. madde) ile .709 (altıncı sütun, 37. madde) arasında değiştiği izlenmiştir. Maddelerin faktör yüklerinin kesme noktası, .30 olarak seğilmiştir. Faktör yükü, .30'un altında bulunan sadece bir madde ölçekten çıkartılarak, ölçek madde sayısı 50 olarak belirlenmiştir. Birbiriyle ilişkili maddelerin bir araya gelerek bir faktör oluşturması ve faktörlerin daha kolay yorumlanabilmesi amacıyla varimax eksen döndürme tekniği uygulanmıştır.

4.1.3. Döndürme Sonrası Maddelerin Faktör Yük Değerlerine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Tablo 5. Döndürme Sonrası Maddelerin Faktör Yük Değerlerine İlişkin Faktör Analizi

Md. No	Faktör				Md. No	Faktör											
	1	2	3			4	5	6	7	8	9	10	11	12			
8	,729				5	,782											
7	,707				4	,741											
12	,613				2	,515											
16	,584				14	,486											
13	,570				25	,444											
35	,538				22	,424											
24	,501				20	,415											
27	,467				19	,366											
36	,418				10		,761										
48	,383				34		,735										
46		,729			3		,563										
45		,719			26		,403										
44		,718			47			,804									
43		,578			11			,768									
40		,502			29			,527									
39		,480			42				,828								
15		,472			41				,776								
21		,374			9					,810							
18			,777		6					,708							
37			,733		50						,750						
23			,671		31						,589						
49			,659		30						,335						
38			,514		32							,580					
					28							,576					
					33							,503					
					17											,616	
					1												,706
Açıklanan toplam varyans: % 61,514; Faktör 1: %23,104																	

Yapılan varimax eksen döndürmesi sonucunda, açıklayıcı faktör analizi için analize alınan 50 maddenin, özdeğeri (eigen value) 1'den büyük olan 12 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu 12 faktörün, ölçeğe ilişkin açıkladığı toplam varyans 61,514'dür. Birinci faktör ise tek başına toplam varyansın 23,104'ünü açıklamaktadır. On birinci ve on ikinci faktörler birer maddeden oluşurken, birinci faktör 10 maddeden

oluşmuştur. Faktör yüklerinin oluşturulmasında, .30 ile .40 arasında değişen faktör yüklerinin alt kesme noktası olarak alınabileceği belirtilmektedir (Neale ve Liebert, 1980; Cathell ve Baggaley, 1960., Akt., Tavşancıl, 2006). Tablo 5. incelendiğinde, faktör yükü, .30'un üzerinde olan maddelerin seçildiği görülmektedir. Diğer bir söyleyişle, alt kesme noktası olarak, .30 alınmıştır. Böylelikle “Eş Seçme Tercihleri Ölçeği” faktör yükleri, .335 (30. madde) ile .828 (42. madde) arasında değişen 50 maddeden oluşmuştur.

Maddelerin içerikleri incelenerek faktörler Tablo 5'deki gibi isimlendirilmiştir. Faktörler içerdikleri maddelerle birlikte aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

Somutluk (faktör-1): Kararlı, mantıklı, sorumlu, özgüvenli, zeki, olgun, çalışkan, güçlü karaktere sahip, giyim kuşamıma saygılı ve koruyucu olmak üzere 10 madde.

Çağdaşlık (faktör-2): Girişken, enerjik, çağdaş, kadın-erkek eşitliğine inanan, sanatsal, sportif, sosyal ve entelektüel olmak üzere sekiz madde.

Geleneksellik (faktör-3): Dindar, bakir/bakire, gelenek ve göreneklerine bağlı, ilk kez evlenme ve ailelerin kültürel benzerliği olmak üzere beş madde.

Kişilerarası ilişkiler (faktör-4): Hoşgörülü, saygılı, merhametli, güvenilir, fedakar, nezaketli, cömert ve sevecen olmak üzere sekiz madde.

Çekicilik (faktör-5): Güzel/yakışıklı, fiziksel olarak çekici, zengin ve iyi bir iş ve statü sahibi olmak üzere dört madde.

Evcimenlik (faktör-6): İyi yemek yapma, hamarat ve çocuk bakımından anlama olmak üzere üç madde.

Benzerlik (faktör-7): Dünya görüşü benzerliği ve ilgilerin benzerliği olmak üzere iki madde.

Romantizm (faktör-8): Duygusal ve romantik olmak üzere iki madde.

Hijyen ve bağlılık (faktör-9): Beni sevmesi, sadık ve temiz/bakımlı olmak üzere üç madde.

Sağlık (faktör-10): Ruh sağlığı, çocuk yapma potansiyeli ve beden sağlığı olmak üzere üç madde.

Espritüel (faktör-11): Espritüel olmak üzere bir madde.

Dürüstlük (faktör-12): Dürüst olmak üzere bir maddeden oluşmuştur.

Gerek birinci faktörden sonraki hızlı düşüş, gerek ortak faktör varyansına ilişkin değerler ve gerekse birinci faktördeki yük değerleri incelendiğinde, ESTÖ'nün 12 faktörlü olmasının yanı sıra, genel bir faktöre sahip olduğu da anlaşılmıştır. ESTÖ'nün geçerliğine ilişkin kanıtlar, ESTÖ'nün üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerini ölçebilecek nitelikte olduğunu göstermiştir.

4.1.4. Eş Seçme Tercihleri Ölçeğinin (ESTÖ) Güvenirlik Analizi

Ölçekte yer alan her bir maddenin varyansları toplamının, genel varyansa oranlanması ile hesaplanan ağırlıklı standart değişim ortalaması Cronbach Alpha katsayısı, .919 olarak bulunmuştur. Böylelikle ESTÖ'nün, yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür.

4.2. Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerinin Önem Sırasına İlişkin Sonuçlar

Tablo 6. Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özelliklerin Önem Sırası

Ön. Sır.	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler	\bar{x}	s	Ön. Sır.	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler	\bar{x}	s
1	Beni sevmesi	4,93	0,300	26	Cömert	4,16	0,810
2	Dürüst	4,92	0,313	27	Enerjik	4,14	0,815
3	Güvenilir	4,87	0,382	28	İlk kez evlenme	4,06	1,271
4	Sadık	4,84	0,429	29	Kadın-erkek eşitliğine inanma	4,03	1,052
5	Saygılı	4,80	0,450	30	Sosyal	4,01	0,877
6	Sorumluluk sahibi	4,70	0,554	31	Çocuk yapma potansiyeli	3,84	1,055
7	Ruhen sağlıklı	4,68	0,580	32	Dünya görüşünün benzerliği	3,84	0,950
8	Hoşgörülü	4,68	0,539	33	Çocuk bakımından anlama	3,81	1,000
9	Temiz/Bakımlı	4,67	0,552	34	İlgilerin benzerliği	3,77	0,931
10	Merhametli	4,58	0,616	35	Ailelerin kültürel benzerliği	3,76	1,082
11	Güçlü karaktere sahip	4,51	0,671	36	İyi bir iş ve statü	3,75	1,050
12	Mantıklı	4,49	0,673	37	Fiziksel çekicilik	3,74	0,938
13	Fedakâr	4,42	0,680	38	Espritüel	3,73	0,952
14	Özgüvenli	4,42	0,703	39	Romantik	3,64	1,028
15	Olgun	4,40	0,717	40	Gelenek- göreneklere bağlı	3,62	1,111
16	Kararlı	4,38	0,729	41	Duygusal	3,60	0,963
17	Koruyucu	4,36	0,834	42	Bakir/Bakire	3,51	1,500
18	Nezaketli	4,34	0,712	43	İyi yemek yapma	3,51	1,158
19	Giyim kuşamıma saygılı	4,31	0,754	44	Hamarat	3,49	1,022
20	Bedenen sağlıklı	4,26	0,799	45	Güzel/Yakışıklı	3,48	0,924
21	Çağdaş	4,26	0,875	46	Entelektüel	3,46	1,080
22	Çalışkan	4,25	0,748	47	Sportif	3,44	1,003
23	Zeki	4,24	0,744	48	Sanatsever	3,28	1,063
24	Sevecen	4,20	0,753	49	Dindar	3,22	1,366
25	Girişken	4,16	0,833	50	Zengin	2,68	1,086

Ön. Sır.: Önem Sırası; Kız (n=1955); Erkek (n=1222); Toplam=3177

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin (n=3177), cinsiyet ve sınıf farkları gözetilmeksizin, potansiyel eşte tercih ettikleri 50 özelliğe ilişkin puan ortalamaları dikkate alınarak yapılan analizde, özellikler azalan önem sırasına göre tablo 6.'daki gibi sıralanmıştır. Potansiyel eşte tercih edilen 50 özellik içinde, ilk 10 sırada eşin seviyor, dürüst, güvenilir, sadık, saygılı, sorumluluk sahibi, ruhen sağlıklı, hoşgörülü, temiz/bakımlı, merhametli olması yer almıştır. Potansiyel eşte, 50 özellik içinde görece daha az olması tercih edilen 10 özellik ise, eşin duygusal, bakir/bakire, iyi yemek yapıyor, hamarat, güzel/yakışıklı, entelektüel, sportif, sanatsever, dindar ve zengin olması şeklinde izlenmiştir. Ayrıca eş tarafından sevilme özelliği birinci sırada yer

alırken, eşin zengin olması özelliğine en son sırada yer verilmiştir. Potansiyel eşte tercih edilen diğer özellikler ise en çok tercih edilen 10 özellikten daha az, en az tercih edilen özellikten ise daha çok önemsenen özellikler olarak gözlenmiştir. Bununla birlikte, eşin dindar olma özelliğinin, sondan bir önceki sırada yer aldığı dikkati çekmiştir. Bir başka söyleyişle eşin dindar olması, en az tercih edilen özellikten hemen bir üst sırada yer alarak, 49. önem sırasına konulmuştur. Potansiyel eşin fiziksel olarak çekici olması 37. sırada önemsenirken, güzel yakışıklı olması özelliğinin 45. sırada yer alması dikkati çeken bir diğer nokta olmuştur. Bunun yanında, genel sağlık durumunu ifade eden beden ve ruh sağlığı kavramlarına yüklenen anlamların da farklılaştığı gözlenmiştir. Potansiyel eşin ruhen sağlıklı olması, bedenen sağlıklı olmasından daha ön sıralarda önemsenen bir özellik olarak kaydedilmiştir.

4.3. Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Önem Sırasına İlişkin Sonuçlar

Tablo 7. Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özelliklerin Cinsiyete Göre Önem Sırası

Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler ERKEK	Önem Sırası	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler KIZ	Erkek		Kız	
			\bar{x}	s	\bar{x}	s
Beni sevmesi	1	Beni sevmesi	4,88	,382	4,95	,231
Dürüst	2	Dürüst	4,88	,388	4,94	,252
Güvenilir	3	Güvenilir	4,79	,478	4,92	,296
Sadık	4	Sadık	4,76	,525	4,89	,347
Saygılı	5	Saygılı	4,71	,527	4,85	,384
Temiz/Bakımlı	6	Sorumluluk sahibi	4,61	,588	4,83	,448
Hoşgörülü	7	Ruhen sağlıklı	4,57	,609	4,77	,478
Ruhen sağlıklı	8	Hoşgörülü	4,54	,690	4,75	,477
Sorumluluk sahibi	9	Temiz/Bakımlı	4,49	,637	4,70	,525
Merhametli	10	Merhametli	4,40	,704	4,69	,524
Mantıklı	11	Güçlü karakterli	4,34	,757	4,68	,542
Nezaketli	12	Mantıklı	4,28	,703	4,59	,594
Fedakâr	13	Koruyucu	4,27	,724	4,59	,695
Güçlü karakterli	14	Özgüvenli	4,26	,770	4,55	,621
Özgüvenli	15	Olgun	4,19	,769	4,54	,645
İlk kez evlenme	16	Kararlı	4,19	1,174	4,52	,648
Olgun	17	Fedakâr	4,17	,764	4,51	,636
Bedenen sağlıklı	18	Giyim kuşamıma saygılı	4,17	,840	4,45	,666
Kararlı	19	Çağdaş	4,16	,792	4,43	,752
Sevecen	20	Nezaketli	4,14	,748	4,38	,715
Giyim kuşamıma saygılı	21	Çalışkan	4,08	,828	4,37	,714
Çalışkan	22	Zeki	4,07	,764	4,35	,696
Zeki	23	Girişken	4,07	,785	4,35	,746
İyi yemek yapma	24	Kadın-erkek eşitliğine inanma	4,00	1,043	4,35	,830
Çağdaş	25	Bedenen sağlıklı	3,99	,981	4,32	,766
Enerjik	26	Cömert	3,98	,829	4,30	,730
Koruyucu	27	Sevecen	3,98	,897	4,24	,754
Cömert	28	Enerjik	3,94	,880	4,24	,791
Çocuk bakımından anlama	29	Sosyal	3,94	,983	4,17	,777
Bakır/Bakire	30	İyi bir iş ve statü sahibi	3,93	1,351	4,12	,841
Hamarat	31	İlk kez evlenme	3,89	,928	3,97	1,322
Girişken	32	Dünya görüşünün benzerliği	3,87	,882	3,93	,912
Çocuk yapma potansiyeli	33	Espritüel	3,85	1,096	3,88	,913
Fiziksel olarak çekici	34	Ailelerin kültürel benzerliği	3,83	,963	3,87	1,035
Sosyal	35	İlgileri benzer	3,74	,960	3,85	,900
Gelenek ve göreneklere bağlı	36	Çocuk yapma potansiyeli	3,70	1,136	3,84	1,028
Dünya görüşünün benzerliği	37	Romantik	3,69	,991	3,81	,967

(Devam ediyor)

Tablo 7. Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özelliklerin Cinsiyete Göre Önem Sırası (Devamı)

Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler ERKEK	Önem Sırası	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler KIZ	Erkek		Kız	
			\bar{x}	s	\bar{x}	s
Güzel/Yakışıklı	38	Çocuk bakımından anlama	3,65	,937	3,73	1,001
İlgileri benzer	39	Fiziksel olarak çekici	3,64	,965	3,69	,918
Ailelerin kültürel benzerliği	40	Duygusal	3,57	1,130	3,63	,961
Duygusal	41	Entelektüel	3,54	,965	3,58	1,045
Kadın-erkek eşitliğine inanma	42	Sportif	3,53	1,170	3,57	,989
Espritüel	43	Gelenek ve göreneklere bağlı	3,49	,965	3,57	1,093
Romantik	44	Güzel/Yakışıklı	3,36	1,061	3,37	,899
Entelektüel	45	Sanatsever	3,27	1,108	3,35	1,047
Sportif	46	Dindar	3,22	,988	3,28	1,344
Sanatsever	47	Bakir/Bakire	3,17	1,080	3,24	1,529
İyi bir iş ve statü sahibi	48	Hamarat	3,14	1,071	3,23	,997
Dindar	49	İyi yemek yapma	3,12	1,397	3,20	1,119
Zengin	50	Zengin	2,21	1,085	2,97	,978

Kız (n=1955); Erkek (n=1222).

Tablo 7. incelendiğinde, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin, eş seçme tercihleri, cinsiyetlerine göre (n=1222 erkek, n=1955 kız) kendi grupları içinde ele alınmıştır. Özellikler, puan ortalamaları göz önüne alınarak önem sıralarına göre sütun bir ve üçte sunulmuştur. Sütun ikide ise önem sıraları birden elliye kadar artan biçimde sıralanmıştır. Erkek öğrencilerin özelliklerden elde ettikleri puan ortalamaları ve her bir özelliğe ilişkin standart sapmalar sütun dört ve beş, kız öğrencilerin ise altı ve yedide verilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre potansiyel eşte tercih edilen özellikler, her iki grup tarafından da ilk on sıra içinde, aynı özellikleri kapsayacak biçimde yer almıştır. Bu özellikler, eşin sevmesi, dürüst, güvenilir, sadık ve saygılı, temiz/bakımlı, hoşgörülü, ruhen sağlıklı, sorumluluk sahibi ve merhametli olması şeklinde sıralanmıştır. Bu özelliklerden temiz/bakımlı, hoşgörülü, ruhen sağlıklı ve sorumluluk sahibi olma kız ve erkek grupları tarafından birbirleri ile aynı sıralarda ifade edilmeseler de ilk on içinde yer alan özellikler olarak gözlenmiştir. Her iki grup tarafından da ilk beş sırada eşin sevmesi, dürüst, güvenilir, sadık ve saygılı olması özellikleri aynı sıralarda vurgulanmıştır. Eşin merhametli olması özelliği de gruplar tarafından 10. sırada

çakışacak şekilde vurgulanmıştır. Zengin olma özelliği, her iki grup tarafından da eşte tercih edilen özellikler içinde en son sırada yer almıştır. Diğer 39 özelliğe ise gruplar, birbirlerinden az ya da çok farkla değişen önem sıralarında yer vermişlerdir.

Eşin temiz/bakımlı, hoşgörülü, ruhen sağlıklı, sorumluluk sahibi olması özelliklerine erkekler tarafından sırasıyla 6. 7. 8. ve 9. sıralarda yer verilirken, kızlar bu özelliklere 9. 8. 7. ve 6. sıralarda yer vermiştir. Diğer bir söyleyişle erkek öğrenciler, potansiyel eşlerinin temiz olması özelliğini kendi gruplarının öncelikleri içinde 6. sırada vurgularken, aynı şekilde kız öğrenciler bu özelliği 9. sırada önemsemişlerdir. Bununla birlikte 6-9 sıra aralığında yer alan özellikler arasında, cinsiyete göre görece az bir sıra farkı gözlenmiştir.

Erkekler ve kızlar arasındaki sıra farkı en yüksek olan özelliğin iyi yemek yapma özelliği olduğu dikkati çekmiştir. Kızlar bu özelliği kendi içlerinde 49. sıraya koyarken, erkekler 24. sırada ifade etmişlerdir. Kadın ve erkek eşitliğine inanma özelliğinin, kızlar tarafından 24. sırada önemsenirken, erkekler tarafında 42. sırada önemsenmesi de dikkati çekmiştir. Ayrıca, aralarında önemli sıra farkı bulunan şu iki özellik incelendiğinde, kızlar potansiyel eşin hamarat ve çocuk bakımından anlıyor olma özelliklerini sırasıyla 48. ve 38. sıralarda vurgularken, erkekler aynı özellikleri 31. ve 29. sıralarda önemsemişlerdir. Diğer bir söyleyişle kızlar, potansiyel eşlerinde bu özelliklerin olup olmasını, diğer bazı özelliklere görece önemli bir farkla daha son sıralarda önemserken, erkekler çok daha fazla dikkate almışlardır. Kız ve erkeklerin tercih ettikleri özelliklerden, aralarında önemli fark bulunan diğer ikisi ise, eşin bakir/bakire ve ilk kez evleniyor olması şeklinde gözlenmiştir. Kızlar, erkeklere göre eş seçiminde, bu iki koşulun sağlanmasını daha alt sıralarda ifade ederken, erkekler kızlarla aynı düşünmemişlerdir. Eşin bakir/bakire olması, kızlarda 47. sırada önemsenen bir özellikken, erkeklerde 30. sıralarda ve hatta cinsler arasındaki sıra farkının en yüksek olarak gözlemlendiği özelliklerden birisi olarak görülmüştür. Ayrıca eşin ilk kez evleniyor olmasını erkekler 16. sırada önemserken, kızlar 31. sırada önemsemişlerdir. Diğer bir söyleyişle erkekler kendi grupları içinde eşlerinin hem bakire hem de ilk kez evleniyor olmalarını, kızlara göre önemli ölçüde daha ön sıralarda belirtmişlerdir. Burada dikkati çeken bir nokta kızların, potansiyel eşlerinin başlarından daha önce bir evlilik geçmiş olmasına, eşte aradıkları diğer bazı özelliklere göre daha alt sıralarda yer vermiş olmalarıdır. Her iki grup da kendi içlerinde değerlendirildiğinde, erkeklerin

evlenecekleri eşin daha önce bir evlilik yapmış olmasını, bakire olmamasına göre daha az tolere ettikleri görülmüştür; çünkü bu özelliklerden ilkinin 16. ikincisini ise 30. sırada vurgulamışlardır. Kızlar da kendi gruplarındaki öncelik sıraları göz önüne alındığında, erkeklerle benzer biçimde eşlerinin bakir olmamasına, daha önce bir evlilik yapmış olmasından daha kabul edilebilir yaklaşmışlardır; çünkü kızlarda da bu özelliklerden ilki 47. sırada, ikincisi ise 31. sırada vurgulanmıştır. Eşin bakir/bakire ve ilk kez evleniyor olması konusunda kız öğrenciler erkeklere göre daha esnek davranmışlardır.

Potansiyel eşin iyi bir iş ve statü sahibi olması, kızlar tarafından 30. sırada önem sunarken, bu özelliğe erkekler tarafından 48. sırada yer verilmiştir. Ayrıca kızlar eşin sorumluluk sahibi, güçlü karakterli, kararlı, sportif, olgun, cömert, ruhen sağlıklı, özgüvenli, çalışkan, girişken, sosyal ve zeki olması özelliklerini, kendi grupları içinde, erkeklerden daha ön sıralarda belirtmişlerdir.

Erkek öğrenciler potansiyel eşin bedenen sağlıklı olmasına, elli özellik içinde 18. sırada vurgu yaparken, çocuk yapma potansiyeline sahip olmasına 33. fiziksel olarak çekici olmasına 34. ve güzel olmasına da 38. sıralarda vurgu yapmışlardır. Kız öğrenciler ise eşin bedenen sağlıklı olmasına 25. çocuk yapma potansiyeline sahip olmasına 36. fiziksel olarak çekici olmasına 39. ve yakışıklı olmasına 44. sıralarda yer vermişlerdir. Kız ve erkek öğrenciler bu dört özelliği sıralama bakımından aynı yönü izlemişlerdir. Ancak her bir özelliğe ilişkin cinsler arasında erkekler lehine sıra farkları gözlenmiştir. Diğer bir söyleyişle, erkek öğrenciler potansiyel eşin bedenen sağlıklı, çocuk yapma potansiyeline sahip, güzel ve fiziksel olarak çekici olması özelliklerine kendi grupları içinde kız öğrencilere göre daha ön sıralarda yer vermişlerdir. Dikkati çeken diğer bir nokta da kızlar kendi grupları içinde, eşin koruyucu olması özelliğine erkeklerden oldukça daha ön sıralarda vurgu yapmışlardır. Kızlarda 12. sırada tercih edilen bu özellik, erkeklerde 27. sırada yer almıştır. Ayrıca kızların evlenecekleri kişinin ailesiyle, kendi ailesinin kültürel olarak benzer, erkeğin dünya görüşünün ve ilgilerinin kendisinininkine yakın, giyim kuşamına saygılı, çağdaş, entelektüel, sanatsever olması gibi özellikleri, erkeklerden daha ön sıralarda tercih ettiği görülmüştür. Özellikle potansiyel eşin çağdaş olması yönündeki beklentinin kızlarda 19. sırada yer alırken, erkek grubu içinde de 25. sırada ifade edilmesi dikkati çekmiştir. Ayrıca erkekler, eşin

gelenek ve göreneklerine bağlı olmasını 36. kızlar da 43. sırada belirtmişlerdir. Bunun yanında, eş seçme tercihleri içinde entelektüel ve sanatsever olma özelliklerine her iki grup tarafından da görece daha alt sıralarda yer verilmesi dikkati çeken bir diğer nokta olmuştur.

Eşin nezaketli, sevecen olması özellikleri erkekler tarafından sırasıyla 12. ve 20. sıralarda belirtilirken, bu özellikler kızlar tarafından, nezaketli olması 20. sevecen olması 27. sırada belirtilmiştir. Erkekler potansiyel eşlerinin bu özelliklere sahip olmasını, kendi grupları içinde kızlara göre daha ön sıralarda vurgulamışlardır. Ayrıca eşin mantıklı, fedakar ve enerjik olması özellikleri de erkekler tarafından kızlara göre az bir farkla daha ön sıralarda vurgulanan özellikler içinde yer almıştır. Bu özellikler içinde yer alan hoşgörülü ve fedakar olma özellikleri, sırasıyla erkekler tarafından 7. ve 13. kızlar tarafından da 8. ve 17. sıralarda belirtilmiştir. Diğer yandan eşin mantıklı olması özelliği de benzer biçimde ilk sıralara yakın sayılabilecek şekilde görece az bir farkla erkekler tarafından 11. kızlar tarafından da 12. sırada anılmıştır. Her iki grup da bu özelliğe, diğer bazı özelliklerden daha ön sıralarda yer vermişlerdir. Kızlar, potansiyel eşin esprituél, romantik, duygusal ve dindar olmasına, sırasıyla 33. 37. 40. ve 46. sıralarda yer verirken, erkekler aynı özellikleri 43. 44. 41. ve 49. sıralarda belirtmişlerdir. Dört özellik içinde aralarında görece daha fazla sıra farkı bulunan iki özellik, eşin esprituél ve romantik olması olarak gözlenmiştir. Kızlar tarafından, eşin duygusal ve dindar olması özellikleri ise görece daha az bir farkla, erkeklere oranla daha ön sıralarda vurgulanmıştır. Ayrıca her iki grup da bu iki özelliğe görece daha alt sıralarda yer vermiştir.

4.4. Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları

Tablo 8. Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşte Tercih Ettikleri Özellikler

Mad. No	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler	Erkek		Kız		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{x}	\bar{x}	s		
1	Dürüst	0,388	4,88	4,94	0,252	-5,710	0,000***
2	Merhametli	0,704	4,40	4,69	0,524	-12,923	0,000***
3	Zengin	1,085	2,21	2,97	0,978	-20,509	0,000***
4	Saygılı	0,527	4,71	4,85	0,384	-9,085	0,000***
5	Hoşgörülü	0,609	4,57	4,75	0,477	-9,367	0,000***
6	Romantik	1,061	3,36	3,81	0,967	-12,368	0,000***
7	Mantıklı	0,757	4,34	4,59	0,594	-10,452	0,000***
8	Kararlı	0,792	4,16	4,52	0,648	-14,220	0,000***
9	Duygusal	0,965	3,54	3,63	0,961	-2,590	0,010*
10	Güzel/Yakışıklı	0,937	3,65	3,37	0,899	8,610	0,000***
11	Hamarat	0,928	3,89	3,23	0,997	18,654	0,000***
12	Sorumlu	0,637	4,49	4,83	0,448	-17,731	0,000***
13	Zeki	0,785	4,07	4,35	0,696	-10,502	0,000***
14	Güvenilir	0,478	4,79	4,92	0,296	-9,612	0,000***
15	Sosyal	0,960	3,74	4,17	0,777	-13,960	0,000***
16	Özgüvenli	0,769	4,19	4,55	0,621	-14,453	0,000***
17	Espritüel	0,965	3,49	3,88	0,913	-11,423	0,000***
18	Dindar	1,397	3,12	3,28	1,344	-3,283	0,001**
19	Sevecen	0,748	4,14	4,24	0,754	-3,770	0,000***
20	Cömert	0,880	3,94	4,30	0,730	-12,421	0,000***
21	Entelektüel	1,108	3,27	3,58	1,045	-8,031	0,000***
22	Nezaketli	0,703	4,28	4,38	0,715	-3,950	0,000***
23	Gelenek ve göreneklere bağlı	1,136	3,70	3,57	1,093	3,151	0,002**
24	Çalışkan	0,764	4,07	4,37	0,714	-10,986	0,000***
25	Fedakâr	0,724	4,27	4,51	0,636	-9,477	0,000***
26	İyi bir iş ve statü	1,071	3,14	4,12	0,841	-28,687	0,000***
27	Güçlü karakter	0,770	4,26	4,68	0,542	-18,073	0,000***
28	Çocuk yapma potansiyeli	1,096	3,85	3,84	1,028	0,189	0,850
29	Çocuk bakımından anlama	0,983	3,94	3,73	1,001	5,732	0,000***
30	Temiz/Bakımlı	0,588	4,61	4,70	0,525	-4,835	0,000***
31	Sadık	0,525	4,76	4,89	0,347	-8,283	0,000***
32	Ruhen sağlıklı	0,690	4,54	4,77	0,478	-11,037	0,000***
33	Beden sağlıklı	0,840	4,17	4,32	0,766	-5,286	0,000***

(Devam ediyor)

Tablo 8. Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Ešte Tercih Ettikleri Özellikler (Devamı)

Mad. No	Potansiyel Ešte Tercih Edilen Özellikler	Erkek		Kız		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{x}	\bar{x}	s		
34	Fiziksel olarak çekici	0,963	3,83	3,69	0,918	4,069	0,000***
35	Olgun	0,764	4,17	4,54	0,645	-14,879	0,000***
36	Giyim kuşamıma saygı	0,828	4,08	4,45	0,666	-13,866	0,000***
37	Bakir/Bakire	1,351	3,93	3,24	1,529	12,887	0,000***
38	Ailelerin kültürel benzerliği	1,130	3,57	3,87	1,035	-7,605	0,000***
39	Sportif	0,988	3,22	3,57	0,989	-9,656	0,000***
40	Sanatsever	1,080	3,17	3,35	1,047	-4,742	0,000***
41	İlgilerin benzerliği	0,965	3,64	3,85	0,900	-6,088	0,000***
42	Dünya görüşünün benzerliği	0,991	3,69	3,93	0,912	-6,950	0,000***
43	Kadın-erkek eşitliğine inanma	1,170	3,53	4,35	0,830	-22,855	0,000***
44	Çağdaş	0,981	3,99	4,43	0,752	-14,394	0,000***
45	Enerjik	0,829	3,98	4,24	0,791	-8,826	0,000***
46	Girişken	0,882	3,87	4,35	0,746	-16,178	0,000***
47	İyi yemek yapma	1,043	4,00	3,20	1,119	20,228	0,000***
48	Koruyucu	0,897	3,98	4,59	0,695	-21,516	0,000***
49	İlk kez evlenme	1,174	4,19	3,97	1,322	4,616	0,000***
50	Beni sevmesi	0,382	4,88	4,95	0,231	-6,537	0,000***

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Kız (n=1955); Erkek (n=1222).

Cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin potansiyel eşte tercih ettikleri her bir özellikten elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farklar, t-testi ile analiz edilerek tablo 8’de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, potansiyel eşte tercih edilen 50 özellik içinde, eşin çocuk yapma potansiyeline sahip olması özelliği dışında kalan 49 özellikten kız ve erkek öğrencilerin elde ettikleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Cinsiyete göre aralarındaki farkın anlamlı bulunduğu bu özellikler, özelliklere ilişkin puan ortalamaları göz önüne alınarak manidarlık düzeyleri ile birlikte aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Buna göre kız öğrenciler, potansiyel eşin dürüst, merhametli, zengin, saygılı, hoşgörülü, romantik, mantıklı, kararlı, sorumlu, zeki, güvenilir, sosyal, özgüvenli, espritüel, sevecen, cömert, entelektüel, nezaketli, çalışkan, fedakar, iyi bir iş ve statü sahibi, güçlü karakterli, temiz/bakımlı, sadık, ruhen ve bedenen sağlıklı, olgun, giyim kuşama saygılı,

ailelerin kültürel olarak benzer, sportif, sanatsever, ilgilerinin benzer, dünya görüşünün benzer, kadın erkek eşitliğine inanır, çağdaş, enerjik, girişken, koruyucu ve beni seviyor ($p<.001$) dindar ($p<.01$) ve duygusal ($p<.05$) olması özelliklerine görece erkeklerden daha fazla vurgu yaparken. Erkek öğrenciler potansiyel eşin, güzel, hamarat, çocuk bakımından anlıyor, fiziksel olarak çekici, bakire, iyi yemek yapıyor, ilk kez evleniyor ($p<.001$) gelenek ve göreneklerine bağlı ($p<.01$) olması özelliklerini görece kız öğrencilerden daha yüksek oranda tercih etmişlerdir.

Potansiyel eşte tercih edilen özellikler içinde, cinsiyete göre aralarında fark bulunan 49 özellikten 41'i kız öğrenciler tarafından daha yüksek derecede önemsenirken, erkek öğrenciler sadece 8 özelliği kızlardan daha yüksek oranda vurgulamışlardır.

Potansiyel eşin çocuk yapma potansiyeline sahip olması özelliğine ise, her iki grup tarafından da eşit ölçüde vurgu yapılmıştır.

4.5. Sınıf Düzeylerine Göre Kız Öğrencilerin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları

Tablo 9. Sınıf Düzeylerine Göre Kız Öğrencilerin Potansiyel Eşite Tercih Ettikleri Özellikler

Mad. No	Potansiyel Eşite Tercih Edilen Özellikler	1. Sınıf KIZ		4. Sınıf KIZ		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{x}	\bar{x}	s		
1	Dürüst	0,275	4,94	4,95	0,220	-1,227	0,220
2	Merhametli	0,553	4,66	4,72	0,486	-2,638	0,008**
3	Zengin	0,990	2,97	2,98	0,964	-0,185	0,853
4	Saygılı	0,412	4,83	4,88	0,343	-3,208	0,001**
5	Hoşgörülü	0,483	4,73	4,77	0,469	-1,923	0,055
6	Romantik	0,972	3,77	3,86	0,958	-1,836	0,066
7	Mantıklı	0,637	4,56	4,63	0,535	-2,594	0,010*
8	Kararlı	0,677	4,51	4,55	0,612	-1,363	0,173
9	Duygusal	0,963	3,57	3,71	0,953	-3,147	0,002**
10	Güzel/Yakışıklı	0,913	3,40	3,33	0,880	1,777	0,076
11	Hamarat	0,977	3,16	3,32	1,014	-3,359	0,001**
12	Sorumlu	0,488	4,81	4,85	0,393	-2,301	0,021*
13	Zeki	0,725	4,28	4,43	0,650	-4,965	0,000***
14	Güvenilir	0,313	4,92	4,92	0,275	-0,541	0,589
15	Sosyal	0,784	4,14	4,22	0,765	-2,295	0,022*
16	Özgüvenli	0,641	4,50	4,62	0,590	-4,022	0,000***
17	Espritüel	0,931	3,84	3,92	0,890	-2,097	0,036*
18	Dindar	1,360	3,29	3,27	1,324	0,270	0,787
19	Sevecen	0,765	4,21	4,29	0,739	-2,318	0,021*
20	Cömert	0,730	4,27	4,33	0,729	-1,715	0,086
21	Entelektüel	1,054	3,43	3,76	1,005	-6,981	0,000***
22	Nezaketli	0,729	4,35	4,41	0,696	-1,921	0,055
23	Gelenek ve göreneklere bağlı	1,093	3,58	3,56	1,094	0,567	0,571
24	Çalışkan	0,750	4,31	4,43	0,664	-3,815	0,000***
25	Fedakâr	0,646	4,51	4,51	0,625	-0,099	0,921
26	İyi bir iş ve statü	0,849	4,14	4,11	0,830	0,708	0,479
27	Güçlü karakter	0,546	4,67	4,68	0,537	-0,595	0,552
28	Çocuk yapma potansiyeli	1,052	3,77	3,92	0,994	-3,171	0,002**
29	Çocuk bakımından anlama	0,996	3,66	3,81	1,002	-3,247	0,001**
30	Temiz/Bakımlı	0,537	4,68	4,73	0,509	-2,389	0,017*
31	Sadık	0,351	4,89	4,89	0,343	0,041	0,967

(Devam ediyor)

Tablo 9. Sınıf Düzeylerine Göre Kız Öğrencilerin Potansiyel Ešte Tercih Ettikleri Özellikler (Devamı)

Mad. No	Potansiyel Ešte Tercih Edilen Özellikler	1. Sınıf KIZ		4. Sınıf KIZ		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{X}	\bar{X}	s		
32	Ruhen sağlıklı	0,491	4,76	4,79	0,463	-1,216	0,224
33	Beden sağlıklı	0,759	4,33	4,31	0,774	0,497	0,619
34	Fiziksel olarak çekici	0,906	3,70	3,68	0,933	0,461	0,645
35	Olgun	0,680	4,53	4,56	0,600	-0,767	0,443
36	Giyim kuşamıma saygı	0,661	4,47	4,43	0,673	1,419	0,156
37	Bakir/Bakire	1,547	3,36	3,10	1,495	3,818	0,000***
38	Ailelerin kültürel benzerliği	1,033	3,85	3,90	1,037	-1,189	0,235
39	Sportif	0,990	3,59	3,54	0,987	1,116	0,265
40	Sanatsever	1,063	3,28	3,44	1,021	-3,298	0,001**
41	İlgilerin benzerliği	0,895	3,83	3,87	0,907	-0,977	0,329
42	Dünya görüşünün benzerliği	0,950	3,89	3,98	0,862	-2,141	0,032
43	Kadın-erkek eşitliğine inanma	0,823	4,35	4,34	0,839	0,160	0,873
44	Çağdaş	0,748	4,42	4,45	0,757	-0,863	0,388
45	Enerjik	0,818	4,21	4,28	0,756	-1,723	0,085
46	Girişken	0,743	4,32	4,38	0,749	-1,705	0,088
47	İyi yemek yapma	1,116	3,16	3,25	1,121	-1,758	0,079
48	Koruyucu	0,656	4,63	4,55	0,738	2,780	0,005**
49	İlk kez evlenme	1,325	4,01	3,93	1,317	1,472	0,141
50	Beni sevmesi	0,242	4,95	4,96	0,217	-1,395	0,163

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Birinci Sınıf Kız (n=1070); Dördüncü Sınıf Kız (n= 885).

Sınıf düzeylerine göre kız öğrencilerin potansiyel eşte tercih ettikleri her bir özellikten elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farklar, t-testi ile analiz edilerek Tablo 9.'da sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, potansiyel eşte tercih edilen 50 özellikten 19'u arasında sınıf düzeylerine göre manidar bir fark gözlenmiştir. Bu 19 özellikten, sadece ikisi, birinci sınıf öğrencileri lehine fark yaratmıştır. Bu özellikler, eşin bakire (p<.001) ve koruyucu (p<.01) olması şeklinde kaydedilmiştir. Diğer 17 özellik ise dördüncü sınıf öğrencileri lehine istatistiksel olarak farklı bulunmuştur. Farkın dördüncü sınıf öğrencileri lehine manidar olduğu bu özellikler, eşin özgüvenli, zeki, çalışkan, entelektüel (p<.001) saygılı, hamarat, çocuk bakımından anlayan, çocuk yapma potansiyeline sahip sanatsever duygusal ve merhametli (p<.01) mantıklı, sorumlu, sosyal, espritüel, sevecen, temiz ve bakımlı (p<.05) olması şeklinde kaydedilmiştir.

4.6. Sınıf Düzeylerine Göre Erkek Öğrencilerin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları

Tablo 10. Sınıf Düzeylerine Göre Erkek Öğrencilerin Potansiyel Eşte Tercih Ettikleri Özellikler

Mad. No	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler	1. Sınıf Erkek		4. Sınıf Erkek		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{x}	\bar{x}	s		
1	Dürüst	0,378	4,87	4,88	0,398	-0,361	0,718
2	Merhametli	0,709	4,37	4,43	0,700	-1,395	0,163
3	Zengin	1,096	2,24	2,18	1,075	1,029	0,304
4	Saygılı	0,571	4,67	4,75	0,478	-2,669	0,008**
5	Hoşgörülü	0,627	4,53	4,60	0,588	-2,185	0,029*
6	Romantik	1,062	3,35	3,36	1,061	-0,145	0,884
7	Mantıklı	0,769	4,32	4,35	0,746	-0,905	0,366
8	Kararlı	0,789	4,16	4,15	0,796	0,281	0,779
9	Duygusal	0,953	3,53	3,55	0,977	-0,327	0,744
10	Güzel/Yakışıklı	0,981	3,66	3,65	0,893	0,112	0,911
11	Hamarat	0,963	3,86	3,92	0,892	-1,221	0,222
12	Sorumlu	0,648	4,48	4,50	0,626	-0,508	0,611
13	Zeki	0,794	4,05	4,09	0,777	-0,889	0,374
14	Güvenilir	0,507	4,77	4,80	0,448	-1,144	0,253
15	Sosyal	0,914	3,74	3,74	1,002	0,113	0,910
16	Özgüvenli	0,790	4,18	4,21	0,748	-0,570	0,569
17	Espritüel	0,998	3,41	3,56	0,928	-2,684	0,007**
18	Dindar	1,408	3,07	3,16	1,385	-1,131	0,258
19	Sevecen	0,755	4,12	4,16	0,741	-0,944	0,345
20	Cömert	0,897	3,91	3,97	0,863	-1,283	0,200
21	Entelektüel	1,127	3,13	3,39	1,075	-4,148	0,000***
22	Nezaketli	0,745	4,23	4,33	0,657	-2,419	0,016*
23	Gelenek ve göreneklere bağlı	1,168	3,67	3,73	1,104	-0,837	0,403
24	Çalışkan	0,773	4,03	4,11	0,754	-1,848	0,065
25	Fedakâr	0,729	4,25	4,30	0,719	-1,321	0,187
26	İyi bir iş ve statü	1,061	3,16	3,13	1,081	0,413	0,680
27	Güçlü karakter	0,774	4,29	4,22	0,766	1,640	0,101
28	Çocuk yapma potansiyeli	1,130	3,84	3,85	1,063	-0,149	0,882
29	Çocuk bakımından anlama	0,993	3,93	3,94	0,975	-0,161	0,872
30	Temiz/Bakımlı	0,602	4,59	4,62	0,574	-0,801	0,423
31	Sadık	0,575	4,72	4,79	0,471	-2,334	0,020*

(Devam ediyor)

Tablo 10. Sınıf Düzeylerine Göre Erkek Öğrencilerin Potansiyel Ešte Tercih Ettikleri Özellikler (Devamı)

Mad. No	Potansiyel Ešte Tercih Edilen Özellikler	1. Sınıf Erkek		4. Sınıf Erkek		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{X}	\bar{X}	s		
32	Ruhen sağlıklı	0,738	4,52	4,56	0,641	-1,037	0,300
33	Beden sağlıklı	0,851	4,19	4,14	0,830	1,022	0,307
34	Fiziksel olarak çekici	0,995	3,81	3,85	0,932	-0,747	0,455
35	Olgun	0,793	4,16	4,17	0,736	-0,223	0,824
36	Giyim kuşamıma saygı	0,857	4,05	4,11	0,797	-1,317	0,188
37	Bakir/Bakire	1,354	3,95	3,91	1,348	0,409	0,682
38	Ailelerin kültürel benzerliği	1,160	3,54	3,61	1,100	-1,044	0,297
39	Sportif	1,025	3,20	3,25	0,950	-0,918	0,359
40	Sanatsever	1,082	3,10	3,23	1,074	-2,203	0,028*
41	İlgilerin benzerliği	0,974	3,68	3,61	0,956	1,287	0,198
42	Dünya görüşünün benzerliği	1,006	3,69	3,69	0,978	-0,128	0,898
43	Kadın-erkek eşitliğine inanma	1,174	3,58	3,49	1,166	1,414	0,157
44	Çağdaş	0,976	3,99	3,98	0,987	0,165	0,869
45	Enerjik	0,819	3,99	3,98	0,840	0,193	0,847
46	Girişken	0,875	3,89	3,86	0,888	0,518	0,605
47	İyi yemek yapma	1,073	4,00	4,00	1,014	-0,109	0,914
48	Koruyucu	0,935	3,98	3,99	0,859	-0,076	0,939
49	İlk kez evlenme	1,186	4,21	4,17	1,163	0,597	0,550
50	Beni sevmesi	0,382	4,88	4,88	0,381	-0,138	0,890

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Birinci Sınıf Erkek (n=599); Dördüncü Sınıf Erkek (n= 623).

Sınıf düzeylerine göre erkek öğrencilerin potansiyel eşte tercih ettikleri her bir özellikten elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farklar, t-testi ile analiz edilerek tablo 10.'da sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, potansiyel eşte tercih edilen 50 özellikten sadece yedisi arasında istatistiksel olarak manidar bir fark gözlenmiştir. Farkın gözlendiği yedi özelliğin tamamı da dördüncü sınıf öğrencileri lehine kaydedilmiştir. Diğer 43 özellik, hem birinci hem de dördüncü sınıf öğrencileri tarafından eşit derecede önemsenmiştir. Aralarında dördüncü sınıf öğrencileri lehine istatistiksel olarak farkın gözlendiği özellikler ise, eşin entelektüel (p<.001), saygılı, esprili (p<.01), sadık, hoşgörülü, nezaketli ve sanatsever (p<.05) olması şeklinde izlenmiştir.

4.7. Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları

Tablo 11. Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşte Tercih Ettikleri Özellikler

Mad. No	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler	AGD		ÜGD		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{x}	\bar{x}	s		
1	Dürüst	0,29	4,93	4,92	0,32	0,514	0,607
2	Merhametli	0,57	4,63	4,54	0,65	3,006	0,003**
3	Zengin	1,08	2,51	2,87	1,10	-7,104	0,000***
4	Saygılı	0,43	4,81	4,78	0,48	1,193	0,233
5	Hoşgörülü	0,50	4,71	4,65	0,56	2,246	0,025*
6	Romantik	1,02	3,64	3,62	1,03	0,505	0,614
7	Mantıklı	0,68	4,48	4,49	0,70	-0,538	0,591
8	Kararlı	0,71	4,41	4,36	0,77	1,406	0,160
9	Duygusal	0,98	3,61	3,57	0,98	0,796	0,426
10	Güzel/Yakışıklı	0,93	3,41	3,58	0,94	-3,831	0,000***
11	Hamarat	0,98	3,56	3,42	1,07	2,922	0,004**
12	Sorumlu	0,54	4,69	4,70	0,56	-0,071	0,944
13	Zeki	0,77	4,19	4,29	0,75	-2,746	0,006**
14	Güvenilir	0,35	4,89	4,88	0,38	0,549	0,583
15	Sosyal	0,91	3,89	4,10	0,85	-5,111	0,000***
16	Özgüvenli	0,72	4,38	4,46	0,71	-2,444	0,015*
17	Espritüel	0,94	3,68	3,76	0,97	-1,892	0,059
18	Dindar	1,23	3,71	2,76	1,36	15,596	0,000***
19	Sevecen	0,72	4,27	4,17	0,76	2,744	0,006**
20	Cömert	0,80	4,20	4,13	0,85	2,022	0,043*
21	Entelektüel	1,11	3,33	3,61	1,06	-5,631	0,000***
22	Nezaketli	0,69	4,39	4,32	0,73	1,951	0,051
23	Gelenek ve göreneklere bağlı	1,02	3,89	3,40	1,18	9,479	0,000***
24	Çalışkan	0,71	4,31	4,18	0,81	3,808	0,000***
25	Fedakâr	0,65	4,47	4,39	0,72	2,493	0,013*
26	İyi bir iş ve statü	1,09	3,61	3,85	1,02	-4,850	0,000***
27	Güçlü karakter	0,67	4,50	4,53	0,68	-0,810	0,418
28	Çocuk yapma potansiyeli	1,00	3,88	3,83	1,12	0,878	0,380
29	Çocuk bakımından anlama	0,95	3,94	3,69	1,07	5,082	0,000***
30	Temiz/Bakımlı	0,53	4,67	4,68	0,55	-0,223	0,824
31	Sadakat	0,40	4,86	4,83	0,47	1,338	0,181
32	Ruh sağlığı	0,57	4,68	4,69	0,61	-0,425	0,671
33	Beden sağlığı	0,79	4,26	4,28	0,79	-0,576	0,565

(Devam ediyor)

Tablo 11. Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Ešte Tercih Ettikleri Özellikler (Devamı)

Mad. No	Potansiyel Ešte Tercih Edilen Özellikler	AGD		ÜGD		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{x}	\bar{x}	s		
34	Fiziksel çekicilik	0,95	3,65	3,84	0,94	-4,301	0,000***
35	Olgun	0,71	4,42	4,41	0,72	0,380	0,704
36	Giyim kuşamıma saygı	0,77	4,33	4,32	0,78	0,310	0,757
37	Bakir/Bakire	1,33	4,02	2,99	1,54	15,203	0,000***
38	Ailelerin kültürel benzerliği	1,02	3,88	3,67	1,13	4,228	0,000***
39	Sportif	1,02	3,40	3,46	1,02	-1,279	0,201
40	Sanatsever	1,06	3,24	3,35	1,09	-2,313	0,021*
41	İlgilerin benzerliği	0,93	3,73	3,78	0,96	-1,272	0,204
42	Dünya görüşünün benzerliği	0,96	3,78	3,88	0,94	-2,327	0,020*
43	Kadın-erkek eşitliğine inanma	1,05	3,93	4,13	1,09	-4,118	0,000***
44	Çağdaş	0,94	4,09	4,42	0,82	-8,137	0,000***
45	Enerjik	0,85	4,09	4,21	0,79	-3,118	0,002**
46	Girişken	0,87	4,15	4,18	0,82	-0,776	0,438
47	İyi yemek yapma	1,13	3,60	3,43	1,20	3,234	0,001**
48	Koruyucu	0,77	4,43	4,32	0,88	2,728	0,006**
49	İlk kez evlenme	1,03	4,38	3,78	1,42	10,288	0,000***
50	Beni sevmesi	0,28	4,93	4,93	0,32	0,334	0,738

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Alt Gelir Düzeyi (AGD), (n=832); Üst Gelir Düzeyi (ÜGD), (n=1038).

Ailelerinin gelir düzeylerine göre, üniversite öğrencilerinin potansiyel eşte tercih ettikleri her bir özellikten elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farklar t testi ile analiz edilerek tablo 12.'de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, potansiyel eşte tercih edilen 50 özelliğin 28'inden elde edilen puan ortalamaları arasında, alt gelir düzeyi (AGD) ve üst gelir düzeyi (ÜGD) grupları arasında istatistiksel olarak manidar bir fark gözlenmiştir. Aralarında fakın manidar bulunduğu bu özellikler, manidarlık düzeylerine göre aşağıdaki gibi sıralanmıştır. Buna göre özellikler, potansiyel eşin dindar, gelenek ve göreneklerine bağlı, çalışkan, çocuk bakımından anlıyor, bakir/bakire, ailelerin kültürel olarak benzer, ilk kez evleniyor, zengin, güzel/yakışıklı, sosyal, entelektüel, iyi bir iş ve statü sahibi, fiziksel olarak çekici, kadın erkek eşitliğine inanır, çağdaş (p<.001), merhametli, hamarat, sevecen, iyi yemek yapıyor, enerjik, koruyucu, zeki (p<.01), hoşgörülü, cömert, fedakar, özgüvenli, sanatsever ve dünya görüşlerinin benzer (p<.05) olması şeklinde sıralanmıştır.

AGD ve ÜGD grupları arasında, potansiyel eşte olması istenen özelliklere ilişkin gözlenen 28 farktan, 15'i AGD grubu tarafından görece daha fazla vurgulanmıştır. Bu özellikler, potansiyel eşin merhametli, hoşgörülü, hamarat, dindar, sevecen, cömert, gelenek ve göreneklerine bağlı, çalışkan, fedakar, çocuk bakımından anlıyor, bakir/bakire, ailelerin kültürel olarak benzer, iyi yemek yapıyor, koruyucu ve ilk kez evleniyor olması biçiminde sıralanmıştır. Diğer 13 özelliğe ise, ÜGD tarafından daha fazla vurgu yapılmıştır. Bu özelliklerse, eşin zengin, güzel/yakışıklı, sosyal, entelektüel, iyi bir iş ve statü sahibi, fiziksel olarak çekici, kadın erkek eşitliğine inanır, çağdaş, enerjik, zeki, özgüvenli, sanatsever ve dünya görüşlerinin benzer olması şeklinde gözlenmiştir. Aralarında farkın manidar olduğu özellikler dışında kalan 32 özellik ise her iki grup tarafından da eşit derecede vurgulanmıştır.

4.8. Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşin Politik Görüşüne Göre Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları

Tablo 12. Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşin Politik Görüşüne Göre Tercih Ettikleri Özellikler

Mad. No	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler	Politik Görüşü BAO		Politik Görüşü BÖD		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{x}	\bar{x}	s		
1	Dürüst	0,318	4,92	4,91	0,300	0,651	0,515
2	Merhametli	0,622	4,58	4,57	0,601	0,317	0,751
3	Zengin	1,053	2,75	2,51	1,144	5,686	0,000***
4	Saygılı	0,435	4,80	4,78	0,485	1,227	0,220
5	Hoşgörülü	0,531	4,69	4,66	0,556	1,271	0,204
6	Romantik	0,993	3,67	3,56	1,103	2,633	0,009**
7	Mantıklı	0,659	4,50	4,46	0,704	1,554	0,120
8	Kararlı	0,717	4,40	4,33	0,756	2,465	0,014*
9	Duygusal	0,951	3,60	3,59	0,993	0,247	0,805
10	Güzel/Yakışıklı	0,896	3,50	3,42	0,985	2,263	0,024*
11	Hamarat	1,007	3,48	3,50	1,059	-0,424	0,672
12	Sorumlu	0,539	4,72	4,64	0,586	3,486	0,000***
13	Zeki	0,730	4,25	4,21	0,775	1,649	0,099
14	Güvenilir	0,365	4,88	4,84	0,419	2,476	0,013*
15	Sosyal	0,864	4,03	3,95	0,905	2,206	0,027*
16	Özgüvenli	0,691	4,43	4,39	0,732	1,326	0,185
17	Espritüel	0,944	3,74	3,69	0,972	1,362	0,173
18	Dindar	1,398	3,25	3,13	1,285	2,307	0,021*
19	Sevecen	0,757	4,20	4,20	0,743	0,162	0,872
20	Cömert	0,779	4,18	4,11	0,877	2,127	0,034*
21	Entelektüel	1,065	3,50	3,37	1,112	3,169	0,002**
22	Nezaketli	0,702	4,35	4,31	0,735	1,551	0,121
23	Gelenek ve göreneklere bağlı	1,111	3,62	3,61	1,113	0,274	0,784
24	Çalışkan	0,725	4,28	4,18	0,796	3,457	0,001**
25	Fedakâr	0,661	4,43	4,38	0,726	1,816	0,070
26	İyi bir iş ve statü	1,010	3,82	3,56	1,120	6,480	0,000***
27	Güçlü karakter	0,647	4,55	4,44	0,722	3,964	0,000***
28	Çocuk yapma potansiyeli	1,012	3,89	3,73	1,144	3,785	0,000***
29	Çocuk bakımından anlama	0,993	3,82	3,78	1,015	1,095	0,274
30	Temiz/Bakımlı	0,534	4,68	4,63	0,592	2,078	0,038*
31	Sadakat	0,419	4,84	4,83	0,452	1,174	0,240
32	Ruh sağlığı	0,544	4,71	4,62	0,655	3,903	0,000***
33	Beden sağlığı	0,772	4,29	4,19	0,855	3,163	0,002**
34	Fiziksel çekicilik	0,918	3,75	3,71	0,985	1,046	0,296
35	Olgun	0,706	4,42	4,35	0,740	2,461	0,014*
36	Giyim kuşamıma saygı	0,734	4,33	4,26	0,799	2,196	0,028*
37	Bakır/Bakire	1,508	3,54	3,43	1,481	1,828	0,068

(Devam ediyor)

Tablo 12. Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşin Politik Görüşüne Göre Tercih Ettikleri Özellikler (Devamı)

Mad. No	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler	Politik Görüşü BAO		Politik Görüşü BÖD		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{x}	\bar{x}	s		
38	Ailelerin kültürel benzerliği	1,030	3,87	3,48	1,152	9,490	0,000***
39	Sportif	0,996	3,45	3,40	1,019	1,350	0,177
40	Sanatsever	1,045	3,30	3,22	1,103	2,133	0,033*
41	İlgilerin benzerliği	0,886	3,85	3,57	1,003	7,753	0,000***
42	Dünya görüşünün benzerliği	0,816	4,02	3,39	1,089	18,122	0,000***
43	Kadın-erkek eşitliğine inanma	0,991	4,11	3,86	1,167	5,996	0,000***
44	Çağdaş	0,882	4,27	4,24	0,856	0,832	0,405
45	Enerjik	0,821	4,12	4,20	0,800	-2,744	0,006**
46	Girişken	0,830	4,16	4,17	0,841	-0,327	0,744
47	İyi yemek yapma	1,136	3,49	3,55	1,209	-1,285	0,199
48	Koruyucu	0,815	4,39	4,30	0,874	2,650	0,008**
49	İlk kez evlenme	1,240	4,11	3,93	1,335	3,628	0,000***
50	Beni sevmesi	0,299	4,93	4,92	0,303	0,143	0,886

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Benimle Aynı Olmalı (BAO), (n=2244); Benim için Önemli Değil (BÖD), (n=933).

Potansiyel eşin politik görüşüne ilişkin tercihlerine göre üniversite öğrencilerinin tercih ettikleri her bir özellikten elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farklar t-testi ile analiz edilerek Tablo 13.'de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin 2244'ü (%70.6) potansiyel eşin politik düşüncesinin kendisinininki ile "aynı olmasını" (BAO) tercih ederken, 933'ü (%29.4), bunun kendileri için "önemli olmadığını" (BÖD) belirtmişlerdir. BAO ve BÖD grubunda yer alan üniversite öğrencilerinin, potansiyel eşte tercih ettikleri 50 özelliğin, 27'inden elde ettikleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak manidar bir fark bulunmuştur. Aralarında fark bulunan bu özellikler, ortalama puanları göz önüne alınarak manidarlık düzeyleri ile birlikte aşağıdaki gibi sıralanmıştır. Buna göre bu özellikler, potansiyel eşin zengin, sorumlu, iyi bir iş ve statü sahibi, güçlü karaktere ve çocuk yapma potansiyeline sahip, ruhen sağlıklı, ilgilerinin, dünya görüşünün ve ailelerinin kültürel olarak benzer, kadın erkek eşitliğe inanır ve ilk kez evleniyor (p<.001), entelektüel, çalışkan, bedenen sağlıklı, enerjik, romantik ve koruyucu (p<.01), kararlı, güzel/yakışıklı, güvenilir, sosyal, dindar, cömert, temiz/bakımlı, olgun, giyim kuşamına saygılı ve sanatsever (p<.05) olması şeklinde kaydedilmiştir. Bu iki grup arasında, potansiyel eşte tercih edilen özelliklere ilişkin gözlenen 27 farktan, sadece eşin enerjik olması özelliğine,

BÖD grubu tarafından manidar olarak daha fazla vurgu yapılırken, diğer 26 özellik BAO grubu tarafından görece daha yüksek oranda tercih edilmiştir. Elli özelliğten aralarında manidar fark bulunamayan 23 özellik ise her iki grup tarafından da eşit derecede önemsenmiştir.

4.9. Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşin Etnik Yapısına Göre Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin t-Testi Sonuçları

Tablo 13. Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşin Etnik Yapısına Göre Tercih Ettikleri Özellikler

Mad. No	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler	Etnik Yapısı BAO		Etnik Yapısı BÖD		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{x}	\bar{x}	s		
1	Dürüst	0,283	4,94	4,90	0,331	3,163	0,002**
2	Merhametli	0,578	4,63	4,54	0,637	3,862	0,000***
3	Zengin	1,033	2,86	2,56	1,105	7,601	0,000***
4	Saygılı	0,408	4,83	4,78	0,475	3,260	0,001**
5	Hoşgörülü	0,507	4,72	4,65	0,558	3,338	0,001**
6	Romantik	0,988	3,78	3,54	1,042	6,656	0,000***
7	Mantıklı	0,639	4,53	4,46	0,693	3,007	0,003**
8	Kararlı	0,663	4,48	4,32	0,763	6,201	0,000***
9	Duygusal	0,937	3,67	3,55	0,977	3,633	0,000***
10	Güzel/Yakışıklı	0,898	3,53	3,44	0,939	2,740	0,006**
11	Hamarat	0,982	3,50	3,48	1,049	0,485	0,627
12	Sorumlu	0,486	4,76	4,65	0,591	5,394	0,000***
13	Zeki	0,745	4,27	4,22	0,743	1,962	0,050
14	Güvenilir	0,350	4,88	4,86	0,401	1,931	0,054
15	Sosyal	0,842	4,03	4,00	0,900	0,932	0,351
16	Özgüvenli	0,687	4,48	4,37	0,711	4,341	0,000***
17	Espritüel	0,954	3,76	3,70	0,951	1,710	0,087
18	Dindar	1,109	3,74	2,87	1,409	18,677	0,000***
19	Sevecen	0,728	4,27	4,16	0,767	4,153	0,000***
20	Cömert	0,766	4,26	4,09	0,831	5,871	0,000***
21	Entelektüel	1,096	3,39	3,51	1,053	-3,173	0,002**
22	Nezaketli	0,704	4,40	4,30	0,715	3,515	0,000***
23	Gelenek ve göreneklere bağlı	0,861	4,00	3,37	1,185	16,455	0,000***
24	Çalışkan	0,674	4,39	4,16	0,779	8,788	0,000***
25	Fedakâr	0,649	4,49	4,37	0,697	4,628	0,000***
26	İyi bir iş ve statü	0,960	3,96	3,60	1,083	9,592	0,000***
27	Güçlü karakter	0,636	4,57	4,48	0,692	3,695	0,000***
28	Çocuk yapma potansiyeli	0,843	4,11	3,66	1,140	12,090	0,000***
29	Çocuk bakımından anlama	0,869	3,99	3,69	1,060	8,564	0,000***
30	Temiz/Bakımlı	0,487	4,72	4,63	0,588	4,662	0,000***
31	Sadık	0,367	4,88	4,81	0,464	4,281	0,000***
32	Ruhen sağlıklı	0,511	4,74	4,64	0,618	4,861	0,000***
33	Beden sağlıklı	0,713	4,39	4,18	0,841	7,347	0,000***
34	Fiziksel olarak çekici	0,909	3,78	3,72	0,957	1,788	0,074
35	Olgun	0,652	4,49	4,34	0,752	5,639	0,000***
36	Giyim kuşamıma saygılı	0,684	4,39	4,26	0,794	4,867	0,000***
37	Bakir/Bakire	1,251	4,03	3,16	1,551	16,727	0,000***
38	Ailelerin kültürel benzerliği	0,755	4,26	3,42	1,136	23,127	0,000***

(Devam ediyor)

Tablo 13. Üniversite Öğrencilerinin Potansiyel Eşin Etnik Yapısına Göre Tercih Ettikleri Özellikler (Devamı)

Mad. No	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler	Etnik Yapısı BAO		Etnik Yapısı BÖD		t	Sig. (2-tailed)
		s	\bar{x}	\bar{x}	s		
39	Sportif	0,977	3,53	3,38	1,015	4,181	0,000***
40	Sanatsever	1,026	3,20	3,33	1,084	-3,333	0,001**
41	İlgilerin benzerliği	0,901	3,87	3,70	0,944	5,276	0,000***
42	Dünya görüşünün benzerliği	0,866	3,99	3,73	0,989	7,628	0,000***
43	Kadın-erkek eşitliğine inanma	1,033	4,01	4,05	1,064	-0,848	0,396
44	Çağdaş	0,873	4,21	4,29	0,875	-2,632	0,009**
45	Enerjik	0,827	4,17	4,13	0,808	1,325	0,185
46	Girişken	0,829	4,23	4,12	0,834	3,543	0,000***
47	İyi yemek yapma	1,117	3,51	3,51	1,185	0,044	0,965
48	Koruyucu	0,718	4,54	4,24	0,884	9,892	0,000***
49	İlk kez evlenme	0,859	4,52	3,75	1,401	17,559	0,000***
50	Beni sevmesi	0,222	4,96	4,90	0,341	4,634	0,000***

p<.01; *p<.001

Benimle Aynı Olmalı (BAO), (n=1272); Benim için Önemli Değil (BÖD), (n=1905).

Potansiyel eşin etnik yapısına ilişkin tercihlerine göre, üniversite öğrencilerinin tercih ettikleri her bir özellikten elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farklar t-testi ile analiz edilerek Tablo 14’de sunulmuştur. Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin (n=3177) 1272’si, eşin etnik yapısının kendisinininki ile “aynı olmasını” (BAO) tercih ederken, 1905’i bunun kendileri için “önemli olmadığını” (BÖD) belirtmişlerdir. BAO ve BÖD grubunda yer alan öğrencilerin, potansiyel eşte tercih ettikleri 50 özelliğin, 41’inden elde ettikleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak manidar bir fark bulunmuştur. BAO ve BÖD gruplarına göre, aralarında farkın manidar bulunduğu 41 özellikten 38’i, BAO grubu tarafından daha önemli ölçüde önemsenmiştir. Diğer yandan BÖD grubu tarafındansa, sadece üç özellik görece daha fazla oranda önemsenmiştir. Eşin etnik yapısına ilişkin tutumlarına göre iki grup arasındaki farkın anlamlı bulunduğu bu özellikler, özelliklere ilişkin puan ortalamaları göz önüne alınarak manidarlık düzeyleri ile birlikte aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Buna göre BAO grubunda yer alan öğrencilerin lehine gözlenen özellikler, potansiyel eşin merhametli, zengin, romantik, kararlı, duygusal, sorumlu, özgüvenli, dindar, sevecen, cömert, nezaketli, gelenek ve göreneklerine bağlı, çalışkan, fedakar, iyi bir iş ve statü sahibi, güçlü karakterli, çocuk yapma potansiyeline sahip, çocuk bakımından

anlıyor, temiz/bakımlı, sadık, ruhen ve bedenen sağlıklı, olgun, giyim kuşamıma saygılı, bakir/bakire, ailelerin kültürel olarak benzer, sportif, ilgileri benzer, dünya görüşü benzer, girişken, koruyucu, ilk kez evleniyor, beni seviyor ($p<.001$), dürüst, saygılı, hoşgörülü, mantıklı, güzel/yakışıklı ($p<.01$) olması şeklinde gözlenmiştir.

BÖD grubunda yer alan öğrenciler ise, potansiyel eşin çağdaş, entelektüel ve sanatsever ($p<.01$) olması özelliklerini, BAO grubuna göre daha yüksek oranda tercih etmiştir.

Aralarında istatistiksel olarak manidar bir fark bulunamayan dokuz özellik ise her iki grup tarafından da aynı ölçüde tercih edilmiştir. Diğer bir söyleyişle, eşin hamarat, zeki, güvenilir, sosyal, espritüel, fiziksel olarak çekici, kadın erkek eşitliğine inanıyor, enerjik ve iyi yemek yapıyor olması özelliklerine her iki grup tarafından da eşit ölçüde vurgu yapılmıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırmada incelenen alt problemlere ilişkin bulguların tartışma ve yorumuna yer verilmiştir. Üniversite öğrencilerinin potansiyel eşte tercih ettikleri özellikler, bağımsız değişkenler açısından tartışılmış ve yorumlanmıştır. Araştırma problemi kapsamında elde edilen bulguların tartışma ve yorumu, eş seçme eğilimleri ile ilgili alt problemlerin izlediği sıraya göre sunulmuştur. ESTÖ'nün geçerlik ve güvenilirliği ile ilgili alt probleme, araştırmanın bulgular kısmında değinildiği için bu bölümde yer verilmemiştir.

5.1. Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerinin Önem Sırasına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerinin önem derecelerine göre nasıl sıralandığı alt problem olarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin, eş seçme tercihlerinde ilk on sırada yer verdikleri özelliklerin, sırasıyla eş tarafından sevilme, dürüst, güvenilir, sadık, saygılı, sorumluluk sahibi, ruhen sağlıklı, hoşgörülü, temiz/bakımlı ve merhametli olma şeklinde izlendiği görülmüştür. Bu bulguların, diğer bazı araştırma bulgularıyla (Buss, 1994; Bacanlı, 2001; Yıldırım, 2007) paralellik taşıdığı gözlenmiştir. Bu özelliklerin, hem bireysel hem de toplumsal ilişkileri anlamlı ve kalıcı kılan nitelikler olduğu düşünülmüştür. Dolayısıyla Buss'un da (1994), belirttiği gibi bu özellikler, eş seçiminden çok, evliliğin sürdürülmesinde daha belirgin rol oynayan temel niteliklerdendir. Evlenme iradesine sahip olarak birbirleriyle yaşamlarını birleştirmek üzere karar kılan iki kişinin amacı, bu birlikteliği ömür boyu devam ettirmektir. O halde üniversite öğrencilerinin, bir ilişkinin sürdürülebilmesinde önemli rol oynayan bu özellikleri ilk sıralarda tercih etmekle, ömür boyu sürdürmeyi planladıkları bir aile kurmak istedikleri söylenebilir.

Elli özellik içinde, görece daha az tercih edilen 10 özellik ise, eşin duygusal, bakir/bakire, iyi yemek yapıyor, hamarat, güzel/yakışıklı, entelektüel, sportif,

sanatsever, dindar ve zengin olması şeklinde sıralanmıştır. Duygusal olmanın, yaşamın güçlükleri karşısında daha hassas, kırılabilir ve güçsüz bir yapıya sahip olmakla eşdeğer tutulmuş olabileceği düşünülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, duygusallık özelliğinin, Türk kültüründe, özellikle erkekte çok fazla bulunması istenen bir özellik olmadığı söylenebilir. Eşin bakir/bakire olması özelliğinin 42. sırada yer alması, toplumumuzun geleneksel kültür yapısıyla uygunluk taşımamaktadır. Ceylan'ın (1994), Cumhuriyet Üniversitesi öğrencileri ile yaptığı bir araştırmada bekaret, öğrencilerin büyük çoğunluğu tarafından potansiyel eşte önemsenen bir özellik olarak kaydedilmiştir. Bacanlı'nın (2001), müstakbel eşte aranan özellikler araştırmasında ise, eşte tercih edilen 18 özellik içinde, Ankaralı öğrencilerden oluşan grup tarafından 10. sırada önemsenen bekaret; Konyalı öğrenciler grubunda yedinci sırada yer almıştır. Buss'un (1989), 37 farklı kültür ile yaptığı kültürlerarası araştırmasında da eşin bakire olması özelliği, kızlarda 18. erkeklerde 16. sırada yer almıştır. Kaya'nın (2002) Hacettepe Üniversitesi öğrencileri ile yaptığı araştırmada, öğrencilerin %54,6'sı eşin bakir/bakire olmasını önemserken, %45,6'sı bunu önemli görmemiştir. Yıldırım'ın (2007) 2003-2004 öğretim yılı, Hacettepe Üniversitesi öğrencileri ile yaptığı araştırmadaysa, bekaret eşte arzu edilen özellikler listesinin en son sırasında yer almıştır. Bununla beraber Ondaş (2007) tarafından Gazi, Hacettepe ve Ankara Üniversitesi öğrencileri ile yapılan araştırmada ise, öğrencilerin eşin bakir/bakire olmasını yüksek oranda tercih ettikleri gözlenmiştir. Öğrencilerin potansiyel eşin bakir/bakire olması konusundaki beklentilerinin, araştırmaların kronolojik sırası ve yapıldığı evrene göre farklılık gösterdiği görülmekle birlikte, bu özelliğin eşte giderek daha az aranan bir nitelik olduğu söylenebilir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2003) sonuçları incelendiğinde, ilk cinsel deneyim yaşının oldukça düştüğü görülmektedir. Bu sonuçlara göre 15-19 yaş grubunun %15,5'inin, 20-24 yaş grubunun ise %60,7'sinin cinsel deneyim yaşadığı saptanmıştır (Akt., Güneş, Koluçak, Güneş ve Aylaz, 2009).

İyi yemek yapma ve hamarat olma özellikleri de, potansiyel eşte tercih edilen son 10 özellik içinde 43. ve 44. sıralarda yer almıştır. İyi yemek yapma ve hamarat olma, geleneksel Türk kültür yapısı içinde erkeklerden ziyade kadınlara yüklenen rollerdendir. Dolayısıyla bu iki özelliğin görece daha az tercih edilmiş olmasının bir nedeni, cinsiyet faktöründen etkilenmiş olabileceğidir. Ayrıca kadınların iş yaşamında geçmişe göre artan oranda yer almaları, buna bağlı olarak evin temizliği, tertip ve düzeni ve mutfak

işleri gibi uğraşlara ayırabilecekleri yeterli zamanlarının olmaması, erkeklerin bu konulardaki tutumlarının değişmiş olabileceğini de düşündürmüştür. Potansiyel eşin güzel/yakışıklı olmasının, son sıralarda tercih edilmesi dikkati çekmiştir. Öğrencilerin evliliğin sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi ve doğacak çocukların iyi bir biçimde yetiştirilmesi gibi zorlu görevlerin üstesinden gelmede, eşin güzel/yakışıklı olmasını önemli bir özellik olarak değerlendirmedikleri düşünülmüştür. Ancak, bunun yanında eşin fiziksel olarak çekici olmasının 37. sırada önemszenmesi de dikkati çeken diğer bir nokta olmuştur. Her iki özellik de birbirlerine çok yakın anlamları çağrıştırmakla beraber, eşin fiziksel olarak çekici olmasının, güzel ve yakışıklı olmasına göre daha çok tercih edilen bir özellik olduğu görülmüştür. Dolayısıyla fiziksel çekiciliğin, bir olasılıkla güzel/yakışıklı olmayı da içine alan, bununla birlikte daha etkileyici niteliği olan bir özellik olarak algılanmış olabileceği söylenebilir.

Bir ülkenin aydın kitesinin oluşumuna kaynaklık ve öncülük etmesi beklenen üniversite öğrencileri tarafından, eşin entelektüel, sanatsever ve sportif olması özelliklerinin son sıralarda anılması ilginç bulunmuştur. Bu niteliklerin öğrencilerce, evlilikte yaşanabilecek olası sorunlarla baş etmede, evlilik ve eve ilişkin sorumlulukların üstesinden gelmede ve çocuk yetiştirmede pratik katkılar sağlayabilecek özellikler olmadığı şeklinde değerlendirilmiş olabileceği düşünülmüştür.

Eşin dindar ve zengin olması özelliklerinin en son sırada yer alan iki özellik olduğu görülmüştür. Bu araştırma bulguları, birçok araştırma bulgusu ile benzerlik göstermektedir (Buss, 1989; Bacanlı, 2001; Yıldırım, 2007). Ancak Bacanlı'nın (2001) araştırmasında, dini inanç benzerliği, Konyalı öğrenciler tarafından 18 özellik içinde ilk dördüncü sırada yer almıştır. Bener'in (2011) Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri ile dindarlık ve eş seçimi ilişkisini ortaya koymaya yönelik yaptığı araştırmada ise, öğrenciler eş seçiminde ilk tercihlerinin dindarlık olduğunu belirtmişlerdir. Dindarlık, kuşkusuz içinde yaşanılan toplumun dine ilişkin tutum ve değer yargılarından etkilenen ve bunları etkileyen görece bir olgudur. Bireyin ya da toplumun dindarlığa ilişkin tutumları belli kalıplar içerisinde anlam bulur. Bu kalıplar birey ya da toplumun birçok alana ilişkin tutumlarını kendi özneliği içerisinde oluşturduğu kurallar silsilesiyle sınırlar. Bu konuda daha tutucu ve gelenekçi çevrelerde yaşayan insanların, bu sınırlar içinde kararlarına yön verdikleri, bununla birlikte daha

çağdaş ve gelişmeye açık toplumlarda yaşayanların da bu sınırlar dışına çıkarak, kararlarında daha bağımsız bir yol izledikleri söylenebilir. Böylelikle eşin dindar olması beklentisinin, bireyin içinde yaşadığı toplumun konuya bakış açısından önemli ölçüde etkilenmiş olabileceği düşünülmüştür.

Araştırmada, eşin çalışkan, zeki, iyi bir iş ve statü sahibi olma özelliklerine sırasıyla 22. 23. ve 36. sıralarda yer verilirken, zengin olması özelliğinin en son sırada tercih edilmesi dikkat çekmiştir. İlk üç özelliğin, eşin para kazanma kapasitesi ile ilgili niteliklere işaret ettiği düşünülürse, zenginliğin en az tercih edilen özellik olarak vurgulanması düşündürücü bulunmuştur. Ancak kişilerarası ilişkilerde paranın belirleyici bir faktör olarak öne çıkartılması, Türk kültürünün değer yargıları içinde hoş karşılanmayan bir durumdur. Diğer bir açıdan bakıldığında eşin zengin olmasının daha çok ailesinin ekonomik gücüne işaret ettiği, bunun yanında çalışkan, zeki, iyi bir iş ve statü sahibi olmasının ise, evlilik birlikteliği içinde elde edilecek bir ekonomik iyiliğe işaret etmiş olabileceği düşünülebilir. Dolayısıyla öğrencilerin, evliliklerini birlikte çabalayarak sağlayacakları ekonomik iyilik içinde sürdürmeyi daha fazla önemsemiş olabilecekleri düşünülmüştür.

5.2. Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Önem Sırasına İlişkin Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerinin nasıl sıralandığı alt problem olarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre kızlar ve erkekler tarafından ilk on sıra içinde aynı özellikler tercih edilmiştir. Bu özellikler, eşin beni sevmesi, dürüst, güvenilir, sadık ve saygılı, temiz/bakımlı, hoşgörülü, ruhen sağlıklı, sorumluluk sahibi ve merhametli olması şeklinde yer almıştır. Bu özelliklerden, potansiyel eşin temiz/bakımlı, hoşgörülü, ruhen sağlıklı ve sorumluluk sahibi olması özellikleri her ne kadar aynı sıralarda çakışmasalar da, iki grup tarafından da ilk on sıra içinde belirtilmiştir. İlk beş sırada ise, eş tarafından sevilme, eşin dürüst, güvenilir, sadık ve saygılı olması biçiminde yer alan özelliklerine, iki grup tarafından da aynı sıralarda birbirleri ile çakışacak şekilde yer verilmiştir. Eşin merhametli olma özelliğine de gruplar kendi sıraları içinde aynı şekilde 10. sırada yer vermişlerdir. Eşin zengin olması özelliğine, her iki grup tarafından da eşte tercih edilen özellikler içinde tekrar en

son sırada yer verilmiştir. Diğer 39 özelliğe ise gruplar, birbirlerinden az ya da çok farkla değişen sıralarda yer vermişlerdir. Hem kızlar hem de erkeklerin bir ilişkinin önemli nitelikleri olarak değerlendirilebilecek özelliklere, ilk on sırada yer vermelerinin, evliliği sağlam temeller üzerinde inşa etmek istemelerinin bir göstergesi olabileceği düşünülmüştür. İlk beş sırada yer alan özellikler açısından değerlendirildiğinde, kız ve erkeklerin öncelikli olarak içinde sevgi olmayan bir evliliğe sıcak bakmadıkları düşünülmüştür. Hemen ardından sıralanan dört özelliğe bakıldığında, her iki grup da evlilik ilişkisinin dürüst, güvenilir, sadık ve saygılı bir eşle yürütülebileceği kanaati üzerinde hemfikir olmuşlardır. Temiz/bakımlı, hoşgörülü, ruhen sağlıklı, sorumluluk sahibi özelliklerine, sırasıyla erkekler tarafından 6. 7. 8. ve 9. sıralarda yer verilirken, kızlar bu özelliklere 9. 8. 7. ve 6. sıralarda yer vermiştir. Diğer bir söyleyişle erkek öğrenciler, potansiyel eşlerinin temiz olması özelliğini kendi gruplarının öncelikleri içinde 6. sırada vurgularken, kız öğrenciler bu özelliği 9. sırada önemsemişlerdir. Bununla birlikte 6. ve 9. sıra aralığında yer alan özelliklerin, gruplar tarafından birbirlerine oldukça yakın sıralarda vurgulandığı, dolayısıyla her iki grup tarafından da oldukça önemsenen özellikler olduğu düşünülmüştür. Eşin merhametli olması özelliğinin, her iki grup tarafından 10. sırada vurgulanması, öğrencilerin evliliğe ilişkin sorumlulukları paylaşma ve evlilikte yaşanabilecek olası sorunları işbirliği içinde ele alma beklentilerinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Literatür incelendiğinde, eşlerin tek başlarına altından kalkabilecekleri ağır ve baş etmeleri zor görevlerle karşılaştıkları durumlar olarak karakterize edilen fazla yüklenmenin, eş tükenmişliğini artıran değişkenlerden birisi olduğu ifade edilmektedir (Pines, 1996). Pines (1996), fazla yüklenme duygusunun yaşanma sıklığı arttıkça, tükenmişliğin de o düzeyde artacağına işaret etmektedir. Bu durumda kız ve erkek öğrencilerin, evliliğin sorumluluklarını üstlenmede ve karşılaştıkları sorunları çözmede potansiyel eşlerinden özveri ve destek bekledikleri yönünde bir eğilim içinde oldukları düşünülmüştür. Diğer yandan hem kızlar hem de erkekler, potansiyel eşte zenginliği en az önemsedikleri bir özellik olarak değerlendirmişlerdir.

Kadın ve erkek eşitliğine inanma özelliğine, kızlar tarafından 24. sırada vurgu yapılırken, erkekler tarafından 42. sırada yer verilmesi dikkati çekmiştir. Bu tablo, erkeklerin hala erkek egemen aile yapısının izlerini taşıdıkları yönünde değerlendirilmiştir. Araştırmada diğer birkaç özelliğin tercihinine ilişkin bulgular da bu

yorumu destekler niteliktedir. Örneğin erkekler ve kızlar arasındaki sıra farkı en yüksek kaydedilen özelliğin iyi yemek yapma olduğu görülmüştür. Kızlar bu özelliği 49. sıraya koyarken, erkekler 24. sırada ifade etmişlerdir. Ayrıca, aralarında önemli sıra farkı bulunan şu iki özellik incelendiğinde, kızlar potansiyel eşin hamarat ve çocuk bakımından anlıyor olma özelliklerini sırasıyla 48. ve 38. sıralarda vurgulamış, buna karşın erkekler, aynı özelliklere 31. ve 29. sıralarda yer vermişlerdir. Diğer bir söyleyişle kızlar kendi grupları içinde, erkeklerde bu özelliklerin olup olmamasına, diğer bazı özelliklere göre önemli bir farkla daha son sıralarda yer verirken, erkekler bu özellikleri kendi grupları içinde kızlardan daha ön sıralarda belirtmişlerdir. Toplumdaki egemen düşünceler kısmen değişse bile günümüzün birçok toplumunda, özellikle endüstriyel toplumlarda, roller genel olarak kaynakları sağlayan kişi (erkek) ve evle ilgilenen kişi (kadın) olarak dağılmaktadır (Kite, 1996; Eagly, Wood ve Diekman, 2000). Dolayısıyla eşin hamarat, iyi yemek yapma ve çocuk bakımından anlıyor olma özelliklerinin daha çok kızlara yüklenen sorumluluklar içinde yer aldığı, ayrıca bu durumun kızlar tarafından kısmen de olsa benimsenerek korunduğu görülmektedir. Bir diğer söyleyişle Kite, (1996), Eagly ve arkadaşlarının da (2000) ifade ettiği gibi, evle ilgilenme rolünün, toplumdaki egemen düşüncelerin değişmesine rağmen hala toplumsal cinsiyet rolüne bağlı olarak, daha çok kadın tarafından üstlenildiği görülmektedir.

Kız ve erkeklerin tercih ettikleri özelliklerden, aralarında önemli fark bulunan ikisi, eşin bakir/bakire ve ilk kez evleniyor olması şeklinde gözlenmiştir. Kızlar erkeklere göre eş seçiminde, bu iki koşulun sağlanmasını daha geri sıralarda ifade ederken, erkekler kızlarla aynı düşünmemişlerdir. Eşin bakir/bakire olması, kızlarda 47. sırada yer verilen bir özellikken, erkeklerde 30. sıralarda ve hatta cinsler arasındaki sıra farkının en yüksek gözlendiği özelliklerden birisi olarak kaydedilmiştir. Ayrıca eşin ilk kez evleniyor olmasına, erkekler 16. sırada yer verirken, kızlar bu özelliği 31. sırada önemsemişlerdir. Diğer bir söyleyişle erkekler eşlerinin hem bakire hem de ilk kez evleniyor olmalarını, kızlara göre önemli ölçüde daha ön sıralarda belirtmişlerdir. Kızların gözüyle bakıldığında, potansiyel eşte tercih edilen 50 özellik içinde, eşlerinin bakir olması 48. ilk kez evleniyor olması da 31. sırada önem sunmuştur. Burada dikkati çeken bir nokta, kızların potansiyel eşlerinin başlarından daha önce bir evlilik geçmiş olmasına, eşte aradıkları diğer bazı özelliklere göre daha alt sıralarda yer

vermiş olmalarıdır. Her iki grup da kendi içlerinde değerlendirildiğinde, erkeklerin evlenecekleri eşin daha önce bir evlilik yapmış olmasını, bakire olmamasına göre daha az tolere ettikleri görülmüştür; çünkü erkekler bu özelliklerden ilkinde 16. ikincisine ise 30. sırada ye vermişlerdir. Kızlar da, kendi gruplarındaki öncelik sıraları göz önüne alındığında, erkeklerle benzer biçimde eşlerinin bakir olmamasına, daha önce bir evlilik yapmış olmasından daha kabul edilebilir yaklaşmışlardır; çünkü kızlarda da bu özelliklerden ilkinde 47. sırada, ikincisini ise 31. sırada belirtmişlerdir. Eşin bakir/bakire ve ilk kez evleniyor olması konusunda kız öğrenciler erkeklere göre daha esnek davranmışlardır. Geleneksel Türk kültürü içinde değerlendirildiğinde, boşanmanın en çok kadına zarar vereceği düşünülür. Geleneksel toplumsal yapı, eşinden ayrılmış bir erkek için genelde “erkeğin dulu olmaz” şeklinde bir algı ve telkine sahiptir. Diğer yandan aynı kültürel yapı içinde, eşinden ayrılmış kadın için “dul karı” şeklinde, aşağılama ve dışlamayı içeren bir takım yakıştırmalar söz konusudur. Hatta boşanmış bir kadının toplum içinde davranışlarında daha ölçülü olması beklenir. Ayrıca erkeğin evlilik öncesinde cinsel ilişki yaşaması pek yadırganmazken, kadınlar bu konuda oldukça yoğun bir baskı altında tutulur. Dolayısıyla araştırma kapsamındaki öğrencilerin, bu iki özellik açısından, Türk toplumunun cinsiyete özgü davranışlara ilişkin yaptığı tanımlamalar ve çizdiği sınırlar içinde hareket ettikleri söylenebilir. Türkarıslan ve Yurtkuran (2007) tarafından Türkiye’de, 1658 üniversite son sınıf öğrencisi ile yapılan bir araştırmada “daha önce başından bir evlilik geçmiş kişi ile evlenir misiniz?” sorusuna, kız öğrencilerin 29,8’i, erkek öğrencilerin %24,8’i evet yanıtını vermişlerdir. Bu oranlar incelendiğinde, özellikle ilk evliliklerini yapacak olan gençlerin, evlenecekleri kişinin başından bir evlilik geçmesine çok soğuk bakmadıkları dikkati çekmiştir. Bu araştırmada da, her iki grup tarafından eşin ilk kez evleniyor olması, bakire olmamasından daha tolere edilebilir bulunmuştur. Diğeri bir ifade ile potansiyel eşin cinselliği bir evlilik ilişkisi içinde yaşamış olması, evlilik dışı yaşamış olmasına göre daha hoşgörü ile karşılanmıştır. Dikkati çeken bir diğeri nokta da, Türk geleneksel kültür yapısı içinde, evlenilecek kadında aranan bekaretin, bu araştırma kapsamı içinde yer alan erkekler tarafından ilk sıralarda anılmaması olmuştur. Dolayısıyla, geleneksel kültür içinde evlenilecek kızın bakire olmasına ilişkin katı yargının, gitgide daha esnek bir tutuma dönüşmekte olduğu düşünölmüştür.

Potansiyel eşin iyi bir işi ve statüsü olması, kızlar tarafından 30. sırada belirtilirken, erkekler bu özelliğe 48. sırada yer vermişleridir. Eş seçme tercihleri konusunda yapılan yerli veya yabancı kaynaklı araştırmaların çoğu, kızların, evlenecekleri eşin para kazanma kapasitesine ve bu kapasiteye işaret eden özelliklerine, erkeklerden daha fazla önem verdiklerini ortaya koymuştur (Tütengil, 1978; Buss ve Barners, 1986; Durmazkul, 1991; Sprecher ve ark., 1994; Knox ve ark. 1997; Aytaç ve Bayram, 2001; Bacanlı, 2001; Toro-Morn ve Sprecher, 2003; Yıldırım, 2007; Bugay ve Tezer, 2008; Buss, 2009; Eastwick, 2009; Türkarlan ve Süleymanov, 2010; Shipman, 2011). Evrimci kuramın bakış açısıyla değerlendirilecek olursa, kadınlar evrim sürecinde kendisine ve doğacak çocuklarına bakabilecek, onları bırakıp gitmeyecek erkeklerle eşleşmeleri gerektiğini öğrenmişlerdir (Buss, 1999). Buss'a (1994), göre kadınlar, erkeklerden genelde ebeveyn olarak yatırım olanakları istemektedirler. Bir başka söyleyişle çocuklarına ve kendisine uzun süreli yatırım yapacak, kendisini hamile bıraktıktan sonra terk etmeyecek eş aramaktadırlar. Bu doğrultuda değerlendirildiğinde, araştırma kapsamına alınan kızların, potansiyel eşlerinin iyi bir işi ve statüsü olmasını, erkeklere göre önemli ölçüde bir eş tercihi nedeni olarak gördükleri ve evrimsel kuramın bu yöndeki varsayımına uygun davrandıkları söylenebilir. Ayrıca kızların, eşin sorumluluk sahibi, güçlü karakterli, kararlı, sportif, olgun, cömert, ruhen sağlıklı, özgüvenli, çalışkan, girişken, sosyal ve zeki olmasını erkeklerden daha ön sıralarda belirttikleri dikkate alınır, bu özelliklerin erkeklerin karakter özelliklerinin güçlülüğünü, kazanç kapasitelerinin ve yatırım olanaklarının ipuçlarını ve evliliği sürdürmeye ilişkin inanç ve kararlılığını çağrıştırdığı söylenebilir.

Erkek öğrenciler potansiyel eşin bedenen sağlıklı olmasını 50 özellik içinde 18. sırada vurgularken çocuk yapma potansiyeline sahip olmasını 33. fiziksel olarak çekici olmasını 34. ve güzel olmasını 38. sıralarda önemsemişlerdir. Kız öğrenciler ise eşin bedenen sağlıklı olmasını 25. çocuk yapma potansiyeline sahip olmasını 36. fiziksel olarak çekici olmasını 39. ve yakışıklı olmasını 44. sıralarda önemsemişlerdir. Kız ve erkek öğrenciler bu dört özelliği sıralama bakımından aynı yönü izlemişlerdir. Ancak bu özelliklerden her birine ilişkin olarak, cinsler arasında sıra farkları erkekler lehine gözlenmiştir. Diğer bir söyleyişle, erkek öğrenciler potansiyel eşin bedenen sağlıklı, çocuk yapma potansiyeline sahip, güzel ve fiziksel olarak çekici olmasına, kendi grupları içinde kız öğrencilere göre daha ön sıralarda yer vermişlerdir. Bu yöndeki

bulguların, evrimci kuramın bakış açısına uygun olduğu düşünülmüştür. Buss'a (1999) göre erkekler doğurgan kadınları tercih etmektedirler; çünkü amaç soyun devamını sağlamaktır. Bu kurama göre çekici bir fizik ve güzel görünümün, kadının doğrudan gözlenemeyen üreme sağlığına işaret eden özellikler olduğu varsayılmaktadır. Bu nedenle erkeklerin, sağlıklı ve fiziksel açıdan çekici kadınları eş olarak seçmeye daha eğilimli oldukları ileri sürülmüştür. Dikkati çeken diğer bir nokta da kızlar, eşin koruyucu olması özelliğine erkeklerden oldukça ön sıralarda yer vermişlerdir. Kızlarda 12. sırada tercih edilen bu özellik, erkeklerde 27. sırada yer almıştır. Bu durum kızların evlilikten beklentilerinin daha yüksek ve buna bağlı olarak da evliliğe daha kaygı içeren bir tutumla yaklaşmış olabileceklerini düşündürmüştür. Cinsel stratejiler kuramına göre, uzun dönemli ilişkilerde kadınların üstesinden gelmeleri gereken dört sorundan biri de, kadının hangi erkeğin onu diğerlerinden ve dış tehlikelerden korumaya istekli olduğunu belirleme sorunu olara ifade edilmiştir (Buss ve Schmitt, 1993). Kızlar, erkeklerin ailelerini ve çocuklarını sahiplenmesini, onları çevreden gelebilecek, evliliğin sürdürülmesini tehlikeye sokacak risk içeren müdahalelere karşı savunmasını beklemiş olabilirler. Bu yönüyle ele alındığında kızların, kendilerine ve çocuklarına sahip çıkacak, ailesinin çıkarlarını ve geleceğini daha öncelikli görece bir eş arayışı içinde oldukları söylenebilir. Ayrıca kızların, evlenecekleri kişinin ailesiyle kendi ailesinin kültürel olarak benzer, erkeğin dünya görüşünün ve ilgilerinin kendisinininkine yakın, giyim kuşamına saygılı, çağdaş, entelektüel, sanatsever olma gibi özelliklere, erkeklerden daha ön sıralarda yer verdikleri görülmüştür. Kızların potansiyel eşte bu özelliklere ilişkin beklentilerinin, erkeklerden daha ön sıralarda yer almış olması, birkaç farklı şekilde değerlendirilebilir. Öncelikle kızlar benzer aile değerlerini, dünya görüşünü ve ilgileri öne çıkararak evlilikte yaşanabilecek olası sorunların önüne geçmeyi düşünmüş olabilirler; çünkü benzerlik kuramına göre yaş, etnik köken, din, eğitim, zeka, kişilik özellikleri, fiziksel çekicilik, değerler ve sosyoekonomik faktörler gibi özellikler açısından benzeyen kişilerin, birbirleri ile daha az çatışma yaşayacakları ileri sürülmektedir (Winch, 1958., Akt., Parsons, 1997). Öte yandan, aralarında diğer bazı özelliklere göre önemli bir fark olmamakla birlikte, kızların giyim kuşamlarına saygı duyulması yönündeki beklentileri görece erkeklerden daha ön sırada yer almıştır. Anıl (2011), tarafından yapılan araştırmada, aile büyüklerinin giyim tarzına müdahale etmeleri gençler tarafından çok karışır, %3; karışır %,39; biraz karışır, %44 şeklinde

ifade edilmiştir. Gençlerin %86'sı şu ya da bu şekilde, büyükleri tarafından kıyafetlerine karışıldığını belirtmişlerdir. Geleneksel Türk kültür yapısı içinde özellikle kız çocuklarının kılık kıyafetlerine daha küçük yaşlardan itibaren müdahale edildiği görülebilir. Böylelikle kızların evlenecekleri erkeklerden, bu konuda kendilerine müdahale etmemeleri yönündeki beklentilerinin daha öne çıkmış olabileceği söylenebilir. Bununla birlikte kızların, eşlerinin çağdaş, entelektüel ve sanatsever olma konusundaki tercihlerine de, erkeklere göre daha ön sıralarda yer verdikleri gözlenmiştir. Özellikle çağdaş olma yönündeki beklenti kızlarda 19. sırada belirtilirken, erkekler arasında 25. sırada ifade edilmiştir. Ayrıca erkekler eşin gelenek ve göreneklerine bağlı olmasını 36. kızlar da 43. sırada belirtmişlerdir. Bu özellikler açısından ele alındığında, eş seçme eğilimlerinde kızların daha yeniliğe açık, erkeklerin de daha gelenekçi bir tutum sergiledikleri ifade edilebilir. Bunun yanında, eş seçme tercihleri içinde entelektüel ve sanatsever özelliklerine her iki grup üniversite öğrencisi tarafından da görece son sıralarda yer verilmiş olması düşündürücü bulunmuştur. Eşin nezaketli, sevecen olması özelliklerine erkekler tarafından sırasıyla 12. ve 20. sıralarda yer verilirken, kızlar tarafından nezaketli olması 20. ve sevecen olması da 27. sırada belirtilmiştir. Erkekler, kızların bu özelliklere sahip olmasını kendi grupları içinde, kızlardan daha ön sıralarda belirtmişlerdir. Araştırmanın bu özelliklere ilişkin bulgularından, eşin nezaketli olmasına ilişkin olanı, Bacanlı'nın (2001) ve Buss'un (1989) araştırma bulguları ile benzerlik göstermiştir. Eşin sevecen olması özelliğine erkekler eş seçme tercihleri içinde kızlara göre daha ön sıralarda yer vermişlerdir. Sevecen olmanın, cana yakınlığı, sıcaklığı ve uysallığı çağrıştırdığı düşünülürse, geleneksel Türk kültürü içinde kız kimliğine daha çok uygun görülen bir özellik olduğu söylenebilir. Dolayısıyla erkek öğrencilerin bu tanımlamaya bağlı olarak, eşlerinin sevecen olmalarına, kızlardan daha ön sırada yer verdikleri düşünülmüştür. Ayrıca eşin mantıklı, fedakar ve enerjik olması özellikleri erkekler tarafından kızlara göre az bir farkla daha ön sıralarda belirtilmiştir. Bu özellikler içinde yer alan, eşin fedakar olması özelliğine, erkekler 13. kızlarsa 17. sırada yer vermişlerdir. Bu özelliğe, gruplar tarafından 13-17 sıra aralığında yer verilmesi, kız ver erkeklerin evlilik ilişkisinin karşılıklı özveri ile sürdürülebileceği konusundaki görüş yakınlığını ortaya koymuştur. Diğer yandan eşin mantıklı olması beklentisi de benzer biçimde ilk sıralara yakın sayılabilecek şekilde görece az bir sıra farkı ile erkekler tarafından 11. kızlar

tarafından 12. sırada belirtilmiştir. Her iki grup da bu özelliğe diğer bazı özelliklerden daha ön sıralarda yer vermişlerdir. Mantıklı olmanın, evlilikte karşılaşılabilecek olası sorunlarla etkili biçimde baş etmede daha gerçekçi çözümlere başvurmayı ve azimkar olmayı çağrıştırmış olabileceği düşünülmüştür. Öte yandan, kızlar potansiyel eşin espritüel, romantik, duygusal ve dindar olmasına, tercih edilen 50 özellik içinde sırasıyla 33. 37. 40. ve 46. sıralarda yer verirken, erkekler aynı özellikleri 43. 44. 41. ve 49. sıralarda belirtmişlerdir. Bu dört özellik içinde aralarında görece daha fazla sıra farkı bulunan iki özellik, eşin espritüel ve romantik olması olarak gözlenmiştir. Kız öğrencilerin, evliliğin tekdüzeliğine renk katacak, sorumluluklar ve baş edilmesi güç sorunlar karşısında ağırlaşan ilişkilerine canlılık kazandıracak, gerek yaptığı sürprizlerle ve gerekse hoş sözlerle gönüllerini okşayacak nitelikte bir eşi, erkelere göre daha ön sıralarda tercih ettikleri düşünülmüştür. Kızlar tarafından, eşin duygusal ve dindar olması özellikleri ise görece daha az bir farkla erkelere oranla daha ön sıralarda ifade edilmiştir. Ayrıca her iki grup da, bu iki özelliği alt sıralara daha yakın belirtmişlerdir. İlk bakışta romantik olma ve duygusal olma özelliklerinin birbirlerine yakın anlamları çağrıştırdığı düşünülse de, duygusal olmanın, öğrencilerce sorunlar karşısında heyecana kapılarak mantık dışı tepkiler ortaya koyma, gerçeklikten uzaklaşma, daha kırılğan bir yapıya sahip olma biçiminde algılanmış olabileceği düşünülmüştür. Ayrıca dindar olmanın, farklı tanımlamalara bağlı olarak farklı yüklemeleri içerse de, genel olarak öğrenciler arasında dini tutum ve davranışlarla ilgili bir aşırılığa işaret etmiş olabileceği, böylelikle evliliği zora sokacak bir takım katı beklentileri ve baskıları beraberinde getireceği şeklinde algılanmış olabileceği düşünülmüştür.

5.3. Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerinin manidar olarak farklı olup olmadığı alt problem olarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre, 50 özellikten sadece eşin çocuk yapma potansiyeli dışında kalan 49 özelliğin tamamında, kızlar ve erkekler arasında istatistiksel olarak manidar bir fark olduğu gözlenmiştir. Potansiyel eşin çocuk yapma kapasitesine ilişkin beklenti, her iki cins içinde aynı derecede önemsenen bir özellik olarak kaydedilmiştir. Ayrıca her iki

grup da tercih edilen özelliklerin tamamına yakınından yüksek puanlar elde etmişlerdir. Puan ortalamaları, tercih edilen 49 özelliğin tamamında 3.11-4.95 arasında gözlenmiştir. Sadece eşin zengin olması özelliği için 2.21'e kadar düştüğü gözlenmiştir.

Bu araştırmanın bulguları ile Bacanlı (2001), Yıldırım (2007) ve Keklik'in (2011) eş seçimi konulu araştırma bulguları arasında benzerlikler görülmüştür. Bu araştırmaların tamamında da eş seçimi tercihlerinden elde edilen puanlar oldukça yüksek gözlenmiştir. Ayrıca kız öğrencilerin puanları da, birçok özellikte erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Ortalama puanların yüksek olması, Türk kültüründe evliliğin önemsenen bir kurum olarak varlığını sürdürdüğüne bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Cinsiyete göre aralarındaki farkın istatistiksel olarak manidar bulunduğu özellikler incelendiğinde, 41 özelliğin kız öğrenciler lehine farklı olduğu gözlenmiştir. Diğer bir söyleyişle araştırmaya katılan kız öğrenciler, bu özelliklerin potansiyel eşlerinde bulunmasını, erkeklerden daha yüksek oranda tercih etmişlerdir. Kızların puanlarının, birçok özellikte erkeklerden daha yüksek gözlenmesi, onların evlilikten beklentilerinin ve aile kurumuna attikleri önemin erkeklere göre daha yüksek olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. Türk kültüründe, evlenen kıza, beyaz gelinlikle çıktığı baba ocağına, ancak beyaz kefenle dönebileceği, boşanmış kadına çok hoş gözle bakılmayacağı yönünde birtakım telkin ve yaptırımların yer aldığı düşünülürse, kızların evliliğe daha kaygılı ve buna bağlı olarak da daha seçici ve garantici bir tutum içinde yaklaşmış olabilecekleri söylenebilir.

Kızlar lehine farkın yüksek olduğu bu özellikler potansiyel eşin dürüst, merhametli, zengin, saygılı, hoşgörülü, romantik, mantıklı, kararlı, sorumlu, zeki, güvenilir, sosyal, özgüvenli, espirüel, sevecen, cömert, entelektüel, nezaketli, çalışkan, fedakar, iyi bir iş ve statü sahibi, güçlü karakterli, temiz/bakımlı, sadık, ruhen ve bedenen sağlıklı, olgun, giyim kuşama saygılı, ailelerin kültürel olarak benzer, sportif, sanatsever, ilgilerinin ve dünya görüşünün benzer, kadın erkek eşitliğine inanır, çağdaş, enerjik, girişken, koruyucu, beni seviyor, dindar ve duygusal olması şeklinde izlenmiştir. Bu bulgular aynı zamanda, Bugay ve Tezer'in (2008) Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde, öğrencilerin eşlerinde aradıkları özellikler konulu araştırma bulguları ile de benzerlik göstermiştir. Bu araştırmacılar, geliştirdikleri ölçekte, özgüven, dışa dönüklük, başatlık ve aile-politik görüş benzerliği boyutlarında, kızlar lehine manidar bir fark bulunmuştur.

Bu boyutlara ilişkin özellikler ise kendine güvenen, olgun, kararlı, girişken, eğitilmiş, mizah anlayışına sahip, sağlıklı, zengin, benzer politik görüş ve aile yapısı, baskın, popüler olarak sıralanmıştır. Benzer şekilde bu araştırmada kızlar lehine manidar olarak farkın kaydedildiği özelliklerden bazıları özgüvenli, olgun, kararlı, girişken, sosyal, espritüel, sportif, entelektüel, ruhen ve bedenen sağlıklı, zengin, dünya görüşü ve ailelerin kültürel yapı benzerliği, güçlü karakterli olarak kaydedilmiştir. Dikkat edildiğinde, Bugay ve Tezer'in (2008) kız öğrenciler lehine fark gözledikleri boyutlara ilişkin özellikler ile bu araştırmada yer alan ve kızlar lehine manidar fark gözlenen özellikler arasında yüksek oranda benzerlik olduğu görülmüştür.

Diğer yandan kızlar tarafından erkeklere göre daha yüksek oranda göz önünde tutulan eş tercihi özelliklerinden eşin çalışkan, girişken, zeki, enerjik, cömert, iyi bir iş ve statü sahibi ve zengin olmasının, potansiyel eşin yatırım kapasitesine işaret etmiş olabileceği düşünülmüştür. Cinsel stratejiler kuramına göre uzun dönemli ilişkilerde kendisini ve çocuklarını geçindirebilecek kaynaklara sahip erkeği belirleme, kadının üstesinden gelmesi gereken önemli bir sorun olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında kız öğrencilerin bu yönde taşımış oldukları kaygı ve buna bağlı olarak geliştirdikleri tutumlar, cinsel stratejiler kuramının önermesi ile tutarlılık sergilediği görülmüştür.

Geleneksel Türk kültür yapısı içinde, işi olmayan erkeğe kız vermek pek doğru görülmez. Erkeğin zararlı alışkanlıklarının ve bağımlılıklarının olup olmadığı ile birlikte ne iş yaptığı genellikle merak konusudur; çünkü evin geçimini sağlama sorumluluğunun daha çok erkeğe ait olduğu düşünülür. Araştırmada kızların, erkeğin mal varlığından ziyade gelecekte evliliğin maddi gereksinimlerini karşılama yeterliğine ilişkin kaygılarını daha öne çıkarttıkları düşünülmüştür; çünkü kızlar her ne kadar eşin zengin olması özelliğini erkeklere oranla daha fazla vurgulamış olsalar da, bu özelliğe ilişkin ortalama puan, diğer tüm özelliklere göre en düşük düzeyde kaydedilmiştir. Diğer bir ifade ile kızların, potansiyel eşin var olan ekonomik olanaklarından çok bu olanakları gelecekte sağlayabilme yeterliğini göz önünde tutmuş olabilecekleri düşünülmüştür. Geleneksel Türk kültür yapısı açısından ele alındığında da evlilik çağına gelmiş erkeğin iyi ve sürekli kazanç sağlayan bir iş ve statüye sahip, çalışkan, girişken, tuttuğunu koparan olması gibi niteliklere sahip olması beklenir. Kızın başını boş bırakırsan ya davulcuya ya zurnacıya varır sözü ile sürekli gelir sağlayan bir işi olmayan, miskin,

savurgan, eşi ve çocuklarının gereksinimlerini düşünmeden davranan bir erkeğin iyi bir seçim olmayacağına ilişkin mesaj verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca sosyal rol kuramına göre de insanların, toplumsallaşma sürecinde bir takım kalıp davranışları çevreden kazandıkları belirtilmektedir (Archer, 1996; Yıldırım, 2007). Bu süreç insanın gelişimi, kişiliği ve cinsiyet farklarının oluşumu üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Buna bağlı olarak erkek ve kadınların eş olarak seçecekleri kişilere ilişkin tercihleri de, içinde yaşadıkları toplumun cinsiyete yüklediği görevler doğrultusunda biçimlenebilmektedir. Bu doğrultuda kızların eş seçme eğilimlerinin, Türk toplumunun geleneksel yapısının cinsiyete ilişkin rol dağılımından etkilendiğini söylemek de mümkündür. Diğer yandan potansiyel eş tarafından sevilme, eşin dürüst, güvenilir, sadık, saygılı, sorumlu ve hoşgörülü olması özelliklerinden her iki cins de en yüksek puanları elde etmişlerdir. Bu özelliklerin aynı zamanda kişilerarası ilişkilerde de aranan temel nitelikler olduğu söylenebilir. Diğer bir söyleyişle sadece eşte olması tercih edilen nitelikler olmayıp, kişilerarası ilişkilerin de sürdürülebilir kılınmasında önemli görülen nitelikler olduğu düşünülmektedir. Ancak yine de bu özelliklerden elde edilen puanlar, kızlar lehine daha manidar bir fark göstermiştir. Kızların, bu özelliklere erkeklerden daha fazla önem yüklemeleri, evlilik ilişkisinin sürekliliğine ilişkin beklenti ve kaygılarının daha yüksek olduğu yönünde bir çağrışım yapmıştır.

Kızlar ayrıca eşin nezaketli, sevecen, romantik ve duygusal olması özelliklerine erkelerden daha yüksek oranda vurgu yapmışlardır. Bu dört özellik içinde, eşin nezaketli olmasının her iki cins tarafından da daha yüksek oranda tercih edildiği görülmüştür. Nezaketli olmanın, Türk kültüründe yer alan görgü kuralları içinde daha çok erkeklerden beklenen bir nitelik olduğu düşünülebilir. Örneğin bir bayana yer ve yol vermesi, oturacağı yeri göstermesi, kapıyı önden açması, taşımakta zorluk çektiği yükü hafifletmesi gibi davranışların erkekler için daha çok öne çıkartılan özellikler olduğu söylenebilir.

Sevecen, romantik ve duygusal olma özelliklerinin, kişiliğin daha çok duygusal boyutu ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Ancak bu özelliklerden, duygusal olma özelliğine yapılan vurgu, kız öğrenciler lehine aralarında fark bulunan 41 özellik içinde görece daha düşük bir öneme sahip olmasıyla dikkati çekmiştir. Kızlar lehine farkın manidar olarak gözlendiği bu özelliğe ilişkin her iki grubun da ortalama puanlarının, diğer birçok

özelliğinden elde edilen ortalama puanlara göre daha düşük olduğu gözlenmiştir. Böylelikle eşin duygusal olmasının her iki grup tarafından da eş seçimi tercihleri içinde daha az tercih edilen bir özellik olduğu düşünülmüştür. Bu özelliğın, eş tercihinde daha az önemsenen bir nitelik olarak gözlenmesi, evliliğın zaman zaman aşılması güç sorunları karşısında üretilecek çözümlerin, daha kararlı ve mantığa dayalı yaklaşımlar ortaya koyma becerisine sahip bir eşle mümkün olabileceğı algısının bir yansıması olabileceğı şeklinde değerlendirilmiştir. Eşin sevecen ve romantik olması ise kız öğrenciler tarafından duygusal olma özelliğine göre daha yüksek oranda tercih edilen bir özellik olarak kaydedilmiştir. Bu özelliklerin gelenekselden çok çağdaş toplum kültürüne daha uygun, cinsiyete özgü kalıp davranışlar içinde örgütlenen özellikler olduğu düşünülmüştür. Örneğın evlilik yıldönümü, yaş günü, kadınlar günü, sevgililer günü, anneler günü gibi önemli sayılan anların, daha çok çağdaş toplum kültürü içinde yer alan törensel davranışları kapsadığı söylenebilir. Romantik ve sevecen olmanın bir ölçütü olarak erkeğten beklenen görev, bu günleri aklında tutması ve günün özelliğine ilişkin sürprizler yaparak kadını mutlu etmesidir. Dolayısıyla eşin romantik, sevecen ve duygusal olması özellikleri kızlar tarafından daha çok önemsenen özellikler olarak tercih edilmiştir.

Kızların, eşin çağdaş olması ve kadın erkek eşitliğine inanmasına yönündeki beklentileri erkeklerden manidar düzeyde farklı bulunmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu (2013-Ocak) verilerine bakıldığında kadınların işgücüne katılım oranı %29.3 iken erkeklerin oranı %71.4 olarak belirtilmiştir.

(<http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3570&metod=IlgiliGosterge>)

Ayrıca 2013 yılında parlamentoda bulunan kadın milletvekili sayısı 79 (%14.4) iken, erkek milletvekili sayısı da 469 (%85.6) olarak belirtilmiştir.

(http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim).

İki bin yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, altı ve daha yukarı yaşta kadın nüfusunun yüzde 19.4'ü okuma-yazma bilmezken, 2008 yılı Ankete Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS), sonuçlarına göre bu oran yüzde 12.3'e düşmüştür. Erkeklerde ise okuma-yazma bilmeyenlerin oranı sadece yüzde 3'tür (Akt., Özsoy ve Atlama, 2009). Türkiye'de üniversite öğrencilerinin geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının

belirlenmesi amacıyla yapılan bazı çalışmalarda da erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha geleneksel bakış açısına sahip oldukları bulunmuştur (Aşılı, 2001; Güvenç, 1996; Vefikuluçay, Demirel, Taşkın ve Eroğlu, 2007). Ayrıca Ersoy (2009) tarafından Malatya’da, cinsiyetle ilgili tutum ve davranışların oluşmasında etkili olan faktörleri belirlemek için yapılan bir araştırmada, erkeklerin %34,6 sı, kadınların ise %16,7’si geleneklerine bağlı olduklarını ifade etmişlerdir. Her iki grupta da eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte geleneklere bağlılık konusunda eğilim azalmış ancak bu durum eğitilmiş kadınlarda daha çok belirginleşmiştir. Örneğin eğitilmiş kadınların %3,5’i kendisini geleneklerine bağlı olarak kabul ederken, erkeklerin %24’ü geleneklerine bağlı olduklarını belirtmişlerdir.

Yukarıdaki oransal veriler ve araştırma bulguları açısından değerlendirildiğinde, kadın erkek eşitliği açısından Türkiye’de siyasal, ekonomik ve eğitim alanlarında kadın ve erkekler arasında, kadın aleyhine önemli bir açığın var olduğu gözlenmektedir. Bu durum, kız öğrencilerin evliliğe daha kaygılı yaklaşmalarının önemli bir nedeni olarak değerlendirilebilir. Bu nedene bağlı olarak kız öğrencilerin, potansiyel eşlerinden toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusunda geleneksel kültürün etki ve tercihlerden arınarak kadın erkek eşitliğine dayalı daha çağdaş bir tutum sergilemelerini beklemiş olabilecekleri düşünülmüştür.

Aralarında kızlar lehine farkın manidar olarak gözlemlendiği iki özellik ise potansiyel eşin merhametli ve fedakar olması özellikleridir. Pines’a (1996) göre son yıllarda kadınların sosyal statülerindeki ilerlemelere rağmen ev-meslek birleşimi biçiminde karakterize edilen iki tam zamanlı iş yükünü taşımaları oldukça zor olmaktadır. Özellikle çalışma yaşamı ile birlikte çocuk bakımı ve ev işlerini de bir arada götürmek zorunda kalan kadınlar, meslek kadını, eş ve anne olarak kendisinden beklenen tüm taleplere cevap vermeye çalışmaktadırlar. Geleneksel Türk kültür yapısı içinde ele alındığında, evli kadınlardan evin temizliği, aile üyelerinin beslenmesi, çamaşırlarının yıkanması ve ütülenmesi gibi işleri üstlenmeleri beklenmektedir. Evin geçiminden kocanın sorumlu tutulduğu, kadının ise sadece ev kadınlığı yaptığı ataerkil aile yapısı içinde, bu rollerin geleneksel dağılımlarının çok da çatışma kaynağı olmayacağı düşünülebilir. Ancak üniversiteden mezun olduktan sonra, mesleki formasyonları doğrultusunda bir işte çalışmayı planlayan kız öğrenciler, hem iş hem de evlilik yaşamının sorumluluklarını

bir arada, yalnız başlarına üstlenmek istememişlerdir. Buna bağlı olarak da eşlerinin daha merhametli olmalarını, evle ilgili işler konusunda daha fedakar davranmalarını talep etmişlerdir.

Geleneksel Türk kültürü içinde kadının giyim kuşamına ilişkin olarak, ne giydiği, nasıl giyindiği, ne tür aksesuarları taktığı, makyajını ne kadar yaptığı, kıyafetinin dekoltesi gibi konular zaman zaman eşler arasında çatışma kaynağı olabilmektedir. Kadının giyim kuşamının nasıl olacağı geleneksel kültür tarafından tanımlanmış ve bu konudaki denetleme yetkisi evlilikle birlikte babadan kocaya devredilmiştir. Geleneksel bakış açısına karşı geliştirilen tepkinin bir yansıması olarak, üniversiteli kızlar, potansiyel eşlerinin giyim-kuşamlarına müdahale etmemelerini, bu konudaki tercihlerine saygı duymalarını, erkeklere göre yüksek derecede önemli bir beklenti olarak öne çıkarmışlardır.

Kız öğrenciler potansiyel eşlerinin dünya görüşlerinin, ilgilerinin ve aile yapılarının kendilerinininki ile benzer olmasını erkeklere göre daha yüksek derecede vurgulamışlardır. Bazı araştırmacılara göre sağlıklı bir evliliğin kurulabilmesi için gerekli kimi özellikler aile görgüsü, benzer sosyal çevrelerden gelmek, tarafların görüş ve mizaçlarının birbirine uyması, aynı tip eğlencelerden hoşlanabilmek, arkadaşlık ve sosyal ilişkiler kurabilmek ve ana-babanın evliliği uygun bulması şeklinde ifade edilmiştir (Özkan, 1989 ve Şahinkaya, 1975; Akt., Battal, 2008). Türkarlan ve Yurtkuran'ın (2007), üniversite son sınıf öğrencilerinin evliliğin kuruluşuna ilişkin görüş ve düşünceleri araştırmasında da, kız öğrencilerin %74.8'i evlenecekleri kişinin kendileri ile aynı dünya görüşünü paylaşıyor olmasını istemişlerdir. Eşlerin dünya görüşlerine ilişkin farklılıklarının, bu farklılıklara ilişkin tutum ve yargılarının, aralarında birtakım iletişim çatışmalarına yol açabileceği; çocukların yetiştirilmesi ve eğitimi ile ilgili konularda anlaşmazlıklara neden olabileceği söylenebilir. Aynı zamanda eşlerin ilgilerinin bütünüyle farklı alanlara yönelmesi de, işleri dışında birbirleri ve çocukları ile birlikte geçirebilecekleri en verimli zamanlar üzerinde kısıtlama yaratabilir. Örneğin aile bireyleri ile geçirilen zamanın büyük bir bölümünü televizyon karşısında maç izlemekle geçiren baba, işlerini izleyeceği diziye göre ayarlayan anne ve kendisi ile ilgilenilmediğinden yakınan bir çocuk şeklinde karakterize edilebilecek tipik aile tablosu içinde, gitgide büyüyen ve aşılması zamanla zorlaşan

iletişim sorunlarının kolaylıkla yaşanabileceği söylenebilir. Bir diğer söyleyişle eşler arasındaki ilgi benzerlikleri azaldıkça, birlikte geçirilen zamanın niteliğinin de bundan olumsuz yönde etkileneceği bir gerçektir. Eşlerin eğlence anlayışlarındaki keskin ayrılıklar, hoşça birlikte geçirebilecekleri anları zamanla azaltarak evliliğin verimsiz, sıkıcı ve tekdüze bir biçim almasına yol açabilir.

Türkarşlan ve Yurtkuran'ın (2007) araştırmasında, evleneceği eşi kimin seçeceği sorusuna öğrencilerin büyük çoğunluğu (%81.2), “kararı ben veririm, sonradan ailemin onayını alırım” yanıtını vermişlerdir. Bu yanıtı veren kız öğrencilerin oranı %87.1 iken, erkek öğrencilerin oranı 74.8 olarak gözlenmiştir. Görüldüğü gibi öğrencilerin çoğunluğu evlenecekleri kişi konusunda ilk sözü kendilerinin, son sözü de ailelerinin söyleyeceğini ifade ederek, ailelerinin onayını da dikkate aldıklarını belirtmişlerdir. Türk toplumunda evliliğin sadece iki kişinin bir çatı altında bir araya gelmesi olarak algılanmaması gerektiği, evlilikle birlikte her iki taraftan da akraba, eş ve dostun önemli ölçüde bir araya gelip tanış olduğu ve bu birlikteliğe eşlik etmesi gereğine inanılır. Tatil ve bayramlarda aile ve akraba ziyaretleri özellikle daha küçük yerleşim merkezlerinde hala yaygın biçimde sürdürülmektedir. Bu açıdan ele alındığında evliliği, sadece çiftlerin değil, her iki taraftan aile, akraba ve eş dostu da içine alan bir ilişkiler sistemi olarak düşünmek mümkündür. Böylelikle eşlerin aileleri arasındaki kültür ve eğitim farklarının ve hatta gelir düzeyi dengesizliklerinin evlilikte zamanla çatışmalara yol açabileceği söylenebilir. Bu doğrultuda, araştırmaya katılan kız öğrencilerin taşımış oldukları kaygının, erkek öğrencilere göre önemli düzeyde yüksek olduğu ve buna bağlı olarak da evlenecekleri kişi ile dünya görüşlerinin, aile yapılarının ve ilgilerinin benzer olmasına daha fazla vurgu yaptıkları düşünülmüştür. Ayrıca eş seçiminde iki kişinin birbirlerine ne kadar çok özellik açısından benzerlerse, birbirleri tarafından o oranda çekileceklerini ileri süren benzerlik kuramı açısından ele alındığında da, kız öğrencilerin eşin dünya görüşü, aile yapısı ve ilgileri konusunda benzerliklere daha çok odaklanarak bu kuramın varsayımına uygun davranmış oldukları düşünülmüştür.

Eşin entelektüel ve sanatsever olması özelliklerinin kız öğrenciler tarafından daha fazla vurgulanmakla birlikte her iki grup tarafından da diğer özelliklere göre oldukça az önemsendiği dikkati çekmiştir. Üniversitelerin yarattığı değerler, aktardığı bilgiler ve yaptığı araştırmalarla toplumun aydınlanmasına hizmet eden üst eğitim kurumları

olduğu düşünülürken, öğrencilerin eş seçiminde entelektüel ve sanatsever olma niteliklerine verdikleri önemin görece daha az derecede vurgulanmış olması beklenmedik bir sonuç olarak değerlendirilmiştir. Ancak diğer yandan eşin çağdaş olması özelliği kızların lehine anlamlı bir farkı ortaya koymakla birlikte, her iki cins tarafından da entelektüel ve sanatsever özelliklerine oranla daha fazla vurgulanan bir özellik olarak dikkati çekmiştir. Çağdaş olma özelliğinin, entelektüel ve sanatsever olma özellikleri ile ilişkisiz algılanmış olabileceği akla gelmiştir. Bu noktada çağdaş olmanın belki de kadın erkek arasında, toplumsal cinsiyet rolüne bağlı olarak ortaya çıkan eşitsizlikleri dengeleyecek bir özellik olarak algılanmış olabileceği düşünülmüştür. Entelektüel ve sanatsever olma özelliklerinin ise evlilik yaşamında karşılaşılabilecek sorunlara pratik çözümler üretmede çok fazla etkili olmayacak özellikler olarak algılanmış olduğu söylenebilir. Ayrıca potansiyel eşin dindar olması özelliği de, aynı şekilde her iki cins tarafından görece daha az derecede vurgulanmakla birlikte, bu özelliğe ilişkin farkın, kızlar lehine daha manidar olduğu gözlenmiştir. Kızların bu yöndeki beklentilerinin erkeklere göre daha yüksek olması, erkeklerin eş seçiminde daha geleneksel bir tutum sergiledikleri yönündeki vargı ile bağdaşmamıştır. Ancak ılımlı bir dindarlığın, kızlar tarafından, erkekleri belki de daha eve bağlı kılacak ve zararlı sayılabilecek alışkanlıklardan koruyacak bir özellik olarak değerlendirilmiş olabileceği düşünülmüştür.

Potansiyel eşin ruhen ve bedenen sağlıklı olması, her iki cinsin eş seçimi tercihlerinde görece daha öncelik verilen özelliklerden olmakla birlikte, kız öğrenciler tarafından daha fazla vurgulandığı gözlenmiştir. Bu özellikler içinde ruhen sağlıklı olma özelliğinin, bedenen sağlıklı olmaya göre her iki grup tarafından da daha çok vurgulanması beklendik bir sonuçtur; çünkü ruhen sağlığı bozuk olan bir kişinin, evliliği yürütebilme olasılığının zayıf olduğu düşünülmektedir (Yıldırım, 1992).

Erkek öğrenciler lehine farkın anlamlı olduğu özellikler incelendiğinde ise, bu özellikler eşin güzel, hamarat, çocuk bakımından anlıyor, fiziksel olarak çekici, bakire, iyi yemek yapıyor, ilk kez evleniyor, gelenek ve göreneklerine bağlı olması olarak kaydedilmiştir. Diğer bir ifade ile erkekler, bu özelliklerin potansiyel eşlerinde bulunmasını kızlara göre daha fazla düzeyde önemsemişlerdir. Eş seçiminde cinsler arasındaki farklılıkları açıklayan sosyal rol kuramı açısından bakıldığında, erkeklerin potansiyel eşlerinin

hamarat, çocuk bakımından anlayan, iyi yemek yapan, öncesinde evlenmemiş ve bakire olmasını kızlara göre daha çok önemsemekle, gelenekçi kültür yapısının cinsiyete ilişkin rol ve görev beklentilerine uygun davrandıkları gözlenmiştir. Geleneksel kültür yapıları içinde aile yaşamına ilişkin olarak kadınlardan çocuk bakımı ve temizlik gibi işlerle ilgilenmeleri beklenirken, evlilik öncesi cinsel ilişkide bulunmaları yasaklanmıştır (Dökmen, 2004; Bhasin, 2003; Kimberly ve Mahaffy, 2002). Gönüllü ve İçli'ye (2001) göre toplumun ahlak yapısı ve değer yargıları, kadınlar için evlilik öncesi cinsel birlikteliği kabul edilmez bir davranış olarak görmektedir. Kabul gören davranış ise kadının evlenene kadar bekaretini korumasıdır. Böylece kadının namus ve şerefi erkekler tarafından kontrol edilen ve denetlenen aynı zamanda erkeğin toplumsal konumunu belirleyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Fidan, 2005). Dilbaz'ın (1992), 400 üniversite öğrencisi ile yaptığı araştırmada “evlendiğiniz bayanda bekaret arar mısınız?” sorusuna öğrencilerin %85'i evet cevabını vermiştir. Öztürk'ün (1998) 500 üniversite öğrencisi ile aynı konuda yaptığı araştırmada da öğrencilerin % 55'inin evlenecekleri bayanda bekaretin önemli olduğunu belirttikleri saptanmıştır. Yılmaz, Zeyneloğlu, Kocaöz, Kısa, Taşkın ve Eroğlu, (2009) tarafından Hacettepe Üniversitesi son sınıf öğrencileri ile yapılan araştırmada, çalışma yaşamı ve evlilik yaşamı ile ilgili alanlarda, erkeklerin daha geleneksel görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. “Bir erkeğin evleneceği kadının mutlaka bakire olması gerekir” önermesine erkek öğrencilerin %43.2 gibi önemli bir bölümünün katıldıkları gözlenmiştir. Diğer yandan, bu araştırmada erkek öğrencilerin eşlerinin gelenek ve göreneklere bağlı olması yönündeki beklentilerinin, yukarıda sözü edilen özelliklere ilişkin beklentileri ile uyum içinde olduğu düşünülmüştür. Bir diğer söyleyişle erkekler, kızlardan geleneksel kültürün erkekler lehine olan düzenlemelerini benimsemelerini istemişlerdir. Diğer yandan erkeklerin eşin güzel ve fiziksel olarak çekici olmasına kızlardan daha yüksek derecede vurgu yapmaları, evrimsel kuramın bakış açısıyla değerlendirildiğinde beklendik bir sonuçtur; çünkü bu kuramın en önemli önermelerinden biri, erkeklerin kadınların fiziksel çekiciliklerine önem verdiği yönündedir (Buss, 1999; Pines, 2001). Kadının üreme verimliliğini doğrudan kestirmenin zorluğu karşısında erkekler, bu verimliliğin ipuçları sayılabilecek fiziksel çekicilik ve görünüm güzelliği gibi özellikleri ölçü almışlardır.

5.4. Sınıf Düzeylerine Göre Kız Öğrencilerin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, sınıf düzeylerine göre kız öğrencilerin eş seçme eğilimlerinin manidar olarak farklı olup olmadığı alt problem olarak ele alınmıştır. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgulara göre, potansiyel eşte tercih edilen 50 özellikten 19'u arasında, sınıf düzeylerine göre manidar bir fark gözlenmiştir. Bu özellikler içinde eşin koruyucu ve bakir olması birinci sınıf, diğerleri ise dördüncü sınıf kız öğrencileri lehine farklı bulunmuştur. Farkın dördüncü sınıf kız öğrencileri lehine manidar olduğu bu özellikler, eşin özgüvenli, zeki, çalışkan, entelektüel, saygılı, hamarat, çocuk bakımından anlayan, çocuk yapma potansiyeline sahip sanatsever, duygusal, merhametli, mantıklı, sorumlu, sosyal, espritüel, sevecen, temiz ve bakımlı olması şeklinde kaydedilmiştir. Potansiyel eşte tercih edilen diğer 31 özellik ise her iki grup tarafında da eşit derecede vurgulanmıştır. Ayrıca özelliklere ilişkin elde edilen puan ortalamalarının genelinin yüksek olması, her iki grubun da evliliği oldukça önemsedikleri yönünde değerlendirilmiştir. Aralarında farkın anlamlı bulunduğu özelliklerin, dördüncü sınıf kız öğrenciler lehine sayıca daha fazla olması, bu grubun evliğe görece daha yakın olduğu ile ilişkilendirilmiştir.

Üniversite öğreniminin normal koşullarda, yaklaşık 18-22 yaşlarını kapsadığı düşünülürse, öğrencilerin yetişkinliğe geçiş dönemi olarak adlandırılacak evrenin önemli bir bölümünü üniversitede geçirdikleri söylenebilir. Üniversite yaşamı, gençlerin birçok yeni akademik, kişisel ve sosyal yaşantıyı deneyimledikleri önemli bir süreç olarak nitelendirilebilir. Bu süreçte öğrenciler, üniversitenin akademik ortamına uyum sağlama, akademik beklenti ve talepleri karşılama, girdiği sosyal ortamlar içinde arkadaşlık ilişkilerini geliştirme, karşı cinsle ilişkilerini sorgulama ve bağımsız olmayı başarma gibi birçok yeni durumla baş etmek durumundadır. Bu bağlamda ele alınacak olursa, dördüncü sınıf öğrencilerinin yukarıda sözü edilen alanlara ilişkin sorunlarla baş etmede, hem yaş hem de deneyim yönünden birinci sınıf öğrencilerinin daha ilerisinde oldukları söylenebilir. Ayrıca ailenin önemli bir etki aracı olarak, toplumsal kültürü aktardığı düşünülürse, birinci sınıf öğrencilerinin hala toplumun baskın değer yargılarına bağımlı hareket ettikleri de akla gelebilir. Böylelikle, ailelerinden yeni ayrılmış, üniversite ortamı ile henüz karşılaşmış birinci sınıf kız öğrencilerinin, eşin

koruyucu olmasına ilişkin beklentilerinin, toplumun geleneksel bakış açısından etkilenmiş olabileceği düşünülmüştür; çünkü geleneksel kültür içinde koruma kollama, sahip çıkma, eş ve çocuklarının çıkarlarını gözetme yönündeki beklentilerin, daha çok erkeklere yüklenen roller içerisinde yer aldığı söylenebilir. Diğer yandan toplumun geleneksel bakışı içinde bakire olma özelliği, daha çok erkeklerin kadından beklediği bir özellikken, birinci sınıf kız öğrencileri tarafından, dördüncü sınıf kız öğrencilerine göre daha fazla vurgulanması da dikkat çekmiştir. Birinci sınıf kız öğrencilerinin cinsel deneyimlerini ve cinselliğe bakışlarını ele alan bazı araştırma bulgularına bakıldığında Kaya, Serin ve Genç tarafından (2007), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, eğitim fakültesi birinci sınıf öğrencileri ile yapılan çalışmada, erkek öğrencilerin %25.3'ünün, kız öğrencilerin ise %4.7'sinin cinsel ilişki deneyimi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca diğer bazı çalışmalarda da ilk cinsel deneyim yaşının erkeklerde ortalama 17, kızlarda ise ortalama 19 olduğu bulunmuştur (Gökengin, Yamazhan, Özkaya, Ayтуğ, 2003; Ozan, Aras, Sermin ve Orcin, 2005). Eşin bakire olup olmamasına ilişkin yargının genel toplumsal değerlerle olduğu kadar, içinde bulunulan alt kültürün konuya ilişkin bakış açısından ve bireylerin cinselliğe ilişkin deneyimlerden etkilendiği de söylenebilir. Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin karşı cinsi tanıma, karşı cinsle cinselliği paylaşma konusunda, dördüncü sınıf öğrencilerine göre hem yaşları hem de üniversitede geçirilen süre açısından daha az deneyim sahibi oldukları düşünülebilir. Bu yönüyle ele alındığında, birinci sınıf kız öğrencilerinin, eşin bakir olmamasına, dördüncü sınıfta okuyan kızlara göre daha az esnek yaklaştıkları düşünülmüştür.

Farkın dördüncü sınıf kız öğrenciler lehine manidar bulunduğu özellikler açısından değerlendirildiğinde, özellikle toplumsal cinsiyet rolleri içinde daha çok erkeklerden beklenen roller olduğu düşünülen eşin hamarat, çocuk bakımından anlayan olması özelliklerinin vurgulanması dikkati çekmiştir. Bu konuda üniversite yaşantısının, kız öğrencileri daha çok çağdaş kültürün cinsiyete ilişkin rol tanımları doğrultusunda etkilemiş olabileceği düşünülmüştür; çünkü dördüncü sınıf kız öğrencileri bu konulara ilişkin sorumlulukları eşleri ile paylaşmak istemişlerdir. Ayrıca dördüncü sınıf kız öğrencileri lehine farkın anlamlı olduğu, eşin entelektüel, sanatsever, espritüel ve sosyal olması özelliklerinden ilk üçünün, dördüncü sınıf erkek öğrencilerince de vurgulandığı hatırlanacak olursa, üniversite kültürünün öğrencilerin eş seçme eğilimleri üzerinde en azından bu özellikler açısından olumlu bir etki yarattığını söylemek mümkün olur.

Ayrıca bu özelliklerden sosyal olmanın diğer üç özellik ile bağdaşık olduğu da düşünülebilir. Bir başka söyleyişle entelektüel, sanatsever ve espritüel olma özelliklerinin aynı zamanda sosyal bir kişilik ve kimliğe işaret ettiği de düşünülebilir. Dördüncü sınıf kız öğrencileri bu niteliklere sahip olduklarını düşünmüş ve dolayısıyla eşlerinde de benzer özelliklerin olmasını beklemiş olabilirler; çünkü bu nitelikler aynı zamanda kişinin yaşama bakış açısını, sorunları ele alış biçimlerini, iletişim tarzlarını, çocuk yetiştirme yaklaşımlarını ve hatta karşı cinsle ilişkin tutumlarını da etkileyen nitelikler olarak değerlendirilebilir. Kız grupları arasında anlamlı bir fark yaratmamakla birlikte eşin çağdaş olmasına yönelik beklentinin de hayli yüksek olduğu dikkati çekmiştir. Entelektüel, sanatsever, espritüel ve sosyal olma özellikleri aynı zamanda çağdaş bir kişilik yapısına sahip olmanın da ön gereklilikleri olarak düşünülebilir. Böylelikle dördüncü sınıf kız öğrencilerinin, potansiyel eşlerinde bu özellikleri tercih etmekle, üniversite yaşamları süresince edinmiş oldukları niteliklerine uygun bir seçim yapma kaygısını ortaya koymuş olabilecekleri düşünülmüştür.

Potansiyel eşin zeki, özgüvenli, çalışkan, mantıklı, sorumlu olması özellikleri de dördüncü sınıf kız öğrencileri lehine farkın anlamlı gözlendiği özellikler olarak kaydedilmiştir. Bu özellikler evrimsel kuramın bakış açısıyla ele alındığında, eşin yatırım olanaklarına işaret eden ipuçları olarak değerlendirilebilir. Örneğin, eşin iyi bir iş ve statü sahibi olması özelliği, her ne kadar gruplar açısından aralarında istatistiksel olarak fark gözlenemeyen bir özellik olarak kaydedilse de her iki grup tarafından da yüksek derecede önemsenen bir özellik olarak dikkati çekmiştir. Bu özelliklere ilişkin tercihlerin dördüncü sınıf kızlar tarafından, daha fazla vurgulanmasının bir nedeni olarak, onların evliliğe görece daha yakın oldukları ve dolayısıyla evliliği yürütebilmenin koşullarını sağlama açısından daha gerçekçi ve somut nitelikler üzerinde de yoğunlaşmış olabilecekleri şeklinde değerlendirilmiştir. Böylelikle dördüncü sınıf kız öğrencilerinin bu yönde duydukları kaygıyı, bir bakıma evliliğin maddi gereksinimlerini karşılamada, zekası, kendine güveni, çalışkanlığı, mantığı ve sorumluluk duygusu ile daha potansiyel sunan bir erkeği eş olarak tercih etme biçiminde yansıtmış olabilecekleri düşünülmüştür. Bir diğer söyleyişle bu grupta yer alan öğrencilerin evliliği daha akılcı ölçütleri dikkate alarak değerlendirdikleri söylenebilir. Diğer yandan eşin çocuk yapma potansiyeline ilişkin tercihin manidar bir farkla, dördüncü sınıf kız öğrenciler lehine gözlenmesi de bu yorumu destekler nitelikte bulunmuştur. Evliliği,

sadece birbirini seven iki kişinin bir araya gelerek yaşamayı planladıkları iki kişilik bir birliktelik olarak değerlendirmek eksik olur. Evlikten önemli bir beklenti de, sadece eşler tarafından değil, çoğu zaman eşlerin anne babaları ve diğer yakınları tarafından da merakla beklenen çocuktur. Hatta geleneksel Türk kültürü içinde çocuksuz evlilikler, meyvesiz ağaçlara benzetilerek çiftlerin bir an önce çocuk sahibi olması yönünde baskılar da yer alır. Nitekim görece evliliğe daha yakın yaş grubunda bulunduğu düşünülen kız öğrencilerin bu yöndeki kaygısı da öne çıkarak, potansiyel eşin çocuk yapma yeterliğine ilişkin tercihlerinde anlamlı bir fark yaratmıştır.

Farkın dördüncü sınıf kız öğrenciler lehine manidar olduğu bir diğer özellik de eşin saygılı olması yönünde gözlenmiştir. Geleneksel Türk kültürü açısından ele alındığında saygının, daha çok yaşça küçükten büyüğe, kadından kocaya, statü ve prestij bakımından asttan üste yönünde ve hatta saygı duyulması gereken tarafından tanımlanan biçimsel kalıplar içinde ifade edilmesi beklenen davranış örüntülerinden oluştuğu söylenebilir. Üniversitenin demografik yapısı açısından değerlendirildiğinde, birçok özellik açısından farklı olmakla birlikte yaş ortalaması itibari ile birbirlerine oldukça yakın, daha homojen bir nüfusun varlığından söz edilebilir. Ayrıca üniversiteler, toplumun sosyokültürel açıdan daha seçkin tabakasını oluşturan akademisyenlerin yoğunlukla yer aldığı kurumlardır. Böylelikle öğrencilerin etkileşimde buldukları kişilerin yaşça kendilerine daha yakın, diğer yandan toplumun daha aydın kesimini içeren gruplarından oluştuğu söylenebilir. Bu açıdan ele alındığında üniversite süreci içinde saygıya ilişkin algının, küçükten büyüğe duyulması öngörülenden çok aynı yaş grupları içinde oluşan bireysel farklılıkların hoş görülmesine, kadın ve erkek ayrımcılığını körükleyen gelenekselden çok insan haklarının gözetilmesini vurgulayan çağdaş, statü ve prestij sahibi olandan çok bilgiyi üretip aktarana biçiminde bir tutum ve davranış olarak hem yönünün hem de niteliğinin kısmen de olsa değişime uğramış olabileceği düşünülmüştür. Bu doğrultuda üniversite yaşamı ile daha uzun süre iç içe kalmış dördüncü sınıf kız öğrencilerinin, saygıyı, yukarıda sözü edilen çağdaş ölçütlere daha uygun değerlendirmiş ve bu değerlendirmeye bağlı olarak da potansiyel eşlerinde bu özelliği anlamlı biçimde tercih nedeni olarak vurgulamış olabilecekleri düşünülmüştür.

Diğer yandan eşin merhametli olması özelliği de, dördüncü sınıf kız öğrencileri lehine farkın anlamlı bulunduğu bir özellik olarak kaydedilmiştir. Çalışan bir kadının çocuk dünyaya getirmek, yetiştirmek, konukları ağırlamak ve ev işleri ile ilgilenmek gibi uğraşları yalnız başına üstlenmesi oldukça yıpratıcı olacaktır. Ancak geleneksel yapı içinde, bu işlerin yerine getirilmesinin daha çok kadınlardan beklendiği düşünülecek olursa, erkeğin bu yapıya uygun hareket etmesi, özellikle kadının bir işte çalışıyor olduğu evliliklerde büyük sorunların yaşanmasına neden olacaktır. Nitekim Yıldırım'ın (2007), eş tercihleri araştırmasında da, dördüncü sınıf kız öğrencileri tarafından, potansiyel eşte arzu edilmeyen özellikler içinde, bencillik ve anlayışsızlık, erkeklere göre oldukça fazla vurgulanan nitelikler olarak kaydedilmiştir. Dördüncü sınıf kız öğrencileri, eşin merhametli olması özelliğini, birinci sınıf kızlara göre daha önemli ölçüde vurgulamakla, evliğe ilişkin kaygılarının daha yüksek olduğunu tekrar ortaya koymuşlardır.

Elgün (2003) tarafından toplumsal cinsiyetin oluşumu ile ilgili yapılan bir çalışmada, duygularını kolayca ifade edemeyen, saldırgan gibi özelliklerin daha erkeksi özellikler, duygularını kolayca ifade edebilen, uysal gibi özelliklerin de daha kadınsı özellikler olarak tanımlandığı belirtilmiştir. Bu çalışmada potansiyel eşin sevecen ve duygusal olması özellikleri dördüncü sınıf kız öğrencilerince, birinci sınıf kızlara göre daha önemli ölçüde önemsenen özellikler olarak gözlenmiştir. Bu özelliklerin geleneksel kültür yapısı içinde daha çok kız kimliği ile özdeşleştirilen nitelikler olduğu düşünülürse, dördüncü sınıf kız öğrencilerinin geleneksel kültürün cinsel kimliğe ilişkin bu yöndeki özelliklere ait beklentisinden daha bağımsız davranmış oldukları söylenebilir. Bir başka söyleyişle üniversite yaşamının, kız öğrencilerin erkek kimliğine yönelik geleneksel tutumları üzerinde, en azından bu özelliklere ilişkin olarak esneklik kazandırmış olabileceği düşünülmüştür. Eşin temiz ve bakımlı olması özelliğine ilişkin tercihin de son sınıf kız öğrencileri tarafından daha fazla vurgulandığı gözlenmiştir. Üniversite sürecinin, öğrencilerin hijyen ve sağlık konularında daha bilinçli ve duyarlı davranma, dış görünüm estetiği ile daha ilgili olma yönünde kız öğrencilerde olumlu bir etki yarattığı düşünülmüştür.

5.5. Sınıf Düzeylerine Göre Erkek Öğrencilerin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, sınıf düzeylerine göre erkek öğrencilerin eş seçme eğilimlerinin manidar olarak farklı olup olmadığı alt problem olarak ele alınmıştır. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgulara göre, potansiyel eşte tercih edilen 50 özellikten sadece yedisi arasında manidar bir fark gözlenmiştir. Farkın gözlendiği yedi özelliğin tamamı da dördüncü sınıf erkek öğrencileri lehine kaydedilmiştir. Diğer 43 özellikse, hem birinci hem de dördüncü sınıf erkek öğrencileri tarafından eşit derecede önemsenmiştir. Aralarında dördüncü sınıf öğrencileri lehine farkın gözlendiği özelliklerse eşin entelektüel, saygılı, esprili, sadık, hoşgörülü, nezaketli ve sanatsever olması şeklinde izlenmiştir.

Aralarında istatistiksel olarak fark gözlenen özelliklerin görece az sayıda olması, erkek öğrencilerin üniversite yaşamı süresince eş seçimine ilişkin tercihlerinin çok fazla değişmemiş olabileceği yönünde değerlendirilmiştir. Diğer yandan eşin çocuk bakımından anlıyor, iyi yemek yapıyor, hamarat, bakire olması gibi özellikler açısından dördüncü sınıflar lehine fark çıkmaması beklenmeyen bir bulgu olarak değerlendirilmiştir. Başka bir söyleyişle üniversite yaşamının, erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin algılarında bu özelliklere ilişkin bir fark yaratmadığı düşünülmüştür. Ayrıca eşin çağdaş ve kadın erkek eşitliğine inanıyor olması özelliklerinde de her iki grup birbirlerine oldukça yakın düzeyde ve görece düşük puanlar elde etmişlerdir. Bu bulgular araştırmanın, erkek öğrencilerin eş seçiminde kız öğrencilere göre daha geleneksel bir tutum içinde olduğu yönündeki diğer bulgusu ile tutarlılık sergilemiştir. Diğer bir söyleyişle, üniversitede geçen süre içinde, erkek öğrencilerin eş seçme eğilimlerinin çok fazla farklılaşmadığı düşünülmüştür. Bununla birlikte aralarında fark gözlenen özellikler açısından ele alındığında, özellikle eşin entelektüel, sanatsever ve espritüel olmasının dördüncü sınıflar lehine daha fazla vurgulanması, beklenen bir sonuç olarak değerlendirilmiştir. Üniversitelerin, sadece mesleki yeterlik kazandıran ve araştırma yapan kurumlar olduğu düşünülemez. Bununla birlikte sunduğu birtakım sosyal olanak ve fırsatlarla, gençlerin soran, sorgulayan, eleştiren, üreten bireyler olmasına, estetik değerleri kazanmasına, zeka inceliği ve keskinliğini kullanarak hayat görüşünü yansıtabilme becerisini edinmesine aracılık ve

etki eden kurumlar olduğu da söylenebilir. Sonuç olarak üniversitede geçirilen sürenin, eşte tercih edilen her bir özellik boyutunda olmasa da, en azından potansiyel eşin entelektüel, sanatsever ve espritüel olması özelliklerinin vurgulanmasında etkili olduğu görülmüştür.

Dördüncü sınıf öğrencilerince görece daha fazla vurgulanan özellikler içinde saygı, sadakat, hoşgörü ve nezaketin yer aldığı görülmüştür. Bu özelliklerin, bir ilişkinin sürdürülebilir kılınmasında önemli ve gerekli niteliklerden bazıları olduğu düşünülebilir. Ancak bununla birlikte eş tarafından sevilme, güvenilir, ruhen sağlıklı, dürüst, sorumluluk sahibi, fedakar, kararlı ve olgun olma gibi özelliklerin de bir ilişkinin sürdürülmesine katkı sağlayacak önemli bazı özellikler olduğu ifade edilmektedir (Yıldırım, 2007). Her ne kadar dördüncü sınıf erkek öğrenciler, potansiyel eşlerinin saygılı, sadakatlî, hoşgörülü ve nezaketli olmasına daha fazla vurgu yapmışlarsa da, yukarıda sıralanan tüm özelliklere ilişkin olarak her iki grubun da elde ettikleri puanlar oldukça yüksek bulunmuştur. Sonuç olarak her iki grubun da, evliliğin sağlıklı bir biçimde devam etmesini benzer biçimde önemsedikleri düşünülmüştür. Kişilerarası ilişkilerde de önemsenen ve bir ilişkinin sürdürülebilirliğine işaret eden bu özellikler içinde, gruplar arasında farkın olması kadar, olmaması da manidar bulunmuştur. Diğer taraftan dördüncü sınıf erkek öğrencilerin görece evliliğe daha yakın bir yaşta olmalarına bağlı olarak evlenecekleri eşte saygı, sadakat, hoşgörü ve nezaketi daha fazla önemsemiş olmakla, evlilik ile ilgili kaygılarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuş olabilecekleri de düşünülmüştür.

5.6. Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimlerine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, ailelerinin gelir düzeyine göre üniversite öğrencilerinin potansiyel eşte tercih ettikleri özelliklerin manidar olarak farklı olup olmadığı alt problem olarak ele alınmıştır. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgulara göre, potansiyel eşte tercih edilen 50 özelliğin 28'inden elde edilen puan ortalamaları arasında, gelir gruplarına göre istatistiksel olarak manidar bir fark gözlenmiştir.

Alt gelir grubu (AGG) ve üst gelir grubu (ÜGG) arasında, potansiyel eşte olması istenen özelliklere ilişkin gözlenen 28 farktan, 15'i AGG grubu tarafından görece daha fazla vurgulanmıştır. Bu özellikler, potansiyel eşin merhametli, hoşgörülü, hamarat, dindar, sevecen, cömert, gelenek ve göreneklerine bağlı, çalışkan, fedakar, çocuk bakımından anlıyor, bakir/bakire, ailelerin kültürel olarak benzer, iyi yemek yapıyor, koruyucu ve ilk kez evleniyor olması biçiminde sıralanmıştır. Diğer 13 özelliğe ise, ÜGG tarafından daha fazla vurgu yapılmıştır. Bu özellikler, eşin zengin, güzel/yakışıklı, sosyal, entelektüel, iyi bir iş ve statü sahibi, fiziksel olarak çekici, kadın erkek eşitliğine inanır, çağdaş, enerjik, zeki, özgüvenli, sanatsever ve dünya görüşlerinin benzer olması şeklinde gözlenmiştir.

AGG ve ÜGG grupları tarafından tercih edilen özellikler içinde, aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunanlar özellikler incelendiğinde, AGG öğrencileri tarafından potansiyel eşte tercih edilen özelliklerin birçoğunun, geleneksel toplum yapısının beklentilerini daha çok temsil ettiği görülmüştür. Örneğin dindar, gelenek ve göreneklerine bağlı, ailelerin kültürel olarak benzer, bakir/bakire, ilk kez evleniyor, hamarat ve iyi yemek yapma gibi özelliklerin, daha çok geleneksel kültürün bir eşte olmasını uygun gördüğü nitelikler olduğu söylenebilir. Nitekim Bener (2011), tarafından Süleyman Demirel Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan öğrenciler ile dindarlık ve eş seçimi ilişkisini ortaya koymaya yönelik yapılan bir araştırmada da, ailesinin gelir düzeyini "kötü" olarak nitelendiren öğrencilerin, eşin dindarlık düzeyini en çok vurgulayan öğrenci grubu olduğu gözlenmiştir.

ÜGG öğrencileri tarafından potansiyel eşte tercih edilen özelliklerin birçoğununsa, eşitlikçi-çağdaş toplum yapısının beklentilerini daha çok yansıtmış olabileceği düşünülmüştür. Örneğin eşin çağdaş sosyal, entelektüel, sanatsever, kadın erkek eşitliğine inanır ve benzer dünya görüşüne sahip olması özelliklerinin, daha çok eşitlikçi-çağdaş kültürün bir eşte olması yönündeki beklentileri ile uygunluk taşıdığı düşünülmüştür. Diğer yandan ÜGG öğrencilerinin eşin zengin, iyi bir iş ve statü sahibi olması özelliklerine daha fazla vurgu yapmış olmaları da dikkati çekmiştir. Bunun yanında potansiyel eşin yatırım yeterliğine işaret ettiği düşünülen enerjik, zeki, özgüvenli olma gibi özelliklerin de ÜGG tarafından görece daha anlamlı bir biçimde vurgulandığı görülmüştür. Benzer biçimde Bener'in (2011) araştırmasında da, ailesinin

gelir düzeyini “çok iyi” olarak nitelendiren öğrencilerin, iyi bir meslek ve gelir sahibi olma kriterini, “kötü” olarak nitelendirenlere oranla daha fazla ölçüde önemsedikleri bulunmuştur. Benzer özellikler kuramı açısından değerlendirildiğinde Winch’e (1958) göre ırk, din, sosyoekonomik düzey ve eğitim gibi bazı sosyal faktörler açısından, bireylerin daha çok kendileri gibi olan kişilerle evlenme eğilimi içinde oldukları varsayılmıştır (Akt., Parsons, 1997). Benzer özelliklere sahip kişilerin, evliliklerinde daha az çatışma yaşayacakları iddia edilmiştir. Dolayısıyla ÜGG öğrencilerinin, göz önüne alınan özellikler açısından, kendi sosyoekonomik düzeyleri ile eşdeğer özelliklere sahip kişileri eş olarak tercih etme yönünde bir eğilim içinde oldukları düşünülmüştür.

Ayrıca ÜGG öğrencileri tarafından eşin fiziksel olarak çekici ve güzel/yakışıklı olması özelliklerinin de AGG öğrencilerine göre daha önemli oranda tercih edilen özellikler içinde olduğu görülmüştür. Bener’in (2011) araştırmasında da, benzer bir durum gözlenmiştir. Örneğin ailesinin gelir düzeyi “çok iyi” olarak belirlenen üniversite öğrencilerinin, fiziksel çekiciliği önemli ölçüde tercih ettikleri kaydedilmiştir.

Gelir durumları yüksek ailelerin, evin tertip ve düzeni ve çocukların bakımı gibi işler için genellikle ücret karşılığı tam veya yarı zamanlı yardımcı çalıştırdıkları, evde yemek yapma yerine daha çok hazır gıdaları tükettikleri, dışarıda yemek yeme alışkanlığı ve kültürüne sahip oldukları söylenebilir. Alt gelir düzeyine sahip ailelerin ise yukarıda sözü edilen işler ve alışkanlıklar için ayırabilecekleri maddi kaynaklarının daha kısıtlı olduğu düşünülebilir. Buna bağlı olarak, eve ilişkin yapılması gereken iş yükünün eşler arasında paylaşılması da önemli bir beklenti şekline dönüşmüş ve AGG tarafından eş seçimi tercihlerinde, eşin merhametli ve fedakar olması şeklinde yansıtılmış olabileceği düşünülmüştür. Diğer yandan AGG öğrencilerinin, eş seçimi tercihlerinde geleneksel yapıyla daha uyumlu hareket ettikleri düşünülürse, eşin cömert, koruyucu ve çalışkan olmasına ilişkin tercihlerinde toplumsal cinsiyet rolünden etkilenmiş olabilecekleri söylenebilir. Kesin olmamakla birlikte bu özelliklerin AGG içindeki kız öğrenciler tarafından daha fazla vurgulanmış olabileceği öngörülmüştür. Ayrıca eşin hoşgörülü ve sevecen olmasına ilişkin özellikler de, AGG öğrencileri lehine anlamlı bulunan özellikler olarak kaydedilmiştir.

5.7. Potansiyel Eşin Politik Görüşüne İlişkin Tercihlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimleri Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, potansiyel eşin politik görüşüne ilişkin tercihlerine göre üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerinin manidar olarak farklı olup olmadığı alt problem olarak ele alınmıştır. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgulara göre, eşin politik düşüncesine yönelik olarak benimki ile aynı olmalı (BAO) ve benim için önemli değil (BÖD) şeklinde belirten öğrencilerin, potansiyel eşte tercih ettikleri 50 özelliğin, 27'sinden elde ettikleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak manidar bir fark bulunmuştur. Bu iki grup arasında potansiyel eşte olması tercih edilen özelliklere ilişkin gözlenen 27 farktan, sadece eşin enerjik olması özelliğine, BÖD grubu tarafından daha fazla vurgu yapılması, diğer 26 özelliğin ise BAO grubu tarafından görece daha yüksek oranda tercih edilmesi dikkati çeken bir durum olarak değerlendirilmiştir. Diğer yandan öğrencilerin önemli bir bölümünün (n=2244, %70.6), potansiyel eşin politik düşüncesinin kendilerinininki ile aynı olmasını tercih etmeleri de dikkate değer bir başka bulgu olarak değerlendirilmiştir. Bir diğer söyleyişle BAO grubu, eşin politik görüşünün kendisinininki ile aynı olmasını tercih ederek, eş seçiminde bu yönde bir benzerliğe de vurgu yapmıştır. Bir diğer açıdan ele alındığındaysa, BAO grubunun evliğe daha kaygılı yaklaştığı, buna bağlı olarak da eşte bulunması tercih edilen özelliklere ilişkin daha seçici davrandığını söylemek mümkündür. Bunun yanında gruplar arasında manidar bir fark olmamakla birlikte eş tarafından sevilme, dürüst, sadık, saygılı, hoşgörülü, nezaketli, merhametli ve fedakar olma gibi bir ilişkinin sürdürülebilirliğine işaret eden birçok özelliğin, her iki grup tarafından da yüksek düzeyde vurgulandığı dikkati çekmiştir. Ayrıca eşin güvenilir, sorumlu, kararlı, olgun güçlü karaktere sahip, temiz/bakımlı ve ruhen sağlıklı olması özellikleri, BAO lehine farkın gözleendiği, her iki grup tarafından da görece yüksek düzeyde tercih edilen özelliklerdendir. Aynı zamanda bu özelliklerin de, evlilik ilişkisinin sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesine zemin oluşturan temel nitelikleri oluşturduğu söylenebilir. Sonuç olarak her iki grubun da evliliği kalıcı ve sağlam temeller üzerine inşa etmek istedikleri anlaşılmıştır. Ancak bu konuda BAO grubunda yer alan öğrencilerin evliliğe, diğer gruba göre daha kaygılı yaklaştığı ve dolayısıyla daha seçici davrandığı söylenebilir.

Bu iki grup açısından aralarında BAO grubu lehine fark bulunan diğer özellikler incelendiğindeyse eşin zengin, cömert, çalışkan iyi bir iş ve statü sahibi olmasının daha yüksek oranda vurgulanmış olduğu görülmüştür. Diğer bir söyleyişle BAO grubu, eşin maddi yatırım olanaklarını, bir eşte bulunması gereken özellikler olarak, BÖD grubundan daha yüksek düzeyde önemsemiştir. Bununla birlikte zenginlik, diğer iki özelliğe göre daha düşük düzeyde vurgulanan bir özellik olarak kaydedilmiştir. Ayrıca BAO grubunun, eşin politik görüşü benimle aynı olmalı diyen öğrencilerden oluştuğu düşünüldüğünde, aynı öğrencilerin eşdeğer bir yaklaşımla eşin ilgilerinin, dünya görüşünün ve aile kültürünün de benzer olmasına ilişkin tercihlerini görece daha yüksek oranda vurgulamış olmaları beklenen bir sonuç olarak değerlendirilmiştir. BAO grubu lehine farkın manidar olduğu diğer bazı özelliklerse eşin entelektüel, sanatsever, sosyal, kadın erkek eşitliğe inanan ve giyim kuşamıma saygılı olması biçiminde kaydedilmiştir. Bu özelliklerin, gelenekselden çok çağdaş toplum kültürünün beklentilerini yansıttığı söylenebilir. Eşin politik görüşünün kendisinininki ile aynı olmasını tercih etmiş olan öğrencilerin, bu konuya ilişkin daha tutucu bir yaklaşım içinde olabilecekleri akla gelebilir. Ancak diğer yandan bu öğrencilerin politik bir kimliğe sahip olabilecekleri de düşünülmüştür. Bir başka söyleyişle BAO grubunda bulunan öğrencilerin, hangi politik eğilim içinde olurlarsa olsunlar dünyada ve ülkede olan biten her türlü değişim ve gelişmeye eleştirel bir gözle bakabilen, daha duyarlı ve entelektüel kişilerden oluştuğu da akla getirilebilir. Buna bağlı olarak, eş seçme tercihleri içinde eşin entelektüel, sanatsever, romantik, sosyal, kadın erkek eşitliğine inanan, giyim ve kuşama saygı duyan özelliklerini, evlenecekleri eşte, BÖD grubuna göre daha yüksek oranda vurgulamış olabilecekleri söylenebilir.

Diğer yandan BAO grubu tarafından eşin beden sağlığı ve çocuk yapma kapasitesinin de daha çok önemsenen özellikler olarak vurgulandığı görülmüştür. Dolayısıyla BAO grubunun, evliliği BOD grubuna görece, soyun devamını sağlamaya hizmet eden bir ilişki biçimi olarak daha çok dikkate aldığı düşünülmüştür.

Potansiyel eşin koruyucu, ilk kez evlenen ve dindar olması özellikleri daha çok geleneksel kültür tarafından vurgulanan nitelikler olarak düşünülebilir. Koruyucu olmanın erkeklerden, ilk kez evleniyor olmanın kadınlardan ve dindar olmanın da farklı düzeyleri ile birlikte her iki cinsten beklenen özellikler olduğu söylenebilir. Ayrıca

BAO grubunda milliyetçi/muhafazakar bir kesimin de yer aldığı dikkate alınmalıdır. BAO grubunun, içinde yer alan daha tutucu kesim ya da kesimlerin de etkisiyle, bu özellikler açısından geleneksel kültürün cinsiyete ilişkin rol beklentisi doğrultusunda bir tercihte bulunmuş olabileceği de akla getirilebilir.

İki grup arasında, BÖD grubu lehine manidar bulunan tek özellikse, potansiyel eşin enerjik olması olarak gözlenmiştir. Bu özelliğin, BÖD grubu tarafından görece daha yüksek oranda vurgulanmış olmasını anlamlandırabilmek için, her iki grup tarafından da aralarında istatistiksel olarak fark bulunamayan, ancak bununla birlikte bu özelliğe yakın anlamları çağırabilecek ve BÖD grubu içinde görece yüksek ortalama ham puana sahip bazı özellikler gözden geçirilmiştir. Ancak bu koşulları sağlayan, eşin sportif olması dışında bir başka özelliğe rastlanamamıştır. Sportif olma özelliği de enerjik olma özelliğine göre oldukça düşük bir ortalama puan arz etmektedir. Dolayısıyla BÖD grubu lehine gözlenen, eşin enerjik olmasına ilişkin vurgu bir istisna olarak değerlendirilmiştir.

5.8. Potansiyel Eşin Etnik Yapısına İlişkin Tercihlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimleri Bulgularının Tartışma ve Yorumu

Araştırmada, potansiyel eşin etnik yapısına ilişkin tercihlerine göre üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerinin manidar olarak farklı olup olmadığı alt problem olarak ele alınmıştır. Bu alt probleme bağlı olarak elde edilen bulgulara göre, potansiyel eşte tercih edilen 50 özelliğin, 41'inden elde edilen puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak manidar bir fark bulunmuştur. Eşin etnik kökeni “benimle aynı olmalı” (BAO) ve “benim için önemli değil” (BÖD) diyen öğrenci grupları arasında, tercih edilen özelliklere ilişkin gözlenen 41 farktan sadece üçü BÖD grubu lehine anlamlı bulunmuştur. Bu üç özellik, potansiyel eşin çağdaş, entelektüel ve sanatsever olması şeklinde gözlenmiştir. Dolayısıyla BÖD grubunda yer alan öğrencilerin, eş seçiminde çağdaş kültürün normlarına bu üç özellik açısından daha uygun davrandıkları düşünülmüştür. Bununla birlikte 38 özelliğin, BAO grubu lehine anlamlı bir fark yarattığı dikkati çekmiştir. Ayrıca eş seçimi gibi hassasiyet arz eden bir konuda, üniversite öğrencilerinin görece büyük oranda (%60), eşin etnik yapısı “benim için önemli değil” şeklinde belirtmesi, Türkiye’de bulunan etnik grupların barış ve hoşgörü

içinde yaşadığının önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeye bağlı olarak, BAO diyen grubun kendi etnik yapıları dışında yer alan bireylerle çatışma içinde olduğu da düşünülmemelidir. Bu grupta yer alan öğrencilerce, evlilik gibi hassasiyet içeren bir konuda, eşlerin bazı ortak ve benzer değerlere sahip olmasının evlilikte daha yarar sağlayacağı biçiminde algılanmış olabileceği düşünülmüştür. Bu grup aynı zamanda eşlerinin ailelerinin, kendi aileleri ile kültürel açıdan benzer olmasını üst düzeyde vurgulayarak bu yorumu destekler nitelikte bir tablo çizmiştir. Bununla birlikte aynı grup, eşlerinin dünya görüşlerinin ve ilgilerinin kendilerinininki ile benzer olmasına da BÖD grubundan anlamlı şekilde daha fazla ölçüde vurgu yapmışlardır. Böylelikle BAO grubunun, eşler arasında özellik benzerliklerinin, evlikte daha az çatışmaya neden olacağı yönünde düşünmüş olabileceği akla gelmiştir. Bu yönüyle ele alındığında BAO grubunun, eş seçiminde benzer özelliklerin daha fazla tercih nedeni sayıldığını ileri süren, benzer özellikler kuramının varsayımına daha uygun davrandığı görülmüştür.

Sevilme, dürüst, saygılı, hoşgörülü, sorumlu, sadık ve güvenilir olma gibi bir ilişkinin sürdürülebilirliğine işaret eden özelliklerden, her bir grup da yüksek puanlar elde etmişlerdir. Bu özelliklerden, güvenilir olma özelliği hariç, diğerleri BAO grubu lehine farkın anlamlı olduğu özellikler olarak kaydedilmiştir. Güvenilir olma özelliğinde ise herhangi bir grubun lehine fark gözlenmemiştir. Dolayısıyla her iki grubun da evliliği önemseydiği, ancak BAO grubunun bu konuda daha kaygılı ve ihtiyatlı bir tutum içinde olduğu düşünülmüştür. Ayrıca BAO grubu lehine farkın anlamlı gözlendiği özelliklerin niceliksel çokluğu da bu yorumu destekler niteliktedir. Diğer yandan BAO grubu tarafından, eşin dindar, gelenek göreneklerine bağlı, ilk kez evleniyor ve bakir/bakire olması özelliklerinin önemli derecede yüksek oranda tercih edilmesi, bu grubun BÖD grubuna göre, geleneksel kültürün beklentilerine daha uygun davrandığı izlenimini uyandırmıştır. Bu açıdan bakıldığında, iyi yemek yapma ve hamarat olma özelliklerinin iki grup arasında anlamlı bir tercih farkı oluşturmaması dikkati çekmiştir. Hatta bu iki özelliğin BOA grubu lehine farklılık yaratmaması düşündürücü bulunmuştur. Ancak geleneksel kültür yapısı içinde bu özelliklerin, daha çok kadınlardan beklenen görevler olduğu düşünülürse, BAO grubu lehine bir fark yaratmamasının, bu grup içindeki kızların tutumundan, bir başka söyleyişle toplumsal cinsiyet rolünden etkilenmiş olabileceği söylenebilir. Kadın erkek eşitliğine inanma her iki grup tarafından da benzer

derecede önemsenen bir özellik olarak kaydedilmiştir. Aynı şekilde bu özelliğin, eş seçiminde çağdaş kültürün normlarına daha uygun davrandıkları düşünülen BÖD grubu lehine anlamlı bir fark yaratmaması dikkati çekmiştir. Sonucun bu şekilde gözlenmesinde, BÖD grubu içindeki erkeklerin tutumlarının etkili olabileceği düşünülmüştür; çünkü bu araştırmada, cinsler arasında yapılan karşılaştırmada bu özelliğin erkekler tarafından görece hayli düşük bir oranda vurgulandığı gözlenmiştir.

Her iki grup tarafından da eş tarafından sevilme özelliği en çok önemsenen özellik olarak kaydedilmiştir. Ancak BAO grubu bu özelliğe anlamlı bir ölçüde daha fazla vurgu yapmıştır. Ayrıca eşin iyi bir iş ve statü sahibi ve zengin olması özellikleri de BAO grubu lehine farkın, BÖD grubuna göre daha anlamlı bulunduğu özellikler olarak dikkati çekmiştir. Sonuç olarak BAO grubu, eş tarafından seilmeyi ilk sırada ifade ederken, evliliğin maddi gereksinimlerinin karşılanabilmesi için gerekli olan para ve parasal kaynakları da göz ardı etmemiş ve eşin yatırım olanaklarına işaret eden özellikleri de eş seçme tercihinde öncelikleri arasında belirtmiştir.

BÖLÜM VI

VARGI VE ÖNERİLER

Bu bölümde, üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerinin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular özetlenmiştir. Daha sonra araştırma sonuçlarıyla ilişkili olarak araştırmacılara ve psikolojik danışmanlara öneriler sunulmuştur.

6.1 ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Araştırma sonucunda ulaşılan vargılar aşağıda özetlenmiştir:

- 1) Araştırmaya katılan üniversite öğrencileri tarafından potansiyel eşte tercih edilen 50 özellik içinde, ilk 10 sırada, sırasıyla eşin seviyor, dürüst, güvenilir, sadık, saygılı, sorumluluk sahibi, ruhen sağlıklı, hoşgörülü, temiz/bakımlı, merhametli olması yer almıştır.
- 2) Araştırmaya katılan üniversite öğrencileri tarafından potansiyel eşte tercih edilen 50 özellik içinde görece daha az olması istenen 10 özellik ise, eşin duygusal, bakir/bakire, iyi yemek yapıyor, hamarat, güzel/yakışıklı, entelektüel, sportif, sanatsever, dindar ve zengin olması şeklinde izlenmiştir. Ayrıca eş tarafından sevilme özelliği birinci sırada yer alırken, eşin zengin olması özelliğine öğrenciler tarafından en son sırada yer verilmiştir.
- 3) Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre kendi grupları içinde oluşturulan eş seçme tercihleri sıralamasında her iki grup tarafından da ilk on sırada, sırasıyla eşin sevmesi, dürüst, güvenilir, sadık ve saygılı, temiz/bakımlı, hoşgörülü, ruhen sağlıklı, sorumluluk sahibi ve merhametli olması özelliklerine yer verilmiştir. Bu özelliklerden eşin sevmesi, dürüst, güvenilir, sadık ve saygılı olması özellikleri her iki grup tarafından da ilk beş sırada birbirleriyle aynı sıralarda örtüşecek biçimde vurgulanmıştır. Ayrıca zengin olma özelliğine gruplar tarafından en son sırada yer verilmiştir.

- 4) Erkekler ve kızlar arasındaki sıra farkı en yüksek olan özelliğin iyi yemek yapma olduğu gözlenmiştir. Bu özellik kızlar tarafından 49. sırada anılırken, erkekler tarafından 24. sırada ifade edilmiştir.
- 5) Kadın ve erkek eşitliğine inanma özelliği, kızlar tarafından 24. sırada önemsenirken, erkekler tarafından 42. sırada önemsenmiştir.
- 6) Kızlar, potansiyel eşin hamarat ve çocuk bakımından anlıyor olma özelliklerini sırasıyla 48. ve 38. sıralarda vurgularken, erkekler aynı özellikleri 31. ve 29. sıralarda önemsemişlerdir.
- 7) Kız ve erkeklerin tercih ettikleri özelliklerden, aralarında önemli fark bulunan diğer ikisi ise, eşin bakir/bakire ve ilk kez evleniyor olması şeklinde gözlenmiştir. Kızlar, erkeklere göre eş seçiminde, bu iki özelliğin eşlerinde bulunmasını daha alt sıralarda ifade ederken, erkekler kızlarla aynı düşünmemişlerdir. Eşin bakir/bakire olması, kızlarda 47. sırada önemsenen bir özellikken, erkeklerde 30. sıralarda ve hatta cinsler arasındaki sıra farkının en yüksek olarak gözlenen özelliklerden biri olarak görülmüştür.
- 8) Potansiyel eşin ilk kez evleniyor olmasını erkekler 16. sırada, kızlarsa 31. sırada vurgulamışlardır.
- 9) Potansiyel eşin iyi bir iş ve statü sahibi olması, kızlar tarafından 30. sırada önem sunarken, bu özelliğe erkekler tarafından 48. sırada yer verilmiştir. Diğer yandan kızlar, eşin sorumluluk sahibi, güçlü karakterli, kararlı, sportif, olgun, cömert, ruhen sağlıklı, özgüvenli, çalışkan, girişken, sosyal ve zeki olması özelliklerini, kendi grupları içinde erkeklerden daha ön sıralarda belirtmişlerdir.
- 10) Kızlar kendi grupları içinde, eşin koruyucu olması özelliğine erkeklerden oldukça ön sıralarda vurgu yapmışlardır. Kızlarda 12. sırada tercih edilen bu özellik, erkeklerde 27. sırada yer almıştır.
- 11) Kızların evlenecekleri kişinin ailesiyle, kendi ailesinin kültürel olarak benzer, dünya görüşünün ve ilgilerinin kendisinininkine yakın, giyim kuşamına saygılı, çağdaş,

entelektüel, sanatsever olması gibi özellikleri, erkeklerden daha ön sıralarda tercih ettiği görülmüştür. Bu özellikler içerisinde aralarında görece en fazla sıra farkı bulunan potansiyel eşin çağdaş olması yönündeki beklenti kızlarda 19. sırada anılırken, erkek grubu içinde 25. sırada ifade edilmiştir.

12) Erkekler, eşin gelenek ve göreneklerine bağlı olmasını 36. kızlarsa 43. sırada belirtmişlerdir.

13) Eşin nezaketli, sevecen olması özelliklerine erkekler tarafından sırasıyla 12. ve 20. sıralarda yer verilirken, bu özellikler kızlar tarafından 20. ve 27. sıralarda belirtilmiştir.

14) Potansiyel eşin mantıklı, fedakar ve enerjik olması özellikleri de erkekler tarafından kızlara kıyasla görece az bir farkla daha ön sıralarda vurgulanan özellikler içerisinde yer almıştır. Bu özellikler içinde yer alan hoşgörülü ve fedakar olma özellikleri, sırasıyla erkekler tarafından 7. ve 13. kızlar tarafından da 8. ve 17. sıralarda belirtilmiştir.

15) Eşin mantıklı olması özelliği de benzer biçimde ilk sıralara yakın sayılabilecek şekilde görece az bir farkla erkekler tarafından 11. kızlar tarafından da 12. sırada anılmıştır. Her iki grup da bu özelliğe, diğer bazı özelliklerden daha ön sıralarda yer vermişlerdir.

16) Kızlar, potansiyel eşin espritüel, romantik, duygusal ve dindar olmasına sırasıyla 33. 37. 40. ve 46. sıralarda yer verirken, erkeler aynı özellikleri 43. 44. 41. ve 49. sıralarda belirtmişlerdir. Dört özellik içinde aralarında görece daha fazla sıra farkı bulunan iki özellik, eşin espritüel ve romantik olması olarak gözlenmiştir.

17) Kızlar tarafından, eşin duygusal ve dindar olması özellikleri görece daha az bir farkla, erkeklere oranla daha ön sıralarda vurgulanmıştır. Ayrıca her iki grup da bu iki özelliğe görece daha alt sıralarda yer vermiştir.

18) Cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin potansiyel eşte tercih ettikleri 50 özellik içinde, eşin çocuk yapma potansiyeline sahip olması dışında kalan 49 özellikten, 41'i kızlar, sekizi ise erkekler lehine manidar bir fark yaratmıştır.

19) Cinsiyetlerine göre üniversite öğrencilerinin potansiyel eşte tercih ettikleri özellikler içinde, kızlar lehine fark yaratan özellikler potansiyel eşin dürüst, merhametli, zengin, saygılı, hoşgörülü, romantik, mantıklı, kararlı, sorumlu, zeki, güvenilir, sosyal, özgüvenli, esprituél, sevecen, cömert, entelektüel, nezaketli, çalışkan, fedakar, iyi bir iş ve statü sahibi, güçlü karakterli, temiz/bakımlı, sadık, ruhen ve bedenen sağlıklı, olgun, giyim kuşama saygılı, ailelerin kültürel olarak benzer, sportif, sanatsever, ilgilerinin ve dünya görüşünün benzer, kadın erkek eşitliğine inanır, çağdaş, enerjik, girişken, koruyucu, beni seviyor, dindar ve duygusal olması biçiminde izlenmiştir.

20) Erkek öğrenciler lehine fark yaratan özelliklerse potansiyel eşin güzel, hamarat, çocuk bakımından anlıyor, fiziksel olarak çekici, bakire, iyi yemek yapıyor, ilk kez evleniyor, gelenek ve göreneklerine bağlı olması biçiminde kaydedilmiştir.

21) Sınıf düzeylerine göre kız öğrencilerin potansiyel eşte tercih ettikleri 50 özellik içinde, 19 özellikten sadece ikisi, birinci sınıf öğrencileri lehine farklı bulunurken, diğer 17 özellik dördüncü sınıf öğrencileri lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmıştır.

22) Birinci sınıf kız öğrenciler lehine fark yaratan özellikler eşin bakire ve koruyucu olması şeklinde kaydedilmiştir.

23) Farkın dördüncü sınıf kız öğrencileri lehine manidar olduğu özelliklerse potansiyel eşin özgüvenli, zeki, çalışkan, entelektüel, saygılı, hamarat, çocuk bakımından anlayan, çocuk yapma potansiyeline sahip, sanatsever, duygusal, merhametli, mantıklı, sorumlu, sosyal, esprituél, sevecen, temiz ve bakımlı olması biçiminde kaydedilmiştir.

24) Potansiyel eşte tercih edilen diğer 31 özellik ise her iki grup kız öğrenci tarafında da eşit düzeyde önemslenmiştir.

25) Sınıf düzeylerine göre erkek öğrencilerin potansiyel eşte tercih ettikleri 50 özellikten sadece yedisi arasında manidar bir fark gözlenmiştir. Farkın gözlendiği yedi özelliğin tamamı da dördüncü sınıf erkek öğrencileri lehine kaydedilmiştir.

26) Dördüncü sınıf erkek öğrenciler lehine farkın manidar bulunduğu özellikler eşin entelektüel, saygılı, esprili, sadık, hoşgörülü, nezaketli ve sanatsever olması şeklinde izlenmiştir.

27) Aralarında fark bulunamayan diğer 43 özellikse hem birinci hem de dördüncü sınıf erkek öğrencileri tarafından eşit derecede önemsenmiştir.

28) Ailelerinin gelir düzeylerine göre, üniversite öğrencilerinin potansiyel eşte tercih ettikleri 50 özelliğin, 28'inde, alt gelir düzeyi (AGD) ve üst gelir düzeyi (ÜGD) grupları arasında manidar bir fark gözlenmiştir.

29) Potansiyel eşte tercih edilen özelliklere ilişkin gözlenen 28 farktan, 15'i AGD grubu tarafından görece daha fazla vurgulanmıştır. Bu özellikler, potansiyel eşin merhametli, hoşgörülü, hamarat, dindar, sevecen, cömert, gelenek ve göreneklerine bağlı, çalışkan, fedakar, çocuk bakımından anlıyor, bakir/bakire, ailelerin kültürel olarak benzer, iyi yemek yapıyor, koruyucu ve ilk kez evleniyor olması biçiminde kaydedilmiştir.

30) ÜGD tarafından daha fazla derecede vurgu yapılan 13 özellikse, eşin zengin, güzel/yakışıklı, sosyal, entelektüel, iyi bir iş ve statü sahibi, fiziksel olarak çekici, kadın erkek eşitliğine inanır, çağdaş, enerjik, zeki, özgüvenli, sanatsever ve dünya görüşlerinin benzer olması şeklinde gözlenmiştir.

31) Aralarında anlamlı fark bulunamayan 22 özellik ise ÜGD ve AGD grupları tarafından eşit derecede önemsenmiştir.

32) Potansiyel eşin politik görüşüne ilişkin tercihlerine göre, eşin politik düşüncesi "benimki ile aynı olmalı" (BAO) ve "benim için önemli değil" (BÖD) biçiminde belirten grupların tercih ettikleri 50 özelliğin, 27'sinde gruplar arasında manidar bir fark bulunmuştur. Bu 27 özelliğin 26'sı BAO grubu lehine gözlenirken, sadece bir özellik BÖD grubu lehine manidar olarak farklı bulunmuştur.

33) BAO grubunu lehine fark bulunan özellikler eşin zengin, sorumlu, iyi bir iş ve statü sahibi, güçlü karaktere ve çocuk yapma potansiyeline sahip, ruhen sağlıklı, ilgilerinin,

dünya görüşünün ve ailelerinin kültürel olarak benzer, kadın erkek eşitliğe inanır, ilk kez evleniyor, entelektüel, çalışkan, bedenen sağlıklı, romantik, koruyucu, kararlı, güvenilir, sosyal, dindar, cömert, temiz/bakımlı, olgun, giyim kuşamıma saygılı ve sanatsever olması biçiminde kaydedilmiştir. Diğer yandan sadece eşin enerjik olması özelliği ise BÖD grubu tarafından daha fazla derecede vurgulanmıştır.

34) Elli özellikten aralarında manidar fark bulunamayan 23 özellik ise BAO ve BÖD grupları tarafından eşit derecede önemsenmiştir.

35) Potansiyel eşin etnik yapısına ilişkin tercihlerine göre, eşin etnik yapısı “benimki ile aynı olmalı” (BAO) ve “benim için önemli değil” (BÖD) biçiminde belirten grupların tercih ettikleri 50 özelliğin, 41’i arasında manidar bir fark bulunmuştur. Bu 41 özellikten 38’i BAO grubu, üç özellik ise BÖD grubu tarafından daha fazla derecede vurgulanmıştır.

36) BAO grubunda yer alan öğrenciler lehine gözlenen özellikler, potansiyel eşin merhametli, zengin, romantik, kararlı, duygusal, sorumlu, özgüvenli, dindar, sevecen, cömert, nezaketli, gelenek ve göreneklerine bağlı, çalışkan, fedakar, iyi bir iş ve statü sahibi, güçlü karakterli, çocuk yapma potansiyeline sahip, çocuk bakımından anlıyor, temiz/bakımlı, sadık, ruhen ve bedenen sağlıklı, olgun, giyim kuşamıma saygılı, bakir/bakire, ailelerin kültürel olarak benzer, sportif, ilgileri benzer, dünya görüşü benzer, girişken, koruyucu, ilk kez evleniyor, beni seviyor, dürüst, saygılı, hoşgörülü, mantıklı ve güzel/yakışıklı olması biçiminde izlenmiştir.

37) BÖD grubunda yer alan öğrenciler lehine anlamlı bulunan özellikler ise, potansiyel eşin çağdaş, entelektüel ve sanatsever olması olarak kaydedilmiştir.

38) Aralarında istatistiksel olarak manidar bir fark bulunamayan dokuz özellik ise her iki grup tarafından da eşit ölçüde tercih edilmiştir.

6.2 ÖNERİLER

Bu bölümde sunulan öneriler iki başlık altında toplanmıştır. Birinci kısımda, konu ile ilgili araştırma yapacak araştırmacılara, ikinci kısımdaysa özellikle evlilik ve aile danışmanlığı alanında çalışan psikolojik danışmanlara sunulan önerilere yer verilmiştir.

6.2.1. Araştırmacılara Öneriler

- 1) Araştırmacı tarafından geliştirilen “Eş Seçme Tercihleri Ölçeği” (ESTÖ) geçerli ve güvenilir bir araç olarak konu ile ilgili araştırma yapacak başka araştırmacılar tarafından da benzer evrenlerde uygulanabilir.
- 2) Bu araştırma Ankara’da bulunan Hacettepe, Ankara, Gazi, Orta Doğu Teknik ve Başkent Üniversitesi’nde eğitim görmekte olan üniversite öğrencileri ile yapılmıştır. Diğer başka il ve ilçelerde bulunan üniversitelerde okuyan öğrenciler ile yapılabilecek benzer çalışmalardan elde edilen sonuçlar, bu araştırma sonuçları ile karşılaştırılabilir.
- 3) Bu araştırma birinci ve dördüncü sınıf üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Aynı araştırma tüm sınıf düzeylerini kapsayacak biçimde de yapılabilir.
- 4) Üniversitelerin farklı fakültelerinde okuyan öğrencilerin eş seçme eğilimleri karşılaştırmalı olarak araştırılabilir.
- 5) Bu araştırmanın evreni üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Eş seçme eğilimleri araştırması ilk, orta, lise gibi farklı eğitim kademelerinden mezun kişiler evreninde de yapılarak sonuçlar bu araştırma sonuçları ile karşılaştırılabilir.
- 6) Eş seçme eğilimleri araştırması, üniversiteden mezun olmuş ve iş yaşamına atılmış ancak henüz evlenmemiş kişiler üzerinde de yapılabilir.
- 7) Eş seçme eğilimlerinin, öğrencilerin üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları yerleşim merkezi, anne babalarının mesleği, eğitim ve medeni durumu (evli, boşanmış, dul) gibi farklı sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi de araştırılabilir.
- 8) Bu çalışmada eş seçme eğilimleri, gelir grupları “alt” ve “üst” biçiminde belirlenen iki grup arasında karşılaştırılarak incelenmiştir. Gelir grubu sayısı artırılarak da gruplar arasında karşılaştırmalar yapılabilir.

9) Farklı politik düşünceye sahip üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri araştırılabilir.

10) Farklı etnik yapılardan olan üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri araştırılabilir.

11) Bu araştırmada eş seçme eğilimleri, üniversite öğrencilerinin potansiyel eşte tercih ettikleri özelliklere ilişkin düşüncelerini ifade etmeleri ile belirlenmeye çalışılmıştır. Evlilikleri üzerinden görece kısa zaman geçmiş çiftler ile “eşlerini seçerken hangi özellikleri, ne düzeyde önemsemiş oldukları” ile ilgili yapılacak nitel araştırma sonuçları, bu araştırma sonuçları ile karşılaştırılarak incelenebilir.

6.2.2. Psikolojik Danışmanlara Öneriler

Evlilik ve aile danışmanlığı merkezlerinde ve üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik birimlerinde çalışan danışmanlar tarafından eş seçme aşamasında danışma yardımı almak için başvuran çift ya da bireylere:

- 1) Eş seçme eğilimlerinin önem derecelerine ve cinsiyete ilişkin önem derecelerine göre nasıl bir sıra izlediği,
- 2) Potansiyel eşte hangi özelliklerin daha yüksek derecede önemsendiği,
- 3) Cinsiyete, sınıf düzeylerine, ailelerinin gelir durumlarına, potansiyel eşin politik görüşüne ve etnik yapısına ilişkin tercihlerine göre potansiyel eşte hangi özelliklerin daha yüksek derecede önemsendiği ile ilgili içgörü kazandırılabilir.

KAYNAKLAR

- Acar, A. F. (1990). *Participation in the academic career among women in Turkey: Creating new job opportunities for women in a changing society*. Ankara, Turkey: Government Employment
- Akgül, A. ve Çevik, O. (2005). *İstatistiksel analiz teknikleri. SPSS’te İşletme Yönetimi Uygulamaları*. 2. Baskı, Ankara: Emek Ofset Ltd. Şti.
- Amato, P. R. (2007). Transformative Processes in Marriage: Some Thoughts From a Sociologist. *Journal of Marriage and Family*, 69 (2), 305-309.
- Amato, P. R. & James, S. (2010). Divorce in Europe and the United States: Commonalities and differences across nations. *Family Science* 1-1 2-13.
- Anıl, H. A. (2011). *Kültürel Değişme Açısından Kuşaklararası Çatışma: Aşkan ve Dumlupınar Mahallesi Örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Apostolou, M. (2007a). Sexual selection under parental choice: The role of parents in the evolution of human mating. *Evolution and Human Behavior*, 28, 403–409.
- Apostolou, M. (2007b). Elements of parental choice: The evolution of parental preferences in relation to in-law selection. *Evolutionary Psychology*, 5, 70–83.
- Apostolou, M. (2008). Parent–offspring conflict over mating: The case of beauty. *Evolutionary Psychology*, 6, 303–315.
- Archer, J. (1996). Sex Differences in Social Behavior. Are the Social Role and Evolutionary Explanations Compatible? *American Psychologist*, 51 (9), 909-917.

- ASAGEM-TÜİK, (2011). *Türkiye’de aile yapısı araştırması*. Ankara: Afşaroğlu Matbaası.
- Aşılı, G. (2001). *Üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ve ego durumları arasındaki ilişki*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Atabek, E. (1989). *Kışkırtılmış erkeklik bastırılmış kadınlık*. 5. Basım. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Aytaç, S. ve Bayram, N. (2001). Üniversite gençliğinin iş ve eş seçimindeki etkin kriterlerinin analitik hiyerarşi süreci (Ahp) ile analizi. *Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*,3 (1), 97.
- Bacanlı, H. (2001). Eş seçimi tercihleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2 (15), 7-16.
- Battal, A. (2008). Boşanma Sebepleri. Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları (Nihai Rapor). T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Akademik Dayanışma ve Geliştirme Vakfı.
- Bayrne, D. (1969). Attitudes and attraction. In L. Berkowitz (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology Vol.4* New York: Academic Press.
- Beckerman, S. (2000). Mating and marriage, husbands and lovers. *Behavioral and Brain Sciences*, 23, 590–591.
- Bener, M. (2011). *Dindarlık-eş seçimi ilişkisi (SDÜ Örneği)*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bhasin, K. (2003). Toplumsal cinsiyet "bize yüklenen roller". Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları. İstanbul: Kuşak Ofset Birinci Basım, s.1-5.

- Bilen, M. (1978). *Ailede sağlıklı ilişkiler*. Ankara: Mars Matbaası.
- Bilen, M. (1983). *Ailede kurumlarda ve toplumda sağlıklı insan ilişkileri*. Geliştirilmiş 3. Baskı, Ankara: Teknik Basım Sanayi Matbaası.
- Bloom, B. L., Asher, S. J. & White, S. W. (1978). Marital disruption as a stressor: a review and analysis. *Psychological Bulletin*, 85, 867-894.
- Brehm, S. S. (1985). *Intimate relationships*, New York: Random House.
- Burgess, E. W. & Cottrell, L. S. (1988). *Predicting success or failure in marriage*. Newyork: Thoemmes Press.
- Buunk P. A., Park, J. H. & Dubbs, S. L. (2008). Conflicting preferences of parents and offspring over criteria for a mate: a study in argentina. *Review of General Psychology Copyright by the American Psychological Association*, 12 (1), 47–62.
- Buunk P. A. & Solano, A. C. (2010). Conflicting preferences of parents and offspring over criteria for a mate: a study in argentina. *Journal of Family Psychology American Psychological Association*, 24 (4), 391–399.
- Buss, D. M. (1989). Sex differences in human mate preferences: evolutionary hypothesis tested in 37 culture. *Behavioral and Brain Sciences*, 12, 1-49. (With commentaries).
- Buss, D. M. (1994). *The evolution of desire: Strategies of human mating*. New York: Basic Books.
- Buss, D. M. (1999). *Evolutionary psychology: The new science of the mind*. Boston: Allyn and Baconi.
- Buss, D. M. (2008). *Evolutionary psychology: The new science of the mind*. Boston, MA: Pearson.

- Buss, D. M. (2009). The great struggles of life. Darwin and the emergency of evolutionary psychology. *American Psychologist*, 64, (2), 140-148
- Buss, D. M. & Barners, M. (1986). Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 559-570.
- Buss, D. M. & Schmitt, D. P. (1993). Sexual stratyegies theory: an evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100 (2) 204-232.
- Cameron, C., Oskamp, S.& Sparks, W. (1977). Courtship american style: Newspaper Ads. *Family Coordinator*, 26, 27-30.
- Caporaël, L. R. (1997). The Evolution of truly social cognition: the core configurations model. *Personality and Social Psychology Review*, 1 (4), 276-298.
- Ceylan F. G. (1994). *Üniversite öğrencilerinin eş seçimindeki tercih ve beklentileri*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi S.B.E. Sosyoloji Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Cherlin, A. J. (2004). The deinstitutionalization of American marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66, 848 - 862.
- Clarke-Stewart, A. V. & Brentano, C. (2006). *Divorce: causes and consequences*. New Haven: Yale University Press.
- Comrey, A. L. & Lee, H. B. (1992). *First course in factor analysis*. 2nd ed, Hillsdale, ISBN 0 8058 1062 5.
- Coontz, S. (2004). The world historical transformation of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66 (4), 974-979
- Çileli, M. (2000). "Change in value orientations of Turkish youth from 1989 to 1995." *Journal of Psychology*. 134, 297-305.

- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik. SPSS ve lisrel uygulamaları*. PEGEM Yayınları 1. Baskı.
- Dilbaz, N. (1992). Üniversite öğrencilerinin cinsellikle ilgili tutumları. *Ankara Tıp Dergisi*, 14 (1), 17–24.
- Durmazkul, A. (1991). *Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinin eş seçimi tercihleri*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, S.B.E. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Doğan, İ. (2012). *Sosyoloji: kavramlar ve sorunlar*. (12. Baskı). *Toplumsal Bir Kurum Olarak Aile*. (s.159-198). Ankara: PEGEM Akademi.
- Dökmen, Y. Z. (2004). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Eagly, A. H., Wood, W. & Diekmann, A. B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: a current appraisal. Eckes, T., Trautner, H. M. (eds), *The Developmental Social Psychology of Gender* (Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publisher): 123-160.
- Eastwick, W. P. (2009). *Sex differences in mate preferences revisited: the role of ideals in romantic partner selection and retention*. Northwestern University, Field of Psychology, Evanston Illinois.
- Elgün, A. (2003). *Toplumsal cinsiyetin oluşturulmasında Antik Yunan Mitolojisi'ndeki erkek arketiplerin kullanımı: erkek magazin dergilerine yönelik bir inceleme*. İzmir Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ellis, B. J., Jackson, J. J. & Boyce, W. T. (2206). The stress response systems: universality and adaptive individual differences. *Developmental Review*, 26, 175-212.

- Emery, R. E. (1982). Interparental conflict and the children of discord and divorce. *Psychological Bulletin*, 92, 310-330.
- Emery, R. E. (1999). *Marriage, divorce, and children's adjustment* (2nd. Ed.) Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ersoy, E. (2009). Woman and man identity in gender culture (Example of Malatya) *Firat University Journal of Social Sciences*, 19 (2), 209-230.
- Fidan, D. (2005). Bekaret muayenesi uygulaması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 430-433.
- Fischer, T., De Graaf, P. M. & Kalmijn, M. (2005). Friendly and antagonistic contact between former spouses after divorce: Patterns and determinants. *Journal of Family Issues*, 26, 1131 - 1163.
- Gökengin, D., Yamazhan, T., Ozkaya, D. & Aytuğ, Ş. (2003). Sexual knowledge, attitudes and risk behaviors of students in Turkey. *The Journal of School Health*. 73 (7), 258-263.
- Gönüllü, M. ve İçli, G. (2001). Çalışma yaşamında kadınlar: aile ve ev ilişkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 (1), 81-100.
- Grych, J. H. & Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: a cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108, 267-290.
- Güneş, A., Koluçak, S., Güneş, G. & Aylaz, R. (2009). Sexual attitudes and behaviors among university students in Malatya. *Journal of New World Sciences Academy Medical Sciences*, 4 (3), 47-58.
- Güngör, H. C., Yılmaz, M. ve Balcı S. Ç. (2011). Romantizm ve eş seçimi tutum ölçeğinin uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (36), 180-188.

- Güvenç, G. (1996). Kız ve erkek üniversite öğrencilerinin aile içi etkileşime ilişkin algıları ile toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin tutumları. *3P Dergisi* 4 (1), 34–40.
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: Willey.
- Hetherington, E. M. (1980). Divorce, a child's perspective. In S. Chess and A. Thomas (Eds.), *Annual progress in child psychiatry and child development*, (pp. 277-291). New York: Brunner/Mazel.
- Hetherington, E. M. (2003). Intimate pathways: changing patterns in close personal relationships across time. *Family Relations*, 52, 318-331.
- Hetherington, E. M., Stanley-Hegan, M. & Anderson, E. R. (1989). Marital transitions: A child's perspective. *American Psychologist*, 44, 303-312.
- Hortacsu, N. & Oral, A. (1994). Comparison of couple- and family-initiated marriages in Turkey. *Journal of Social Psychology*, 134, 229–240.
- Howard J. A., Blumstein, P. & Schwartz, P. (1987). Social or evolutionary theories? Some observations on preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53 (1), 194-200.
- Hoyt, L. & Hudson, J. (1981). Personal characteristics important in mate preferences among college students. *Social Behavior and Personality* 9, 93-96.
- Jaime, C. C., Easton, J. A., Fleischman, S. D., Goetz, D. C., Lewis M. G. D., Perrilloux, C. & Buss, D. M. (2010). Evolutionary psychology: controversies, questions, prospects and limitations. *American Psychologist*, 65 (2), 110-126.
- Kalaycı, Ş. (2005). *Faktör analizi. SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Birinci Baskı. Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

- Kaya, M. (2002). *Cinsiyetleri farklı üniversite öğrencilerinin eş seçimi tercihlerine göre denetim odakları*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Kaya, F., Serin, Ö. ve Genç, A. (2007). Eğitim fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin cinsel yaşamlarına ilişkin yaklaşımlarının belirlenmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6 (6), 441-448.
- Kayser, K. & Johnson, J. K. M. (2008). Divorce In T. Mizrahi and L. Davis.(Eds.), *The Encyclopedia of Social Work*. (20th ed., pp. 1-23) New York: Oxford University Press and National Association of Social Worker.
- Keklik, İ. (2011). Mate selection preferences of Turkish university students. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 44, 129-148.
- Kerckhoff, A. C. & Davis, K. E. (1962). Value consensus and need complementarity in mate selection. *American Sociological Review*, 27, 295-303.
- Kimberly, A. & Mahaffy, K. (2002). The gendering of adolescents' childbearing and educational plans: reciprocal effects and the influence of social context. *Sex Roles*, 46 (11/12), 403-417.
- Kite, M. E. (1996). Age and gender occupational label: a test of social role theory. *Psychology of Women Quarterly*, 20, 361-374.
- Kline, M., Johnston, J. R. & Tschann, J. M. (1991). The long shadow of marital conflict: A model of children's post-divorce adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 297 - 309.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. New York: Routledge.
- Knox, D., Zusman, M. & Nieves, W. (1997). College students' homogamous preferences for a date and mate. *College Student Journal*, 31, 445-448.

- Kottak, C. P. (2002). *Antropoloji: insan çeşitliliğine bir bakış*. (Ed.: Altuntek, S., Aydın, B. ve Erdal, D.). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Köklü, N. (2002). *Açıklamalı istatistik terimleri sözlüğü*. Birinci Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. No 440.
- Langeroodi, R. R., Masoud, A. & Masoud H. (2011). The investigation of biological and psychological of marriage criteria from the view points of Iranian University students with that of their parents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 28, 406-410.
- Lease, S. H., Çiftçi, A., Demir, A & Boyraz, G. (2009). Structural validity of turkish versions of the gender role conflict scale and male role norms scale. *Psychology of Men and Masculinity*, 10 (4), 273–287.
- Leon, K. (2003). Risk and protective factors in young children's adjusment to parental divorce: A review ofthe research. *Family Relations*, 52, 258-270.
- McLanahan, S. & Sandefur, G. (1994). *Growing up with a single parent: What hurts, wihat hellps*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Murstein, B. I. (1970). Stimulus-value-role: A theory of marital choice. *Journal of Marriage and Family*, 32, 465-481.
- Murstein, B. I. (1976). Who will marry whom? *Theories and research in marital choice*. New York Springer. pp. 295-296.
- Myers, N. J. (2008). *Black college students attitudes towards romance and mate selection*. ProQuest Dissertations and Theses. UMI Number: 3313318
- Newcomb, T. (1961). *The acquaintance process*. New York: Reinhart and Winston.

- Ondaş, B. (2007). *Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçimiyle ilgili görüşlerinin incelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ortaylı, İ. (1984). *Osmanlı toplumunda aile. Türkiye’de ailenin değişimi*. Ankara: Toplum Bilimsel İncelemeler Derneği Yay.
- Ozan, S., Aras, S., Sermin, S. & Orcin, E. (2005). Sexual attitudes and behaviors among medical students Dokuz Eylül University, Turkey. *European Journal of Contraception and and Reproductive Health Care*. 10 (3), 171-184.
- Özgüven, İ. E. (1997). *Cinsellik ve cinsel yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özsoy, C. ve Atlama, S. (2009). *Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği*. 7. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Yalova, 63-77.
- Öztürk, E. (1998). Üniversite öğrencilerinde aşk ve cinsellik. Malatya: 7. Anadolu Psikiyatri Günleri Kongresi.
- Özügürlü, K. (1990). *Evlilik raporu*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Parsons, T. T. (1997). *Sources and Stages of Mate Selection, Relationship Development and Marriage*. ProQuest Dissertations and Theses
- Perilloux, C., Fleischman, D. S. & Buss, D. M. (2008). The Daughter Guarding Hypothesis: Parental Influence on Children’s Mating Behavior. *Evolutionary Psychology*, 6, 217-233.
- Pınar, G. (2008). Üniversite son sınıf öğrencilerinin evliliğe bakış açıları. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Aile ve Toplum: *Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*. 4 (14), 49-60.

- Pines, A. M. (1996) *Couple burnout: Causes and cures*. New York/London: Routledge.
- Pines, A. M. (2001). The role of gender and culture in romantic attraction. Hogrefe and Huber Publishers. *European Psychologist*, 6 (2), 96-102.
- Pines, A. M. & Nunes, R. (2003). The relationship between career and couple burnout: Implications for career and couple counseling. *Journal of Employment Counseling*, 40 (2), 50-64.
- Pinker, S. (2002). *The blank slate*. New York, NY: Norton.
- Sagart, L., Todd, E. & Little, B. (1992). Hypothesis on the origins of the communal family system. *Diogenes*, 40 (160), 145-182.
- Schmitt, D. P. (2003). Universal sex differences in the desire for sexual variety: tests from 52 nations, 6 continents, and 13 islands. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85 (1), 85–104.
- Shipman, A. S. C. (2011). *Mate Selection in Modern India*. ProQuest Dissertations and Theses (PQDT).
- Soureh, N. F. (2011). *Türk ve İranlı üniversite öğrencilerinin eş seçimi ile ilgili görüşleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Sprecher, S. & Chandak, R. (1992). Attitudes about arranged marriages and dating among men and women from India. *Free Inquiry in Creative Sociology*, 20, 59–70.
- Sprecher, S., Sullivan, Q. & Hatfield, E. (1994). Mate selection preferences: gender differences in a national sample. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(6), 1074-1080.

- Şenel, A. (1982). *İlkel topluluktan uygar topluma geçiş aşamasında ekonomik toplumsal düşünsel yapıların etkileşimi*. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. Ankara: Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Şentürk, U. (2008). Aile kurumuna yönelik güncel riskler. *Aile ve Toplum*. Cilt 4. Sayı 14.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi*. 3. Baskı No: 339. Ankara: Nobel Yayın.
- T.B.M.M. (2013). Milletvekili dağılımları. Erişim Tarihi: 09.01.2013
http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim
- Bugay, A. ve Tezer, E. (2008). Üniversite öğrencilerinin evlenecekleri eşlerde aradıkları özellikler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23: 36-40.
- T.M.K. (1985). (Yayımlandığı R. Gazetenin Tarihi: 7.11.1985, No: 18921, Yayımlandığı Düsturun Tertibi: 5 (25),1039
- Tolmacz, R., Goldzweig, G. & Guttman, R. (2004). Attachment styles and ideal image of the mate. *European Psychologist*, Hogrefe and Huber Publishers. 9(2), 87-95.
- Toro-Morn, M. & Sprecher, S. (2003). A crosscultural comparison of mate preferences among university students: The United States vs. The People's Republic of China (PRC). *Journal of Comparative Family Studies*, 34, 151-170.
- Tuna, M. (2012). *Sosyolojiye giriş. Sosyolojinin temel tartışmaları*. 1. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık
- TÜİE (2013). Kadın ve erkeklerin işgücüne katılım oranları.
Erişim Tarihi: 18.04.2013
<http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3570&metod=IlgiliGosterge>

- Türkarşlan, N. ve Süleymanov, A. (2010). Üniversite son sınıf öğrencilerinin evlilik konusundaki görüş ve düşünceleri -Azerbaycan ve Türkiye karşılaştırması. *Karadeniz (Black Sea-Çernoje More) Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 5.
- Türkarşlan, N. ve Yurtkuran, S. (2007). Üniversite son sınıf öğrencilerinin evliliğin kuruluşuna ilişkin görüş ve düşünceleri, *T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., Bilim Serisi, Genel Yayın No: 132*. Afşaroğlu Matbaası Ankara.
- Türkarşlan, N. (2012). Sosyolojinin çalışma alanları: Aile Sosyolojisi. Editör: Tuna. M. (Birinci Baskı) *Sosyolojiye Giriş: Sosyolojinin Temel Tartışmaları*, (s.210-226). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Türkiye İstatistik Kurumu Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (2013). *Evlenme Boşanma İstatistikleri*. www.tuik.gov.tr
- Tütengil, C. O. (1978). *Aile ve evlilik araştırması sonuçları*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Enstitüsü Yayını.
- Tüzmen ve Özdağoğlu (2007). Doktora öğrencilerinin eş seçiminde önem verdikleri kriterlerin analitik hiyerarşi süreci yöntemi ile belirlenmesi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1), 215-232.
- Uraz, G. (1979). *Müstakbel eşten beklentiler üzerine bir inceleme*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesi. Yayımlanmamış bilim uzmanlığı tezi.
- Vefikuluçay, D., Demirel, S., Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2007). Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 14 (2), 12-27.
- Veroff, J., Kulka, R. A. & Douvan, E. (1981). *Mental health in America: patterns of helpseeking from 1957 to 1976*. New York: Basic Books.

- Wallerstein, J. S. & Blakeslee, S. (1989). *Second chances: Men, women, and children a decade after divorce*. New York: Basic Books.
- Waltz, M., Badura, B., Pfaff, H. & Schott, T. (1988). Marriage and the psychological consequences of a heart attack: a longitudinal study of adaptation to chronic illness after 3 years. *Social Science and Medicine*, 27, 149-158.
- Weiss, R. S. (1976). The emotional impact of marital separation. *Journal of Social Issues*, 32, 135-145.
- West, E., Sweeting, P. & Richards, M. (2000). Teenage family life, life chances, lifestyles, and health: A comparison of two contemporary cohorts. *International Journal of Law, Policy, and Family*, 1-30.
- Whitton, S. W., Rhoades, G. K., Stanley, S. M. & Markman, H. J. (2008). Effects of parental divorce on marital commitment and confidence. *Journal of Family Psychology*, 22(5).
- Winch, R. F., Ktsanes, T. & Ktsanes V. (1955). Emprical elaboration of the theory of complementary needs in mate-selection. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 51 (3), 508-513.
- Yıldırım, İ. (1992). *Evli bireylerin uyum düzeyini etkileyen bazı etmenler*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış doktora tezi.
- Yıldırım, İ. (2007). Üniversite öğrencilerinin eş seçme kriterleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 3 (27), 15-30.
- Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2009). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*; 6 (1), 775-792.
Erişim Tarihi:03.04.2013. <http://www.insanbilimleri.com>

EK-1**Eş Seçme Tercih Belirleme Formu****Değerli Katılımcı,**

Araştırmacı tarafından Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM danışmanlığında yapılan yüksek lisans tez çalışması kapsamında, üniversite öğrencilerinin “Eş Seçme Tercihleri”ni belirlemek amacıyla bir ölçek geliştirilecektir. Geliştirilecek ölçeğe temel oluşturması amacıyla siz değerli katılımcıların sağlayacağı bilgi ve görüşlere ihtiyaç duyulmaktadır. Sizlerden kimlik bilgileriniz istenmemekte, bilimsel bir çalışmaya kaynaklık edecek deneyim ve görüşlerinizi içtenlikle paylaşmanız beklenmektedir. Bu bilgiler gizli tutulacak, sadece ölçek geliştirme çalışmasında bilimsel amaçla kullanılacaktır.

Katkılarınız için çok teşekkür ederim.

Psik. Dan. Esin EFE
Hacettepe Üniversitesi PDR Y.L. Öğrencisi
esinefe@hacettepe.edu.tr

“Evleneceğiniz kişide olmasını önemseydiğiniz özellikler nelerdir?” maddeler halinde sıralayınız.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.

Varsa Diğer Belirtmek İstedikleriniz-Önerileriniz:

.....
.....

EK-2

Kişisel Bilgi Formu

1. Yaşınız :.....	4. Üniversiteniz :.....
2. Cinsiyetiniz :.....	5. Fakülteniz :.....
3. Sınıfınız :.....	6. Bölümünüz :.....
7. Eş olarak tercih edeceğim kişinin politik görüşü	() Benimki ile aynı olmalı
	() Benim için önemli değil
8. Eş olarak seçeceğim kişinin etnik yapısı	() Benimki ile aynı olmalı
	() Benim için önemli değil
9. Ailenizin aylık ortalama kazancı

EK-3

Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) Örnek Formu

Mad. No	Potansiyel Eşte Tercih Edilen Özellikler	Çok önemli	Önemli	Kısmen Önemli	Önemli Değil	Hiç Önemli Değil
1	Dürüst	()	()	()	()	()
2	Merhametli	()	()	()	()	()
3	Zengin	()	()	()	()	()
4	Saygılı	()	()	()	()	()
5	Hoşgörülü	()	()	()	()	()
6	Romantik	()	()	()	()	()